

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos (specializacija – specialiojo ugdymo koordinavimas)
magistrantūros studijų programa

Rita Stočkutė

**SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TURINČIŲ MOKINIŲ
PASIEKIMŲ ĮSIVERTINIMO METODŲ RAIŠKA UGDYMO SI PROCESSE**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovė –
doc. dr. Renata Geležinienė*

2014

Patvirtinimas apie atlikto magistro darbo savarankiškumą

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TURINČIŲ MOKINIŲ PASIEKIMŲ ĮSIVERTINIMO METODŲ RAIŠKA UGDYMO SI PROCESĖ yra:

1. Atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose.
2. Nebuvo naudotas kitame institute / universitete Lietuvoje ir užsienyje.
3. Nėra medžiagos iš kitų autorių darbų, jeigu jie nėra nurodyti darbe.
4. Pateiktas visas panaudotos literatūros sąrašas.

Rita Stočkutė
Vardas, pavardė

.....
Parašas

Magistro darbo santrauka

Darbe atlikta *teorinė* įsivertinimo proceso sampratos, pasiekimų įsivertinimo metodų įvairovės ir jų įtakos ugdymuisi *analizė*.

Pusiau *struktūruoto interviu metodu* buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – atskleisti specialiųjų pedagogų patirtis taikant pasiekimų įsivertinimą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ugdymosi procese. Atlikta interviu *turinio (angl. content) analizė*. Interviu metu buvo apklausti 10 specialiųjų pedagogų, iš kurių 5 dirba bendrojo lavinimo mokyklose ir 5 dirba specialiosiose mokyklose. Norint išanalizuoti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių pasiekimų įsivertinimo metodų raišką ugdymosi procese buvo pasirinktas *pusiau struktūruotos apklausos raštu metodas*. Atlikta *statistinė duomenų analizė*. Anketinės apklausos tyrimo metu dalyvavo 149 specialieji pedagogai ir 293 mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių.

Empirinėje dalyje nagrinėjami pasiekimų įsivertinimo metodai, jų veiksmingumas mokiniams turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių bei lyginami specialiųjų pedagogų ir mokinių požiūriai į metodų taikymą ugdymosi procese.

Svarbiausios empirinio tyrimo *išvados*:

1. Dažniausiai pasiekimų įsivertinimo metodai orientuoti į: mokinių žinias, savo veiklos refleksiją, vizualų įsivertinimą, mokymosi motyvaciją ir savarankiškumą.

2. Pasiekimų įsivertinimo metodai yra veiksmingi ugdymosi procese savo teikiamomis galimybėmis. Tai: specialiųjų pedagogų ir mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių bendradarbiavimas; mokinių aktyvus įsitraukimas į vertinimo procesą; mokinių mokymosi motyvacijos kėlimosi būdas; galimybė mokiniams analizuoti savo veiklą ir jos pasekmes.

3. Specialieji pedagogai dažniau taiko pasiekimų įsivertinimo metodus orientuotus į mokinių žinias, nors mokiniams atrodo, kad metodai, kuriuos dažniausiai jiems taiko specialieji pedagogai yra orientuoti į jų veiklos refleksiją. Mokinių nurodyti labiausiai mėgstami pasiekimų įsivertinimo metodai yra orientuoti į mokinių bendravimą ir bendradarbiavimą tarpusavyje. Specialieji pedagogai mano, kad mokiniai savo pasiekimų nevertina neigiamai, vertinant jiems trūksta kritiškumo ir savarankiškumo.

Esminiai žodžiai: įsivertinimo procesas, pasiekimų įsivertinimo metodai, mokiniai turintys specialiųjų ugdymosi poreikių.

Turinys

Magistro darbo santrauka	3
Įvadas	5
1 skyrius. SPECIALIŲJŲ UGDYMOSI POREIKIŲ TURINČIŲ MOKINIŲ MOKYMOSI PASIEKIMŲ IR PAŽANGOS VERTINIMO SAMPRATA UGDYMO PROCESĖ	10
1.1. Mokinių mokymosi pasiekimų vertinimo ir įsivertinimo kaita ugdymo procese	10
1.2. Vertinimo samprata, tikslai ir uždaviniai	11
1.3. Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių mokymosi pasiekimų ir pažangos vertinimą reglamentuojantys dokumentai	12
1.4. Vertinimo būdai ir tipai	13
2 skyrius. SPECIALIŲJŲ UGDYMOSI POREIKIŲ TURINČIŲ MOKINIŲ PASIEKIMŲ ĮSIVERTINIMO METODAI IR JŲ TAIKYMAS UGDYMO PROCESĖ	16
2.1. Įsivertinimo samprata	16
2.2. Mokinių įsivertinimo metodai	18
2.3. Įsivertinimo metodų taikymas ugdymosi procese	23
2.4. Mokinių vienas kito vertinimas	25
2.5. Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių savęs vertinimo ypatumai	26
3 skyrius. PASIEKIMŲ ĮSIVERTINIMO METODŲ TAIKYMAS SPECIALIŲJŲ UGDYMOSI POREIKIŲ TURINTIEMS MOKINIAMS UGDYMOSI PROCESĖ.....	30
3.1. Tyrimo metodika	30
3.2. Respondentai	33
3.3. Vertinimo prasmingumo rezultatų analizė taikant interviu metodą	35
3.4. Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių pasiekimų vertinimo rezultatų analizė	36
3.5. Pasiekimų įsivertinimo metodų taikymas ugdant specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius	43
Išvados	66
Rekomendacijos specialiajam pedagogui	67
Literatūra	68
Summary	75
Priedai	76

Įvadas

Socialinis (praktinis) aktualumas. Veikiant globalizacijai, didėjant žmonių poreikiams, plečiantis informacinei visuomenei, švietimas visame pasaulyje išgyvena esmines permainas. Pastaruoju metu Lietuvoje įvyko nemažai teisinių permainų specialiojo ugdymo organizavime. Specialiojo ugdymo įstatymo nuostatos integruotos į Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymą (2011)¹. Priimtas aprašas dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius (2011)²; Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašas (2011)³; Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymo skyrimo tvarkos aprašas (2011)⁴.

Lietuvoje kasmet specialiojo ugdymo įstaigose mažėja mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, nes vis didesnė šių mokinių dalis mokosi bendrojo lavinimo mokyklose. 2011-2012 metų duomenimis⁵ tik 3 864 mokiniai turintys specialiųjų ugdymosi poreikių mokėsi specialiose mokyklose (62 mokyklos) ir 46 789 mokėsi bendrojo lavinimosi mokyklose. Tokią tendenciją galima susieti su inkliuziniu ugdymu, kuris realizuojamas lygių galimybių, lygių teisių, švietimo prieinamumo, teisingumo, švietimo kokybės ir efektyvumo principų.

Kadangi keičiasi ugdymo tikslai, mokymo ir mokymosi būdai, mokymosi rezultatų vertinimas, tampa aktualus aktyvus mokinio dalyvavimas vertinant savo mokymąsi, pasiekimus, pastangas⁶.

Mokslinis aktualumas. Planuojant mokomąją medžiagą, svarbu numatyti, kas ir kaip bus daroma, kad didėtų mokinio galimybės tobulėti ir mokytis, dalyvauti ir vystytis. Vienas svarbiausias pedagogo darbas – išmokyti mokinius mokytis ir besimokant būti savarankiškais ir nepriklausomais. Mokantis tampa labai svarbus savęs vertinimas. Žibėnienė (2007) nurodo, kad įsivertinimas – savęs vertinimo proceso dalis, kurio metu renkama informacija, analizuojama ir pats asmuo daro sprendimą apie savo mokymosi lygį. Eashley (2007) pabrėžia, kad įsivertinimo procese

¹ Lietuvos Respublikos švietimo įsakymas (2011). LR švietimo ir mokslo ministro 2011-03-17 įsakymas Nr. XI-1281.

² Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas (2011). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011-07-13 įsakymas Nr. V-1265/V-685/A1-317.

³ Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašas (2011). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011-09-30 įsakymas Nr. V-1795.

⁴ Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašas (2011). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011-09-30 įsakymas Nr. V-1775.

⁵ ITC švietimo valdymo informacinė sistema (2012). <http://www.svis.smm.lt/naujas> (žiūrėta 2012-11-30).

⁶ Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata (2004). http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/04-02-25-ISAK-256.htm (žiūrėta 2013-01-15).

mokiniai išmoksta vertinti patys save, priimti sprendimus, pagrįstus tam tikrais standartais, bei kelti ateities tikslus.

Į savo veiklos vertinimo procesą būtina įtraukti ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius. Tai galima pradėti daryti jau pradinėse klasėse, netgi nuo pačios pirmos mokymosi dienos mokykloje. Tomėnienė (2010) siūlo taikyti aktyviusius metodus, kurių metu būtina siekti kuo glaudesnio santykio su realybe, su tikru gyvenimu, su bendruomenės ir visuomenės rūpesčiais. Tai didina mokinių mokymosi motyvaciją, susidomėjimą mokymosi procesu. Ambrukaičio (2005) tyrimas parodė, kad mokiniai geba išsakyti savo nuomonę apie mokymo ir mokymosi procesą. Tichonovos, Schoroškienės (2013) atlikto tyrimo duomenimis daugumai mokinių galimybės įsivertinti yra sudaromos, tačiau kasdienis mokymasis labiau siejamas su mokytojo atliekamu vertinimu, o ne su mokinių įsivertinimu.

Ar mokiniai sugebės pasirinkti efektyviausias mokymosi strategijas, tiesiogiai priklauso nuo mokytojo, kuris turi būti pats gerai įsisavinęs įvairias mokymosi strategijas ir sugebėti profesionaliai perteikti jas mokiniams (Šiaučiukienienė, Stankevičienė, Čiužas, 2011).

Savo tyrinėjimus ir aktyvius diskutavimus apie mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimą ugdymosi procese pristatė Vaškelienė, Grabauskienė (2009), Bulajeva (2006), Brookhart (2012), Vilkonienė (2007) ir kt. Apie mokinių įsivertinimo procesą pasisakė Tichonova, Schoroškienė (2013), Nezvalova (2009), Duoblienė (2006), Žibėnienė (2007), Teresevičienė, Gedvilienė (2003), James (2011) ir kt. Pasiekimų įsivertinimo metodai yra tyrinėti Carol, Renee (2010), Indrašienė ir kt. (2010), Bigelienė ir kt. (2012), Gedvilienė (2010), Perlmutter (2010), Pollard (2002) ir kitų lietuvių, bei užsienio autorių. Pasiekimų įsivertinimo metodų veiksmingumą mokiniams analizavo Borusevičienė (2004), Indrašienė ir kt. (2010), Galkienė, Cijūnaitienė (2007), Čepukienė, Pakrošnis (2011), Ivanauskienė, Martišauskienė (2002) ir kt.

Apžvelgus pastarųjų metų mokslinę literatūrą ir atliktus tyrimus galima teigti, kad pasiekimų įsivertinimui kaip atskiram metodui neskiriama pakankamai dėmesio, ypač dirbant su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais, todėl ateityje reikia daugiau dėmesio skirti mokymui analizuoti savo veiklą (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007; Ambrukaitis, 2005; Linkevičienė, 2005). Įsivertinimo proceso nauda mokiniams yra įvairi, jo metu: skatinama mokinių mokymosi motyvacija, skatinamas pasitikėjimas savo jėgomis, tobulinami bendradarbiavimo gebėjimai, skatinamas kūrybiškumas ir gebėjimas analizuoti savo veiklą. Kad mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių aktyviai įsitrauktų į įsivertinimo procesą specialieji pedagogai turi taikyti įvairius pasiekimų įsivertinimo metodus. Parenkant metodus reikia individualiai atsižvelgti į kiekvieno mokinio amžių, charakterio ypatumus, pomėgius, mokymosi gebėjimus ir sunkumus. Tyrimų atliktų apie pasiekimų įsivertinimo metodų taikymą specialiųjų ugdymosi poreikių

turintiems mokiniams atlikta labai nedaug, dažnai jie būna sudedamoji kito pagrindinio tyrimo dalis.

Mokslinės literatūros analizės metu išryškėjo, kad pedagogai per retai įtraukia mokinius į savo veiklos analizavimą ir vertinimą (Ambrukaitis, 2005; Pollard, 2002; Rolheiser, Ross, 2003; Tichonova, Schoroškienė, 2013; Salienė, 2006). Analizuojant mokinių turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių mokymosi pasiekimų įsivertinimą kyla probleminiai klausimai: *Kaip specialieji pedagogai įtraukia specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius į savo pasiekimų vertinimą? Kokius pasiekimų įsivertinimo metodus specialieji pedagogai taiko mokiniams turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių? Kokia yra pasiekimų įsivertinimo metodų įtaka specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymuisi, specialiųjų pedagogų nuomone? Kaip patys mokiniai vertina gebėjimus save vertinti? Kokios yra specialiųjų pedagogų nuostatos apie pasiekimų įsivertinimo metodus, juos taikant specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams?*

Tyrimo objektas – specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių pasiekimų įsivertinimo metodai.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių pasiekimų įsivertinimo metodų raišką.

Uždaviniai:

1. Išnagrinėti pasiekimų įsivertinimo metodų įvairovę ir jų įtaką ugdymuisi, remiantis mokslinės literatūros analize ir švietimo dokumentais;
2. Žvalgomojo tyrimo metu atskleisti specialiųjų pedagogų patirtis taikant pasiekimų įsivertinimą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ugdymosi procese;
3. Taikant pusiau struktūruotos apklausos raštu metodą atskleisti specialiųjų pedagogų nuomonę apie pasiekimų įsivertinimo metodų veiksmingumą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams;
4. Taikant pusiau struktūruotą apklausą raštu palyginti specialiųjų pedagogų ir mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių požiūrius į pasiekimų įsivertinimo metodų taikymą ugdymosi procese.

Tyrimo dalyviai (respondentai) – Tyrime dalyvavo specialieji pedagogai dirbantys bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose ir mokiniai turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, besimokantys bendrojo lavinimo mokyklose. Anketinės apklausos raštu metu apklausti 149 specialieji pedagogai ir 293 mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, interviu metu – 10 specialiųjų pedagogų, dirbančių tiek bendrojo lavinimo, tiek specialiosiose mokyklose. Tyrimui atlikti pasirinkta paprastoji atsitiktinė, netikimybinė tikslinė imtis. Tyrimas grindžiamas tiriamųjų

savanoriškumo ir tyrimo anonimiškumo principais. Tyrimas atliktas Šiaulių, Panevėžio, Biržų, Pakruojo, Kauno miestų ir rajonų ugdymo įstaigose. Tyrimas atliktas 2010 – 2011, 2013 metais.

Tyrimo metodologija ir metodai – Tiek kiekybinis tyrimas, tiek kokybinis tyrimas atliktas remiantis įgalinimo ir socialinio dalyvavimo koncepcijomis. Įgalinimo koncepcija pagrįsta partnerystės principais ir skirtųjų toleravimo filosofija. Ši koncepcija suteikia galimybes specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams plėtoti žinias, įgūdžius, o specialiuosius pedagogus laikyti partneriais. Socialinio dalyvavimo koncepcija padeda siekti aktyvesnio mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, dalyvavimo ugdymo(si) procese. Pagal Ruškų, Mažeikį (2007) šios koncepcijos esminės plėtotės yra: kurti ryšius, siekiant kooperuotų sistemų, bei įgalinti asmenis, siekiant jų įtraukimo į visuomenės gyvenimą. Tyrimo metu tarpusavyje buvo derinami kokybiniai ir kiekybiniai tyrimo metodai. Kokybinių metodų pagalba buvo norima sužinoti specialiųjų pedagogų patirtis, sampratas apie mokinių turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių įsivertinimo procesą. Kiekybinių metodų pagalba norėjosi pažvelgti į įsivertinimo proceso plotį, išsiaiškinti platesnį pasiekimų įsivertinimo metodų paplitimą ir jų taikymą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių.

Atliekant tyrimą naudojami šie metodai: mokslinės literatūros šaltinių analizė; kiekybiniai: pusiau struktūruota apklausa raštu; kokybiniai: pusiau struktūruotas interviu; duomenų analizės metodai: kiekybinio tyrimo duomenų – statistinė analizė, kokybinio tyrimo duomenų – turinio analizė.

Pagrindinės sąvokos

Įsivertinimas – paties mokinio daromi sprendimai apie daromą pažangą ir pasiekimus (Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, 2004).

Metodas – sąmoningai pasirinktas veikimo būdas (tikslinių veiksmų ir priemonių) apibrėžtam tikslui pasiekti (Vaitkevičiūtė, 2001).

Procesas – nuoseklus kurios nors sistemos ar jos dalių kaitos vyksmas (Jovaiša, 1993).

Specialieji ugdymosi poreikiai – pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011).

Ugdymas – asmenybę kuriantis žmonių bendravimas sąveikaujant su aplinka bei žmonijos kultūros vertybėmis. Ugdymo sąveikos apimtis didelė; ji apima auginimą, švietimą, mokymą, lavinimą, auklėjimą, formavimą. Ugdymas vyksta derinant veiklą, bendravimą, bendradarbiavimą, santykius ir sąveiką. Galima skirti dvi ugdymo puses: išorinę (pedagoginius ugdymo veiksmus) ir vidinę (ugdymo vyksmus) (Jovaiša, 1993).

Vertinimas – nuolatinis informacijos apie mokinio mokymosi pažangą ir pasiekimus kaupimo, interpretavimo ir apibendrinimo procesas (Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, 2004).

Magistro darbe vartojamų sutrumpinimų reikšmės:

SUP – specialieji ugdymosi poreikiai.

VGK – vaiko gerovės komisija.

Magistro darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 3 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (106 šaltiniai), santrauka (reziumė) anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 18 lentelių, 10 paveikslų. Prieduose pateikiama: anketos pavyzdys, interviu klausimai, socialinės demografinės specialiųjų pedagogų imties charakteristika, interviu su specialiaisiais pedagogais, teiginių kategorizacijos lentelės, anketa specialiesiems pedagogams, anketa mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, 10 lentelių ir paveikslas su duomenimis. Darbo apimtis – 76 psl.

1 skyrius. **SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TURINČIŲ MOKINIŲ MOKYMO SI PASIEKIMŲ IR PAŽANGOS VERTINIMO SAMPRATA UGDYMO PROCESĖ**

1.1. Mokinių mokymosi pasiekimų vertinimo ir įsivertinimo kaita ugdymo procese

Kuhn (cit. Bruzgelevičienė, 2008), Čiužas, Jucevičienė (2006) nurodo, kad paradigma yra palankiai istoriškai susiklosčiusi požiūrių į ugdymą sistema, kurių susitarta laikytis. Bitinas (2000) ugdymo paradigmas skiria į dvi plačias linkmes – klasikinę ir laisvojo ugdymo humanistinę paradigmą. Klasikinio ugdymo paradigmos metu mokiniai buvo tik žinių priėmėjai, kuriems buvo pateikiami klausimai ir iš karto paruošti atsakymai. Kadangi buvo standartizuotas mokymo procesas, dėl to mokiniai negalėjo atskleisti savo gebėjimų. Tradicinėje klasėje visas dėmesys buvo skiriamas individualiajam aspektui, todėl buvo tikrinamas individų supratimas, mokiniai rungėsi tarpusavyje, kad išsiaiškintų, kaip jiems sekasi. Mokinių pasiekimų vertinimui ir įsivertinimui dėmesys nebuvo skiriamas.

Gudynas (2001), Čiužas, Navickaitė (2008), Bruzgelevičienė (2008) analizavo humanistinės paradigmos sąsajas su mokinių mokymosi pasiekimais ir įsivertinimo gebėjimais. Laisvojo ugdymo humanistinė paradigma yra būtinų sąlygų individo prigimtyje glūdintiems gebėjimams kūrybiškai reikštis. Šioje paradigmoje svarbu ugdyti kritiškai mąstantį žmogų, sugebantį atsakingai priimti sprendimus ir savarankiškai veikti. Mokinio įsivertinimas atsirado drauge su humanistinio ugdymo teorija. Kuri akcentuoja kiekvieno individo unikalumą, neigia bet kokių individų lyginimą vieno su kitu. Savarankiškas mokymasis neįmanomas be gebėjimo įsivertinti, todėl kiekvienas mokinis turi išmokti įsivertinti savo mokymosi rezultatus.

Gudynas (2001), Čiužas, Navickaitė (2008), Martišauskienė (2008), Borisevičienė (2004), Petty (2008) nurodo, kad konstruktyvizmo principas yra aktyvus mokymosi procesas. Konstruktyvistinė teorija mokymą(si) laiko individualiu naujo supratimo „konstravimu“, kurio metu derinama ir vertinama kiekvieno turima unikali patirtis ir įgyta nauja informacija. Konstruktyvizmas kaip daiktų pažinimo genezės teorija, mąstymo modelis, pasiteisina tik per praktiką, dėmesys kreipiamas į mokinių savarankiškumą, asmeninių prasmų konstravimo ypatumus. Požiūrio į mokymąsi pasikeitimas paskatino permąstyti visus ugdymo proceso aspektus. Konstruktyvistinė pedagogika teigia, kad socialinė distancija tarp mokytojo ir mokinio turi mažėti. Šiuolaikinis mokytojas moksleiviui neturėtų būti teisėjas, nepakeičiamas informacijos teikėjas, svarbiausias ekspertas, vienintelis sprendimų priėmėjas, griežtos kontrolės vykdytojas ir neretai netgi diktatorius. Mokytojas turėtų tapti gyvenimo tiesų liudytoju, mokymosi galimybių kūrėju, konsultantu,

partneriu, padėjėju ir derybininku. Taigi iš esmės turi keistis ir vertinimas. Vienu iš svarbiausių vertinimo uždavinių turi tapti pagalba besimokančiajam. Mokinio vaidmuo vertinime turi būti aktyvus. Remiantis konstruktyvistine teorija mokiniai turi būti skatinami atsakyti už savo mokymąsi. Šios teorijos tikslas – sukurti savarankiškus mokinius, linkusius mokytis visą gyvenimą. Paties moksleivio daromi sprendimai apie daromą pažangą bei pasiekimus, remiantis savistaba, savianalize, dabartinių pasiekimų lyginimu su ankstesniais, tolesnių mokymosi tikslų bei jų siekimo strategijų numatymas. Toks įsivertinimo principas yra itin palankus mokinio mokymosi motyvacijai gerinti, užfiksuoti savo klaidas, jas analizuojant, o vėliau priimant sprendimus kaip visa tai pakeisti ir tą padaryti siekiant sėkmės. Konstruktyvizmo atstovai kelia klausimą, kaip padėti mokiniui geriau save išreikšti: suvokti realybę, save tokį, koks yra, išmokti bendrauti, laisvai pasirinkti bendražmogiškas vertybes, jomis remti savo gyvenimą, tapti atsakingam. Gudžinskienė (2011) nurodo, jog nuosekliai konstruodami sudėtingą medžiagą, aktyviai tikrindami žinias, pritaikydami jas įvairiuose kontekstuose, besimokantieji ne tik gerai supras mokomąją medžiagą, bet ir gebės ją taikyti praktinėse, besikeičiančiose situacijose, įgis problemų sprendimo patirties. Petty (2008) akcentuoja, jog konstruktyvistinė teorija labiausiai atitinka specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių mokymo ir mokymosi pasiekimų vertinimo sampratą. Pedagogikos moksle ir praktikoje vis labiau įsigali konstruktyvistinė pedagogika, besiremianti kognityviaja mokymosi teorija.

1.2. Vertinimo samprata, tikslai ir uždaviniai

Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratoje⁷ (2004) vertinimu vadinamas duomenų rinkimo, jų analizės, interpretacijos ir apibendrinimo procesas. Petty (2006) pažymi, jog vertinimas yra būdas skatinantis tobulėti.

Vertinimo tikslas – padėti mokiniui mokytis ir bręsti kaip asmenybei; pateikti informaciją apie mokinio mokymosi patirtį, pasiekimus ir pažangą; nustatyti mokytojo, mokyklos darbo sėkmę, priimti pagrįstus sprendimus. Šiam vertinimo tikslui pasiekti gali būti formuluojami keli pagrindiniai uždaviniai. Pirmajame iš jų atsispindi mokinio savęs pažinimas ir gebėjimas suprasti savo stipriąsias ir silpnąsias puses, įsivertinti savo pasiekimų lygmenį, kelti mokymosi tikslus. Mokinio pažangos vertinimas pirmiausiai yra svarbus mokytojui, kad jis galėtų įžvelgti mokinio mokymosi galimybes, nustatyti problemas ir spragas, diferencijuoti ir individualizuoti darbą, parinkti ugdymo turinį ir metodus. Vertinimu reikia siekti suteikti tėvams informacijos apie vaiko mokymąsi, stiprinti ryšius tarp vaiko, tėvų ir mokyklos. Į mokinių vertinimą turi įsitraukti visa mokykla, jos bendruomenė. Todėl svarbu yra nustatyti mokyklai savo darbo kokybę, planuoti

---

⁷ *Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata* (2004). LR švietimo ir mokslo ministro 2011-02-25 įsakymas Nr. ISAK – 256.

ugdymo turinį ir procesą, suteikti mokinių poreikius atliepiančią pagalbą (Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, 2004). Tichonovos, Schoroškienės (2013) nuomone, mokymosi pasiekimų vertinimas yra vienas iš svarbiausių ugdymo proceso komponentų, dažnai lemiantis mokytojų, mokinių ir jų tėvų tarpusavio santykius.

Salienė (2006) pažymi, jog mokymasis suprantamas kaip aktyvus procesas, kuriame keičiasi visos ugdymo sritys, tarp jų ir vertinimas. Borisevičienė (2004), Kraujutaitytė (2003) atkreipia dėmesį į specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių mokymosi pasiekimų vertinimą, nes vertindami galime ne tik suteikti, bet ir gauti grįžtamąją informaciją, būtiną numatyti patikimas veiklos tobulinimo kryptis ir priemones. Vertinimas yra mokymo(si) proceso sudedamoji dalis ir grįžtamojo ryšio pagrindas. Jis organizuojamas siekiant įvairių tikslų ir naudojant įvairias strategijas, tačiau ugdymo atveju nusiteikimas tobulėti ir tobulinti yra pats svarbiausias. Walsh (2001) nuomone, galutinis vertinimo tikslas, tai išmokyti mokinius vertinti save. Neatsiejama autentiško vertinimo dalis – mokinio savivoka.

1.3. Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių mokymosi pasiekimų ir pažangos vertinimą reglamentuojantys dokumentai

Vertinimo paskirtis bendrąja prasme – padėti siekti bendrosiose programose nubrėžtų ugdymo tikslų ir skatinti mokinio asmenybės brandą. Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių mokymosi pasiekimų ir pažangos vertinimas bendrojo lavinimo mokyklose yra organizuojamas ir vykdomas vadovaujantis šiais pagrindiniais teisiniais dokumentais: Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu⁸ (2011), Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašu (2011), Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašau (2011), Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančių dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininu ir socialiniu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašu (2011), Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašu⁹ (2011).

Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių mokymosi pasiekimų ir daromos pažangos vertinimas pirmiausiai reglamentuotas visiems mokiniams bendru „Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo samprata“ (2004) dokumentu, kuriame apibrėžiami vertinimo tikslai ir uždaviniai, vertinimo nuostatos ir principai, vertinimas ugdymo procese ir baigus programą, apibrėžiami vertinimo dalyviai ir jų vaidmuo. „Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose“

⁸ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011). LR švietimo ir mokslo ministro 2011-03-17 įsakymas Nr. XI-1281.

⁹ Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas (2011). LR švietimo ir mokslo ministro 2011-04-11 įsakymas Nr. ISAK-2433.

¹⁰(2008) akcentuojamos sudedamųjų kompetencijų dalys – nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas. Pabrėžiama, jog mokinys turi mokėti mokytis, žinoti savo geriausias mokymosi būdus, gebėjimus ir pasirinkimo galimybes. Pritaikant programą ugdytinio poreikiams ir gebėjimams siektina kuo didesnės mokinio mokymosi pažangos. Tačiau pagal Balčiūnaite (2009) vertinimo atskaitos tašku neturi būti pagal bendrąją programą besimokančių mokinių pasiekimų lygis. Vertinant būtina atsižvelgti į individualius skirtumus nuo kurių priklauso, kokių ugdymosi rezultatų gali pasiekti mokinys. Mokinių, turinčių SUP mokymosi rezultatai vertinami, atsižvelgiant į pritaikytas ir individualizuotas programas bei jų reikalavimus. Watkins (2007) rekomenduoja atsižvelgti į mokinių mokymąsi, pastangas, pažangumą. Siektina dirbti komandose, kur galimas bendradarbiavimas, bendras planavimas ir dalijimasis patirtimi yra pagalbos inkluzijos praktikai bendrai ir inkluzinio vertinimo praktikai atskirai, strategija. Svarbu bendradarbiauti, konsultuotis, keistis informacija su kitais specialistais, pedagogais, tėvais ir pačiais mokiniais turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių.

Vieni naujausių dokumentų „2013-2014 ir 2014-2015 mokslo metų pradinio ugdymo programos bendrasis ugdymo planas“¹¹ (2013) ir „2013-2014 ir 2014-2015 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai“¹² (2013) apibrėžia mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimą, akcentuojant formuojamąjį vertinimą ir mokinių mokymąsi vertinti vieni kitus ir patys save įsivertinti.

Išanalizavusi mokinių mokymosi pasiekimų ir pažangos vertinimą reglamentuojančius dokumentus akcentuočiau, kad ateityje reikėtų daugiau dėmesio skirti savęs vertinimui. Tam, kad mokiniai išmoktų mokytis ir įsivertintų savo mokymosi rezultatus, jie turi aktyviau įsitraukti į vertinimo procesą.

1.4. Vertinimo būdai ir tipai

Vertinimo būdai ir formos atskleistos projekte „Vertinimas ugdymo procese“ (Bareikienė ir kt., 2006). Lozdienė (2005) teigia, kad vertinimo būdai mokyklose yra formalūs ir neformalūs. Kaip nurodo Bareikienė ir kt. (2006) vertinimo formos yra įvairios: žodinis vertinimas (pagyrimai, nurodymai, pritarimai), rašytinis vertinimas (skatinamieji žodžiai, lipdukai), nežodinis vertinimas (gestų kalba, mimika), rašytinis vertinimas pasiekimų knygelėje ir rašytinis mokinių savęs įsivertinimas.

---

¹⁰ Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos (2008). LR švietimo ir mokslo ministro 2008-08-26 įsakymas Nr. ISAK-2433.

¹¹ 2013-2014 ir 2014-2015 mokslo metų pradinio ugdymo programos bendrasis ugdymo planas (2013). LR švietimo ir mokslo ministro 2013-05-27 įsakymas Nr. V-460.

¹² 2013-2014 ir 2014-2015 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai (2013). LR švietimo ir mokslo ministro 2013-05-27 įsakymas Nr. V-459.

Neformaliojo ir formaliojo vertinimo santykis priklauso nuo ugdymo tikslų, ugdymo srities, darbo metodų. Vertinimo būdai atitinkamai skirstomi pagal mokymosi pakopas: pradinėje mokykloje vyrauja neformalusis vertinimas; aukštesnėse klasėse plačiau naudojamas formalusis vertinimas, tačiau neformaliojo vertinimo vaidmuo nesusiilpnėja (Jonynienė, 2002).

Lozdienė (2005), Jonynienė (2002) nurodo, kad formalusis vertinimas turi struktūruotą, formalizuotą pobūdį. Vertinamosioms užduotims atlikti skiriamas konkretus laikas ir vieta. Moksleivių atliktos užduotys įvertinamos numatytais kriterijais, kurie fiksuojami dienyne, vertinimų lape, pasiekimų knygelėje. Formalusis vertinimas taikomas vertinant žinias, įgūdžius, dalykinius, bei bendruosius gebėjimus bei nustatant pažangą.

Esminis klausimas – kaip sužinoti ką mokinys išmoko? Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratoje (2004) nurodomi pagrindiniai vertinimo būdai: kontrolinis darbas, apklausa raštu/žodžiu, kūrybiniai darbai, testai, rašiniai ir kiti. Vis dažniau mokytojų naudojami tampa asmeninių darbų aplankai/rinkiniai/segtuvai, veiklos įsivertinimo dienoraštis, įsivertinimo lentelės/veidukai/formos. Žibėnienė (2007) pažymi, kad kiekvienas vertinimo būdas turi ir privalumų, ir trūkumų. Kaip pavyzdį autorė nurodo, kad su rašto darbais susietas vertinimas yra patogus, nes per trumpą laiką galima patikrinti daug. Rašto darbas yra įrodymas, todėl galima aiškiai matyti padarytas klaidas ar vertinimo objektyvumą. Rašto darbai labai tinkami vertinti, kai vertinamasis turi kalbos defektų.

Neformaliuoju vertinimu gaunama nuolatinė bendriausia informacija apie mokymo(si) sėkmę. Neformalus vertinimas vyksta nuolat: stebint, susidarant nuomonę, kalbant, diskutuojant, jaučiant mokinių reakciją, grįžtamąjį ryšį. Įvertinimas paprastai neužrašomas arba fiksuojamas mokytojo pasirinkta forma. Neformaliai vertinama moksleivio raida, jo vertybinės nuostatos, bendrųjų gebėjimų plėtotė (Lozdienė, 2005). Plentaitė, Marcelionienė (2009) nurodo, kad daug geriau būtų praplėsti neformalųjį vertinimą ir remtis konkrečiu kriterijumi, pavyzdžiui: pagyrimas ar replika konkrečiai pasakant už ką (linksmi papasakojai apie patirtą juokingą nuotyki; buvai aktyvus klasės pokalbyje – daug klausinėjai draugų; teisingai atsakei į klausimus ir pan.; į klausimą atsakei labai trumpai – tik vienu žodžiu, pasistenk kitą kartą pasakoti daugiau; kalbėjai labai tyliai, todėl ne visi draugai girdėjo; kitą kartą garsiau kalbėk ir pan.). Paskatinimui mokytojas pasiūlo klasės draugams paploti.

Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratoje (2004) rašoma, kad atsižvelgiant į vertinimo tikslus, taikomi šie pagrindiniai vertinimo tipai: diagnostinis vertinimas, formuojamasis vertinimas, apibendrinamasis vertinimas, norminis vertinimas ir kriterinis vertinimas. Jonynienė (2002) prie šių pagrindinių vertinimo tipų dar priskiria – ideografinį vertinimą.

Pasak Bitino (2002), išsilavinimo standartai realią prasmę įgyja tuomet, kai yra realizuojami standartizuotomis diagnostinėmis priemonėmis vertinimo procese. Dažniausiai mokinių pažangai

išsiaiškinti yra taikomas diagnostinis vertinimas. Bulajeva (2006) ir Lozdienė (2005) teigia, kad taikant šio vertinimo tipą siekiama nustatyti besimokančiojo pasiekimų lygmenį, turimas žinias ir įgūdžius. Diagnostinis vertinimas padeda numatyti tolesnio mokymosi galimybes.

Nuolatinis mokinių pasiekimų vertinimas vadinamas formuojamuoju vertinimu. Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratoje (2004) pažymima, kad formuojamasis vertinimas padeda numatyti mokymosi perspektyvą, pastiprinti daromą pažangą, skatina mokinius mokytis analizuoti esamus pasiekimus ar mokymosi spragas, sudaro galimybes mokiniams ir mokytojams geranoriškai bendradarbiauti. Bulajeva (2006) pabrėžia, jog formuojamojo vertinimo paskirtis yra ugdymo proceso metu aiškintis, ar yra pasiekti tarpiniai mokymo(si) tikslai, padrašinti, teikti ugdytiniams grįžtamąją informaciją, paskatinti. Anot Petty (2006) šis vertinimas visiškai nesiejamas su pažymiu, neturi nieko bendro su raudonu tušinuku, atliekant minėtąjį vertinimą yra nedaromi galutiniai sprendimai.

Vienas iš formalių vertinimo tipų – apibendrinamasis vertinimas. Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratoje (2004) apibendrinamasis vertinimas apibrėžiamas kaip vertinimas, naudojamas baigus programą, kursą, modulį. Jo rezultatai formaliai patvirtina mokinio pasiekimus ugdymo programos pabaigoje. Bulajeva (2006) pažymi, kad apibendrinamasis vertinimas sudaro galimybę sužinoti apie ugdymo programos veiksmingumą.

Pastaruoju metu mokyklose populiarėja kaupiamasis (kumuliatyvinis) vertinimas. Tai apibendrinamojo vertinimo tipas. Kaupiamasis vertinimas leidžia mokytojui ugdymo proceso metu surinkti daugiau informacijos apie mokinių padarytą pažangą, ją matuoti pasitelkus įvairius vertinimo metodus (Bulajeva, 2006).

Jonynienė (2002) atskleidžia, kad mokytojai norėdami išskirstyti moksleivius pagal jų pasiekimų lygį taiko norminį vertinimą. Kurio pagalba atlikę užduotis, moksleiviai išrikiuojami į eilę pagal surinktus taškus: geriausiųjų eilė, prasčiau atlikusiųjų grupė ir t.t. (pvz. valstybinio egzamino vertinimas yra norminis).

Išsilavinimo standartai – kriterinio vertinimo pamatas (Jonynienė, 2002). Formaliai „Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratoje“ (2004) kriterinis vertinimas – tam tikri kriterijai (pvz., standartai), su kuriais lyginami mokinio pasiekimai. Bulajeva (2006) nurodo, kad kriterinis vertinimas sudaro besimokantiesiems galimybes rinktis pagal jų sugebėjimus ir galias atitinkančias mokymo programas ir užduotis. Petty (2006) nuomone, kad toks vertinimas būtų patikimas turi būti vertinimo kriterijai, kurie gali būti pateikti kompetencijų aprašuose ar pažymio rašymo instrukcijose.

Bulajeva (2006) teigia, kad kriterinis vertinimas leidžia įgyvendinti ideografinio vertinimo principą. Jonynienė (2002) interpretuoja ideografinį (individualios pažangos) vertinimą, kaip moksleivio pažangos principą, kai stebima ir vertinama asmens daroma pažanga, lyginant to paties

moksleivio dabartinius pasiekimus su ankstesniais. Bulajevos (2006) nuomone, norint vertinti ideografiniu būdu, reikia atsisakyti vertinimo pažymiais ir teikti išsamią grįžtamąją informaciją apie daromą pažangą. Jonynienė (2002) pažymi mokymosi motyvacijos svarbą, vertinant šiuo tipu. Lozdienė (2005) teigia, kad mokyklose reikėtų daugiau dėmesio skirti kriteriniam ir idiografiniam vertinimui.

Apibendrinant 1 skyrių konstatuotina:

- Mokinių mokymosi pasiekimų vertinimo ir įsivertinimo procesas iš klasikinės ugdymo paradigmos perėjo į konstruktyvistinę ugdymo paradigmą. Kurioje yra palankios sąlygos mokinių mokymosi pasiekimų ir įsivertinimo gebėjimams ir ugdymuisi.
- Mokinių mokymosi pažangos ir pasiekimų vertinimas - iššūkis pedagogams, skatinantiems mokinius mokytis. Vertinimo metu gauta informacija naudinga ne tik pedagogams, tačiau ir mokiniams bei jų tėvams. Į vertinimo procesą įsitraukus mokiniams pakinta mokinių savarankiškumas, aktyvumas, motyvacija mokytis.
- Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius reikia vertinti individualiai pagal jų gebėjimus ir pasiekimus. Parinkti vertinimo būdai ir tipai turi motyvuoti mokinius siekti ne tik geresnių rezultatų, bet ir skatinti analizuoti savo mokymąsi. Analizuojant vertinimo būdus išaiškėjo, kad pedagogai turėtų dažniau taikyti neformalųjį vertinimą ugdymo proceso metu.

2 skyrius. SPECIALIŲJŲ UGDYMO POREIKIŲ TURINČIŲ MOKINIŲ PASIEKIMŲ ĮSIVERTINIMO METODAI IR JŲ TAIKYMAS UGDYMO PROCESU

2.1. Įsivertinimo samprata

Labai plačiai įsivertinimo sąvoka apibrėžiama psichologijoje. Pasak Augį (1993) psichologijoje savęs vertinimas, tai – „savo paties, savo galimybių, savybių ir vietos tarp kitų žmonių vertinimas“. Valickas (1991) įvairiapusiškai analizavo asmenybės savęs vertinimą ir pagrindinė jo padaryta išvada, kad „savęs vertinimas – tai procesas, nenutrūkstantis visą žmogaus gyvenimą, dažniausiai įsisąmonintas vien emocijomis ir intuicija“.

Pasak Randienės ir Ražauskienės (2007) vienas iš vertinimo būdų – mokinio įtraukimas į vertinimo veiklą. Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratoje (2004) apibrėžiama, kad įsivertinimas - paties mokinio daromi sprendimai apie daromą pažangą bei pasiekimus. Pasak

Žibėnienės (2007) įsivertinimas tampa prasmingesnis, jei save įsivertinantis asmuo pateikia informaciją apie tobulintinus dalykus ir pastebi stiprybes.

Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratoje (2004) rašoma, kad vienas iš vertinimo uždavinių yra padėti mokiniui pažinti save, suprasti savo stipriąsias ir silpnąsias puses, įsivertinti savo pasiekimų lygmenį, kelti mokymosi tikslus. Mokiniai mokytojo padedami mokosi vertinti ir įsivertinti savo pasiekimus bei pažangą, atsižvelgdami į savo mokymosi sėkmę, planuoja tolesnį mokymąsi, kelia sau ateities tikslus.

Linkevičienės (2005) nuomone, daug dėmesio skiriama įsivertinimui, nes tai svarbiausia vertinimo dalis. Įsivertinimas apibrėžiamas, kaip paties mokinio sprendimai apie daromą pažangą ir pasiekimus, remiantis savistaba, savianalize, kaip dabartinių pasiekimų lyginimas su ankstesniais, tolesnių mokymosi tikslų bei jų siekimo strategijų numatymas. Mokinio savęs vertinimas – viena iš mokinių ugdymo rezultatų vertinimo kaitos prioritetinių krypčių, kai nuo vienpusiško, tik mokytojo atliekamo vertinimo pereinama prie aktyvaus mokinio dalyvavimo savo pasiekimų vertinime, t.y. mokinio įsivertinimo. James (2011) pažymi, kad siekiamas įsivertinimo tikslas – pasitikėjimas savo jėgomis.

Kaip teigia Randienė ir Ražauskienė (2007) įsivertinimas padeda mokiniui geriau suvokti savo pažangą ir pačiam atsakyti ir už ugdymosi procesą, ir už jo rezultatą. Norėdami padėti ugdytiniams geriau įsivertinti, reikia jiems siūlyti apmąstyti, kas sekasi geriausiai, kas nesiseka, ko norėtų siekti. Ugdydami refleksyvų mąstymą stipriname mokinių motyvaciją. Mokinys, gavęs pažymį (atlikęs testą, parašęs diktantą, kūrybinį darbą ir pan.), pildo grafiką. Stebėdamas savo dalykinius gebėjimus, jis analizuoja ir vertina atliktą savo darbą. Gebėjimas teisingai įsivertinti - formuoja mokinio charakterį, suteikia pasitikėjimo savimi, ugdo teisingą požiūrį į darbą.

Kai mokinys jau suvokia padarytą pažangą, pasikeičia jo požiūris į mokymąsi. Kadangi jis gali pats kelti tikslus, tampa aktyviu savo pažangos vertintoju. Vaikui svarbu, ko iš jo tikisi tėvai ir mokytojai, kokius reikalavimus jie jam kels ir kaip vertins jo daromą pažangą. Stebėti savo pažangą vaikui padeda žurnalai, skaitymo užrašai, dienoraščiai, kontroliniai lapai, klausimynai ir kt. Suteikdamas galimybę ugdytiniams pagalvoti apie tai, ko jie jau yra išmokę, mokytojas padeda vaikams išbandyti savo jėgas dar nepatirtose srityse (Neseckienė, 2006).

Norint išmokyti SUP turinčius mokinius įsivertinti pasiekimus reikia pereiti ne vieną etapą. Etapai sukurti siekiant kokybiško mokinių įsivertinimo, taip pat mokinių vienas kito vertinimo gebėjimų ugdymo. Black, Harrison, Lee, Marshall, William (2002) nurodo, jog pirmiausiai reikia mokiniams sudaryti galimybes pamąstyti ir pasakyti, kas jiems padeda mokytis ir kada jiems yra lengviau mokytis. Pedagogams patariama paaiškinti vertinimo schemą/kriterijus, akivaizdžiai demonstruojant atliktą darbą. Po to reikėtų skatinti įsivertinti darbą pagal sutartus kriterijus. Tik po šitų etapų galima pereiti prie mokinių įsivertinimo dirbant poromis ir/ar mažomis grupėmis. Visada

reikia suteikti mokiniams galimybių pakalbėti apie tai, ką jie išmoko, kas jiems buvo sunku mokantis. Mokant įsivertinimo strategijų svarbus mokinio įtraukimas ir dalyvavimas visame procese, todėl reikia skatinti mokinius diskutuoti kartu apie tai, kaip būtų galima darbą patobulinti. Kartais tiek pedagogai, tiek specialieji pedagogai pamiršta skirti daugiau laiko mokinių apmąstymams. Tačiau pagal autorius mokiniams reikia laiko reflektuoti savo mąstymą; apmąščius reikėtų paprašyti jų paaiškinti savo mąstymo žingsnius (pvz. kaip gavai tokį rezultatą/atsakymą ir pan.). Paskutinis etapas, o tuo pačiu didžiausias pasiekimas – tolesnių mokymosi žingsnių numatymas ir jų aptarimas.

Bilotienė (2010) nurodo, kad mokymuisi pamokoje, mokinių aktyvumui, savarankiškam darbui pamokoje bei bendradarbiavimui su kitais bendraamžiais turėtų būti skiriama ne mažiau 50 procentų pamokos laiko. Aptarimui ir įsivertinimui skiriama apie 5 procentus pamokos laiko.

Labai efektyvi mokymosi priemonė yra vertinti save, tačiau bet koks įsivertinimas gali būti visai beprasmiškas, jei yra nekryptingas, nepagrįstas, nes mokiniai turi žinoti tikslą, turėti tam tikras veiklos gaires, tikėtis, kad tai bus aptarta ir analizuojama – tik tada save vertinti bus tikrai produktyvu (Cooze, 2009). Svarbu siekti, kad mokymasis taptų gyvenimo prasme, būtų valdomas iš mokinio pozicijų, t.y. atsižvelgiant į vaiko vidinį pasirengimą tobulėti, būti savarankiškam, įsitvirtinti bei įsivertinti (Armonašvili, 2012).

2.2. Mokinių įsivertinimo metodai

Pedagogai skatina mokinius įvertinti savo pasiekimus įsivertinimo metodais ugdymo procese. Įsivertinimo metodai – įvairūs žaismės principu paremti metodai, kurie skatina mokinius analizuoti savo veiklą ir ją vertinti.

Įsivertinimo metodai orientuoti į mokinių žinias:

- „Rask savo klaidas“ (Andriuševičienė ir kt., 2007; Penkauskienė, 2006), tai aktyvus įsivertinimo metodas, kuris skatina protinę veiklą ir pastabumą. Šis metodas padeda mokiniams apmąstyti savo darbą, jį patikrinti ir dar labiau įsigilinti. Mokytojas, patikrinęs vaiko atliktą užduotį, nurodo kiek padaryta klaidų, pasiūlo jas surasti ir ištaisyti. Analizuojant klaidas galima nustatyti mokinio daromų klaidų pobūdį. Klaidų pobūdis – tai reguliariai atsirandančios vienos ar kelių rūšių klaidos. Surinkęs darbų pavyzdžius mokytojas kartu su mokiniu gali analizuoti, kokias klaidas jis daro, ir jas įveikti. Pagrindinė klaidų analizės paskirtis mokytojui yra nustatyti klaidų pobūdį, kad būtų galima planuoti ir imtis kurso kartojimo, praktinio klaidų ištaisymo arba alternatyvaus medžiagos dėstymo, norint padėti mokiniams išvengti tų klaidų.

- „Savikontrolės užduotys“ (Timperly, Wilson, Barran, Fung, 2007) – dažniausiai pateiktos apibendrinant išmoktą tam tikrą mokomąją medžiagą, kad pats mokinys galėtų save patikrinti. Tai padeda numatyti tolesnius mokymosi tikslus bei metodus šiems tikslams įgyvendinti.

- „Darbų aplankai“ (Zubizarreta, 2004; Easley, Mitchell, 2007; Randienė, Ražauskienė, 2007), tai aktyvus mokinių įsivertinimo metodas, pagrįstas mokinio darbų pavyzdžiais, kuriuos pasirenka mokinys savarankiškai. Kad galėtų parinkti geriausius savo darbų pavyzdžius, mokinys turi apsibrėžti konkrečius mokymosi kriterijus, kurti savo mokymosi rezultatus ir pats įvertinti savo darbą, atsižvelgdamas į numatytus kriterijus. Pildant „Darbų aplanką“ viena ir pagrindinių taisyklių – mokinio savęs refleksija. Aplanko vertinimas leidžia mokiniams kritiškai pažvelgti į savo pačių darbus ir juos vertinti, bei priimti sprendimus. „Darbų aplankas“ skatina mokinių motyvaciją, bendradarbiavimą su kitais klasės draugais, mokytojais ir aktyvų mokinių mokymąsi.

- „Sėkmės kriterijai“ (Andriuševičienė ir kt., 2007; Gudynas, 2009) – būdas, padedantis mokiniui mokytis, sėkmingiau atlikti užduotį, įsivertinti bei įvertinti draugo darbą. Pradedant nagrinėti temą ar prieš atliekant kokią nors užduotį, vaikai kartu su mokytoju numato 3-5 sėkmės kriterijus konkrečiam darbui ar užduočiai. Juos užrašo lentoje ar kitoje matomoje vietoje. Sėkmės kriterijai formuluojami įvairiose pamokose. Įsivertinimo kriterijai turėtų būti pažymėti atitinkamoje vietoje – numatyti įsivertinimo kriterijai įrašomi į lentelės skiltį „Įsivertinimo kriterijai“. Tada moksleiviai individualiai įsivertina savo pasiekimus taškais nuo 1 iki 5 apveddami atitinkamą skaitmenį. Moksleiviai klausinėjami, skatinami pagrįsti, argumentuoti, skatinamas kognityvinis mąstymas.

- „Netikras darbas“ (Petty, 2008) – tam, kad mokiniai galėtų ugdytis vertinimo gebėjimus, mokytojas gali pateikti vertinimui „netikrą“ darbą, t. y. anoniminį darbą, kurį parengė pats mokytojas ar buvę mokiniai. „Netikro“ darbo vertinimo pranašumas yra tas, kad visi mokiniai vertina tą patį darbą, todėl paskui lengviau sekasi diskutuoti klasėje, be to, išvengiame šališkumo. Mokytojas gali pateikti darbą, kuris neatitinka aptartų kriterijų, ar darbe palikti tyčinių klaidų, kurios reikiama kryptimi provokuotų diskusijas. Iš pradžių „netikro“ darbo vertinimą pagal pateiktus kriterijus geriausia atlikti mažose grupelėse, kad mokiniai galėtų vienas kitam padėti. Vėliau mokiniai „netikro“ darbo vertinimą turėtų gebėti atlikti vieni, savo nuomonę patikrindami diskusijos metu.

Įsivertinimo metodai orientuoti į mokinio veiklos refleksiją:

- „Sekundinio įsivertinimo metodas“ (Venslovienė, 2005), tai įsivertinimo metodas, kurio metu mokiniai turi korteles su skaitmenimis, nosinėmis balsėmis, dvibalsėmis, dvigarsiais,

kalbos dalimis, linksniais, skyrybos ženklais ir kt. Pakeldami reikiamą kortelę, pagrindžia savo atsakymą. Šiuo metodu mokiniai skatinami išreikšti nuomonę žodžiu.

- „Diskusijos“ (Pollard, 2002; Borusevičienė, 2004) – įsivertinimo metodas, kurio metu mokiniui turi būti sudaromos galimybės padiskutuoti su klasės draugais, iškilus neaiškumams sulaukti pagalbos iš draugų. Klasės diskusija atlieka begalę funkcijų ir mokant, ir mokantis, ir kaip klasės duomenų šaltinis. Tad šių dienų mokyklose siekiama kuo daugiau diskutuoti įvairiomis temomis pamokų metu. Diskusija taip pat gali būti laikoma vienu iš įsivertinimo metodų. „Diskusija“ – tai forumas, kuriame mokiniai mokosi aiškiai ir tiksliai reikšti mintis, įvairiai pateikti tą pačią idėją, kritikuoti ir vertinti bei tolydžiai artėti prie teisingo atsakymo. Diskusijų paskirtis – ugdyti gebėjimus mąstyti savarankiškai ir kūrybiškai. Diskusijų pabaigoje – pedagogo baigiamasis žodis, aptariami rezultatai, įvertinama.

- „Ilgalaikis įsivertinimas“ (Walsh, 2001), tai metodas, kurio metu mokiniai geriau save įsivertintų, galima pasiūlyti atsakyti į įvairius šiuos klausimus: kokie įgūdžiai išlavėjo pernai? Ką galiu daryti labai gerai? Kokius įgūdžius galiu patobulinti? Kokio dalyko tikrai norėčiau mokytis šiemet? Ko tikiuosi išmokti šiais metais?. Pateikiant šiuos klausimus, skatinama mokinius apmąstyti savo mokymąsi. Šiuo metodu mokinių įsivertinimas orientuotas į konkretų tikslą.

- „Mokinio dienoraštis“ (Neseckienė, 2006; Gudynas, 2009) – tai puikus būdas fiksuoti klasėje ir mokykloje patirtus įspūdžius, jausmus ir nuomones. Mokinys pildydamas asmenišką dienoraštį gali saugiai išreikšti ir atskleisti emocinį mokymo aspektą bei sistemiskesnes pastangas analizuoti ir apmąstyti savo veiklą. Aprašoma viena iš galimų „Mokinio dienoraščio“ formų: du skyriai „Mano įspūdžiai“ (pateikti klausimai) ir „Mano įspūdžiai“ (laisva forma). Pirmajame skyriuje pateikti klausimai leidžiantis analizuoti save ir savo veiklą, pvz.: Ką aš sugebu? Ko aš išmokau? Ko dar reikėtų pasimokyti? Kaip aš save vertinu? Kokie yra mano išsikelti tikslai? Šie klausimai skatina mokinį sustoti ir pagalvoti apie save. O mokytojams mokinių gebėjimų įsivertinimas skatina suprasti, kaip mokiniai mokosi. Antrajame skyriuje mokiniai laisvai gali išreikšti savo patirtus įspūdžius tam tikro įvykio metu, pamokoje ar užklasinėje veikloje.

- „Veiksmingų klausimų metodas“ (Venslovienė, 2005) - pateikus klausimą, skiriama laiko jį apmąstyti. Klausimas turi skatinti mąstyti, o ne atgaminti faktus. Išklausomi net ir neteisingi atsakymai, mokytojas neskuba pats atsakyti į šį klausimą. Jei pateikiami keli skirtingi atsakymai, balsuojama. Atsakymus reikia pagrįsti. Svarbu tikėti, kad kiekvienas žino atsakymą. Klausimas turi padėti suformuluoti problemą ir skatinti diskutuoti. Taikant šį metodą, įsidrąsina ir tie, kuriuos paprastai užgožia greičiau mąstantys mokiniai.

- „Koks aš? Kokia aš?“ (Ričkuvienė ir kt. 2005) – įsivertinimo metodas, kuris verčia mokinius pamąstyti. Vaikai parašo savo vardą, ir ties kiekviena jo raide parašo po kokią nors savo

savybę, kuri prasidėtų ta raide (Pvz.: Kokia aš? L – linksma, I – išradinga, N – nuotaikinga, A – aukšta).

Vizualinio pobūdžio įsivertinimo metodai:

- „Šypsenėlės“ (Andriuševičienės ir kt., 2007), tai įsivertinimo metodas, kurio metu mokinys įsivertina pastangas ir pasiekimus: piešdamas veidelius – linksmą (Džiaugiuosi savo pasiekimais) arba vidutinišką veidelį (Galiu labiau pasistengti).

- „Šviesoforas“ (Rao, 2012, Andriuševičienė ir kt., 2007), tai - nesudėtinga ir veiksminga, nemažos dalies Lietuvos pedagogų sėkmingai taikoma mokinių savęs vertinimo strategija yra šviesoforo spalvų panaudojimas. „Šviesoforo“ metodas vienas iš mėgstamiausių būdų, padedančių mokiniams geriau vertinti save ir vienas kitą. Žalia spalva mokiniai pažymi, ką jaučiasi atlikę, išmokę puikiai. Geltona – ką atlikę jie nesijaučia tvirti ir turi sutelkti visas pastangas, kad atliktų gerai. Raudona spalva žymimos sunkiausios, neaiškiausios konkretaus darbo vietos. Šis būdas suteikia daug vertinimo ir įsivertinimo galimybių. Pavyzdžiui, atlikę savarankišką ar atsiskaitomąjį darbą moksleiviai šviesoforo spalvomis prie lengviausios užduoties nupiešia žalią skrituliuką, sunkesnės – geltoną, sunkiausios – raudoną. Parašę diktantą, rašinį viena iš šviesoforo spalvų įsivertina po darbu. Kitas būdas yra paprašyti mokinių pirmiausia pažymėti šviesoforo spalvomis dalį darbo ir paskui nustatyti, paprašant pakelti ranką, kurią spalvą – žalią, geltoną ar raudoną – kas pasirinko; vėliau mokytojas gali pasiūlyti susėsti drauge (poromis) žalią ir geltoną spalvą pasirinkusius mokinius tam, kad jie savo problemas aptartų tarpusavyje, tuo tarpu mokinių grupei, pasirinkusiai raudoną spalvą, išsiaiškinti jų klausimus padeda mokytojas. Kad darbas grupėmis pasisektų, daugumai vaikų reikia paaiškinti, kaip elgtis grupėje, t. y. kaip išklaudyti vienas kitą ir kalbėti po vieną.

- „Įsivertimas spalvomis“ (Staniunaitienė, 2007), tai - vyresnėse klasėse (nuo III klasės) mokinio pasiekimų įsivertinimo metodas, paremtas žaismės principu, mokytojo ir mokinio bendradarbiavimu (pirmiausia įsivertina mokinys, tik tada vertina mokytojas). Pasibaigus mėnesiui, mokiniai vertina savo pastangas ir kiekvieno dalyko pasiekimus. Pasirenkamos atitinkamos spalvos ir jomis nuspalvina sutartinius ženklus (Pvz.: Taip – džiaugiuosi savo pasiekimais, Siekiu – Galiu labiau pasistengti, Siekiu – Per mažai stengiausi). Tada prie kriterinių aprašų tomis pat spalvomis nuspalvina sričių „Taip“ arba „Siekiu“ atitinkamus langelius. Kiekvieną mėnesį mokinys renkasi skirtingas spalvas.

- „Aš esu – sau linkiu“ (Ričkuvienė ir kt. 2005), šio metodo esmė: spalvotais flomasteriais lape kiekvienas mokinys parašo tris savo savybes, kuriomis gali didžiuotis (pvz.: Aš esu...1. Draugiškas. 2. Linksmas. 3. Įdomus). Lapo apačioje – ką norėtų savyje keisti (pvz.: Sau

linkiu... Daugiau niekada nerėkauti.). Šia nuotaikinga savianalize gali būti pasiremta per tėvų susirinkimus, ją galima įsegti į aplanką.

- „Paslėptas nykštys“ (Andriuševičienė ir kt., 2007) – mokinių pasiekimų įsivertinimo metodas, kurio metu mokiniai, kurie žino atsakymą į mokytojo užduotą klausimą kelia ranką. Siūloma pajvairinti darbą pamokoje. Jei mokinys pritaria, žino atsakymą, - prie krūtinės rodo pakeltą į viršų nykštį. Jei nežino, abejoja arba jam kas nors neaišku, - nykštį laiko paslėptą kumštyje. Tai moko vaikus drąsiai reikšti savo nuomonę gestais. Šis būdas tinka pamokos ar temos apibendrinimui.

Įsivertinimo metodai, skatinantys mokinių motyvaciją mokytis:

- „Savęs vertinimo diagrama/skalė“ (Bigelienė ir kt., 2012) – aptariant pasiekimus peržiūri savo atliktus darbus ir po to diagramoje ar skalėje įsivertina pasiektą gebėjimų lygį.

- „Įsivertinimas lentelėse/kortelėse“ (Birgelytė ir kt., 2012) – tam tikros mokymosi veiklos/ciklo/etapo pabaigoje kiekvienas mokinys įsivertina savo pažangumą pagal kompetencijų pažangos įsivertinimo lenteles.

- „Savęs vertinimo lapai“ (Ričkuvienė ir kt. 2005; Randienė, 2007) - pradinėje mokykloje mokslo metų pabaigoje, o vidurinėje mokykloje pusmečių pabaigoje mokiniams gali būti pateikiami savęs vertinimo lapai su atitinkamais klausimais (Kaip aš jaučiuosi? Ar jau prisimenu raides? Kaip sekasi sudėti ir atimti? Ką labiausiai patinka veikti mokykloje? Kas sekasi geriausiai? Ką naujo sužinojau per ... pamoką?). Mokiniai užpildę savęs vertinimo lapus turi parašyti datą, kada užpildė ir pasirašyti. Kai kurie mokinio įsivertinimo lapai saugomi mokyklos pradinių klasių mokytojų sudarytoje ir parengtoje „Pasiekimų knygelėje-dienoraštyje“.

Įsivertinimo metodai, skatinantys mokinių savarankišką veiklą:

- „Traukinukas“ (Andriuševičienės ir kt., 2007), tai – įsivertinimo metodas skirtas pakeisti „Šypsenėlių“ metodą. Traukinuko esmė – prie kiekvieno mokomojo dalyko (lietuvių kalbos, matematikos, pasaulio pažinimo ir kt.) nupiešti veidelį, kuris atspindėtų mokinio įsivertinimą.

- „Labirinto metodas“ (Vensloviene, 2005) - teisingas atsakymas (jis pateiktas) paaiškėja tik teisingai atlikus visas užduotis. Jei mokinio atsakymas nesutampa su teisingu atsakymu, ieškomos klaidos, kviečiama „greitoji pagalba“. „Greitoji pagalba“ padeda tiems, kuriems reikia jų pagalbos. Mokytojas stebi, kaip mokiniai aiškina, jiems pataria. Svarbu neleisti atlikti užduoties už draugą.

- „Žaidimų dėlionių metodas“ (Vensloviene, 2005) - keliaujama nuo stotelės iki stotelės. Grupė ar vienas mokinys, teisingai atlikęs vienoje stotelėje pateiktą užduotį, keliauja toliau, kol pasiekia galutinį tikslą – sudėlioja paveikslą, posakį ir panašiai. Jei užduotį turi atlikti grupė,

būtina veikti draugiškai, suteikti pagalbą. Jei užduotį atlieka vienas mokinys, mokytojas turi tinkamai diferencijuoti, individualizuoti darbą, kad ir kiti patirtų sėkmės džiaugsmą.

Įsivertinimo metodai, skatinantys mokinių tarpusavio bendradarbiavimą:

- „Po du“ (Venslovienė, 2005), tai - darbas poromis. Atlikę užduotis, mokiniai pasikeičia jomis ir tam tikrais sutartiniais ženklais vertina draugo atliktą užduotį. Mokiniai užduotį atlieka dviese, atsakymas pateikiamas pasitarus su draugu. Taip dirbdami, mokiniai jaučiasi gerokai saugiau.

- „Įvertink save grupėje“ (Gedvilienė, 2010; Perlmutter, 2010) - sudaromos grupelės iš kelių nevienodo pažangumo mokinių. Grupelė atlieka skirtą užduotį, pasiskirstant, kas už ką bus atsakingas. Po atlikto darbo kiekvienas mokinys turi įvertinti savo pastangas dirbti grupėje.

Aptarti patys populiariausi mokinių įsivertinimo metodai, tačiau be šių metodų dažnai pedagogų naudojami ir šie: „Parašyk sau pažymį“, „Įvertink draugą“, „Saulyčių, debesėlių metodas“, „Ženkliukų/antspaudėlių metodas“, „Užduočių analizė“, „Ilgalaikis įsivertinimas“ ir kiti. Taip pat pedagogai savo darbe dažnai taiko savo sukurtus įsivertinimo metodus, atsižvelgiant į mokinių amžių, gebėjimus, kūrybiškumą ir pan. Tačiau kartais pedagogų susikurti metodai ne visada tikslingai ugdo ir skatina mokinių pažangumą.

Andriuševičienė ir kt. (2007) akcentuoja, kad vaiko vertinimo procese labai svarbūs paskatinamieji žodžiai, teiginiai, ženklai. Jie įtvirtina tai ko tikimasi iš vaiko. Įvairūs patarimai, linkėjimai, teigiamų pasiekimų pastebėjimas, skatinamieji teiginiai (pvz.: „Kuo daugiau išmoksi, tuo bus lengviau“). Galima pasiūlyti patiems mokiniams sukurti paskatinamųjų teiginių (svarbi savitaiga), pvz.: „Man gali pasisekti“, „Esu toks, koks esu“ ir t. t.

Įsivertinimo metodų pagalba mokiniai gali patys atsakyti už savo ugdymosi procesą ir jo rezultata. Tokiu būdu mokiniai geriau suvokia savo padarytą pažangą. Taikant įvairus įsivertinimo metodus formuojasi mokinio charakteris, pasitikėjimas savimi, bei ugdomas teisingas požiūris į darbą. Mokytojams išmokus pritaikyti įsivertinimo metodus, pagerės mokinių žinios, įgūdžiai, gebėjimai ir nuostatos į mokymosi procesą (Carol, Renee, 2010).

2.3. Įsivertinimo metodų taikymas ugdymosi procese

Įsivertinimų metodų sistema visais atžvilgiais atitinka psichologinius mokyklinio amžiaus vaiko ypatumus, individualybę ir išsilavinimo standartų reikalavimus. Tėvų teigimu, tokia sistema jiems suprantama, pakankamai informatyvi, nes pateikia informaciją apie tikruosius vaiko pasiekimus, pabrėžia jo problemų įveikimo būdus. Bendradarbiaujant su kitų dalykų mokytojais, specialiaisiais pedagogais, logopedais, paaiškėjo, kad ir jie teigiamai vertina šiuos įsivertinimo

metodus. Paaikėjo, kad tobulinant patį vertinimą, reikia daugiau dėmesio skirti mokinių įsivertinimui. Ateityje siekdami šio tikslo reikia būti išradingesniems (Ričkuvienė, Blikertienė, Kiltanavičienė, 2005).

Dažnai mokytojams iškyla klausimas – o kaip įtraukti mokinius į savęs vertinimo procesą? Į šį klausimą bandė atsakyti praktikė pedagogė Neseckienė (2006). Pasak jos, pirmiausia ką reikia padaryti, tai suteikti mokiniams galimybę pakalbėti apie tai, ką jie išmoko, kas jiems buvo sunku fokusuojantis į mokymosi uždavinius. Tai išsiaiškinus reikia skatinti mokinius dirbti/diskutuoti kartu apie tai, kaip galima darbą patobulinti. Mokytojui reikia įsiskverbti į mokinio mintis, prašant paaikinti savo mąstymo žingsnius (kaip gavai tokį rezultatą/atsakymą ir pan.). Autorė teigia, kad mokiniams reikia duoti laiko reflektuoti savo mąstymą ir kartu su mokiniais numatyti tolesnius mokymosi žingsnelius.

Autorės nuomone, mokiniai mokosi ne tik save vertinti, bet ir savo klasės draugus. Pamokoje mokiniai skatinami aptarti, ką jie išmoko ir ką reikia daryti, kad pažanga būtų didesnė. Mokiniai mokomi vertinti vienas kito darbą sąžiningai, teisingai ir konstruktyviai. Galimybės mokiniams vertinti savo ir vienas kito darbą yra planuojamos. Pamokoje mokiniai skatinami aptarti mokymosi strategijas. Mokiniai prisiima vis didesnę atsakomybę už savo mokymąsi ir pažangą bei sieja ją su savo mokymosi tikslais.

Andriuševičienė, Stankevičienė, Skirkevičienė (2007) pažymi, jog vertindami save ir vieni kitus, rašydami komentarus, mokiniai mokosi būti tolerantiškesni, mandagiai išsakyti ir neigiamą nuomonę. O tai skatina pasitikėjimą savo jėgomis. Kiekvienas moksleivis gali tapti aktyviu ugdymo proceso organizatoriumi, formuojamojo vertinimo dalyviu. Paminėtos įsivertinimo strategijos padeda pripažinti bei įvertinti ne tik savo, bet ir draugo laimėjimus, padėti suvokti, kas jam pavyksta geriau ir kas prasčiau, kokios yra jo galimybės. Be to, ugdyti ir ugdytis refleksyvų mąstymą, mokytis vertinti vienas kitą pagal sutartus reikalavimus, kriterijus. Be kita ko, būti tolerantiškesniems ir geriau pažinti vieniems kitus. Taigi, svarbu, kad mokytojas, keldamas ir siekdamas pamokos tikslų, numatytų savo vertinimo kriterijus ir mokytų savianalizės.

Linkevičienė (2005) teigia, kad skatinant mokinių savęs vertinimą pamokoje svarbu sudaryti sąlygas, mokiniui pažinti save, savo Aš, teisingai ir adekvačiai vertinti savo gabumus ir galimybes; skatinti mokinius aktyviai dalyvauti ugdymo procese, teikti pasiūlymus, prisiimti atsakomybę už savo ugdymo rezultatus, skatinti mokinius pagrįsti savo nuomonę.

Easley, Mitchell (2007) mano, kad mokiniai galėtų objektyviau įsivertinti, jie turi tapti įgudusiais kritikais. Mokiniai įtraukiami į vertinimo procesą turi galimybę patys pasirinkti „geriausių“ savo darbų pavyzdžius ir formuoti aplanką. Svarbu ir štai kas – mokiniai turi išmanyti ir suprasti kriterijus, kuriais remdamiesi vertins savo darbus. Paprastai vertinimo kriterijai būna žinomi tik mokytojams ir saugomi „paslapyje“. Tačiau būtina aplanko vertinimo sąlyga – atskleisti

mokiniam „paslaptis“, kad jie galėtų formuluoti savo vertinimo kriterijus ir susidaryti nuomonę apie savo pažangą.

Pasak Staniunaitienės (2007) mokiniai turi išmokti reaguoti į savo darbą ir ilgainiui pastebėti vis subtilesnius savo mokymosi niuansus. Jei mokiniai įsitraukia į savęs vertinimo bei savistabos procesą, seka savo raidą ir pažangą per visus mokykloje praleistus metus, baigdami mokyklą jie įgyja aukšto lygio žinių.

Daug laiko skiriama užduotims, kurios susijusios ne tik su kitų vertinimu, bet ir su įsivertinimu. Dažnai sąsiuvinuose po atliktų užduočių įklijuojami įsivertinimo lapeliai ir mokiniai pratinami juos užpildyti, o tėvai – pasidomėti, kaip vaikui sekasi. Įsivertinimo lapelyje mokinys parašo kiek padarė klaidų, kokias darė klaidas, kas sekėsi gerai. Įsivertinimo lapelio apačioje pasirašo tėveliai (Andriuševičienė ir kt., 2007).

2.4. Mokinių vienas kito vertinimas

Praktikoje mokinių vienas kito vertinimas tampa svarbia savęs vertinimo sudedamąja dalimi. Skatindami mokinius tobulėti vertinant savo darbus, keliant mokymosi tikslus, vertinimo kriterijus tiek pedagogai, tiek specialieji pedagogai turėtų jau pradinių klasių mokymosi pabaigoje pasiūlyti vertinti vienas kito darbą.

Šiuolaikinės švietimo kryptys orientuotos į naują mokymosi paradigmą, kuri priartina specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymą prie realios ugdytinių socialinės aplinkos, praktinių žinių taikymo gebėjimų. Inkluzinio ugdymo paradigma atskleidžia naują, šiuolaikišką požiūrį į ugdymo tikslus, kurie akcentuoja asmens skirtybių pripažinimą ir bendradarbiavimo kultūrą (Galkienė, 2005). Pripažįstama, kad specialiųjų poreikių mokinių ugdymas su bendraamžiais kelia naujų iššūkių mokyklos bendruomenei, mokytojui (Tomėnienė, 2010).

Galimybės mokiniams vertinti savo ir vienas kito darbą yra planuojamos. Kaip nurodo Vaivadienė (2012) pamokoje mokiniai skatinami aptarti, ką jie išmoko ir ką reikia daryti, kad pažanga būtų didesnė; mokomi vertinti vienas kito darbą sąžiningai, teisingai ir konstruktyviai; skatinami aptarti mokymosi strategijas ir prisiimti kuo daugiau atsakomybės už savo mokymąsi ir pažangą bei sieti ją su savo mokymosi tikslais. Arbutavičienė (2013) nurodo, kad mokinių vienas kito vertinimas labai vertingas dėl to, kad mokiniai priima kritiką vienas iš kito rimčiau negu iš mokytojo.

Pradinių klasių mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo metodinėse rekomendacijose¹³ (2010) pastebima, kad vertindami vienas kito darbą, mokiniai ugdomi bendradarbiavimo įpročius ir

---

¹³ *Pradinių klasių mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo metodinėse rekomendacijos* (2010). <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/pradinis/vertinimas/failai/Apie%20vertinim%C4%85.pdf> (žiūrėta 2012-12-10).

gebėjimus; tai padeda ugdytis objektyvumą reikalingą veiksmingam savęs vertinimui; mokinių bendradarbiavimas vertingas ir dėl to, kad jie kalbasi ta kalba, kurią natūraliai vartoja, kai nesupranta paaiškinimo, jie drąsiai pertraukia savo bendraamžį, ko nepadarytų diskutuodami su mokytoju. Tuo pačiu mokytojas gali stebėti ir apmąstyti, kas tuo metu vyksta ir formuoti naudingas pastabas. Meijer (2005) akcentuoja ir tai, kad mokiniai tokiu būdu geriau išlaiko informaciją atmintyje, o paties draugo poreikiai yra lengviau patenkinami, kai tikrinant mokymo medžiagą bendraamžis dar ir paaiškina mokomąją medžiagą. Todėl tai yra efektyvu keliant mokinių pasitikėjimą savimi.

Marzano (cit. Vilkonienė, 2007) nurodo, kad savęs vertinimas išmoko mokinius sau vadovauti ir save kontroliuoti. O svarbiausia, vienas kito ir savęs vertinimas apsaugo nuo nerealių mokymosi tikslų, kurių neįmanoma pasiekti, kėlimo. Gudynas (2009) pažymi, kad draugų įvertinimui gali būti naudojamos lentelės ir diagramos.

Žinoma, kad mokiniai, turintys SUP galėtų vertinti ne tik savo darbus, bet ir kitų mokinių turėtų būti sukurta tinkama atmosfera, palankūs vienas kito tarpusavio santykiai. Pradinių klasių mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo metodinėse rekomendacijose (2010) pažymėta, kad mokiniai vienas kitam turi būti daugiau kaip pagalbininkai ir pirmiausiai vertinant vienas kito darbą pastebėti, kas yra padaryta gero. Ir tik tada mokinių vienas kito vertinimas bus naudingas, nepakenks mokinių tarpusavio santykiams, savimonei ir turimoms vertybėms.

2.5. Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių savęs vertinimo ypatumai

Mokymasis yra aktyvus procesas, kurio tikslas – ne perteikti ir gauti informaciją, o tobulinti individualų mokinio supratimą, skatinant jį aktyviai veikti, sukurti problemą bei parinkti užduotis, atitinkančias mokinio patirtį, suteikti informacijos rinkimo teisę. Taip mokant ugdomas savarankiškumas ir atsakomybė. Nuo to, koks mokytojo požiūris į mokymą(si) priklausys, kokius mokymo metodus jis pasirinks tikslui pasiekti (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007).

Tomėnienė (2010) pažymi, jog būtina yra išsiaiškinti, ką ir kaip mokinys suprato, kokių įgūdžių įgijo, turi padėti grįžtamasis ryšys, kuris labai svarbus specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių mokymo ir mokymosi procese. Gauta informacija turi skatinti mokytoją kurti tokią mokymo(si) aplinką, kurioje mokiniai aktyviai veiks ir bendradarbiaus. Grįžtamasis ryšys turi padėti mokytojui apgalvoti ir diferencijuoti ugdymo procesą, tikslingai planuoti tolesnį SUP turinčio mokinio ugdymą.

Dirbant su skirtingų gebėjimų mokiniais, mokytojų sąmonėje turi pakisti „mokymo“ ir „mokymosi“ samprata. Dabar mokymasis suprantamas kaip interaktyvus, dinamiškas, permanentinis ieškojimo procesas, kuriame tyrinėjant ir sąveikaujant su aplinka gimsta supratimas

apie save patį ir supantį pasaulį (Stanišauskienė, cit. Tomėnienė, 2010). Pripažįstama, kad individualius ugdytinio poreikius galima tenkinti tik kompleksiškai ir nuosekliai planuojant mokinio ugdymą, taikant įvairius aktyviusius ugdymo(si) metodus bei tinkamai diferencijuojant ugdymą(si) (Tomėnienė, 2010).

Ugdymo teorijoje dažnai nurodoma, kad mokinys negali tikėtis sėkmės, jeigu jis netaps aktyviu mokomojo proceso dalyviu, jeigu nesusiformuos pozityvios partnerystės santykiai tarp jo ir pedagogų. Vadinasi, mokiniams būtina suprasti savo mokymosi sunkumų pobūdį bei priežastis, kartu su pedagogais ieškoti būdų tiems sunkumams įveikti (Ambrukaitis, 2005).

Meijer (2005) nurodo, kad mokytojams svarbu bendradarbiauti ir gauti praktinės bei lanksčios paramos iš kolegų. Bendradarbiavimas ir dialogas su kolegomis stiprina refleksyvųjį mokymą ir profesinį mokymąsi bei padeda realizuoti asmenybės galias. Kartais mokiniams turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių reikia pagalbos, kurios mokytojas negali suteikti kasdinių pamokų metu. Tokiu atveju į pagalbą gali ateiti kiti mokytojai ir padedantis personalas, sunkias situacijas įveikdami lankstumu, kokybišku planavimu, bendradarbiavimu ir komandiniu darbu.

Mokinio ugdymo(si) pažangą, pasiektus rezultatus ar mokymosi sunkumus, kliūtis, su kuriomis susiduriama, numatytais terminais būtina aptarti mokyklos VGK. Dalyvaujant mokyklos vadovams, mokytojams, specialistams bei vaiko tėvams aptariama, kaip sekėsi įgyvendinti mokytojo parengtą ugdymo programą (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007). Kiekvienas mokinys turi gauti grįžtamąją informaciją apie konkrečios savo darbo ypatybes kartu su patarimu, ką reikia tobulinti, ir negali būti lyginamas su kitais mokiniais (Pollard, 2002).

Gedvilienė, Zuzevičiūtė (2007) teigia, kad humanistinės idėjos skatina savirealizaciją, atskleisti savo gebėjimus, talentus, asmenines savybes. Kiekvienas einantis mokslus turėtų save identifikuoti, turėti galimybę pažvelgti į save, savo vertybių sistemą, geriau pažinti save. Numatytas mokinio įtraukimas į vertinimo procesą. Savęs vertinimas padeda mokiniui kuriant metapažinimą: save vertindamas, mokinys turės aiškiai apibūdinti savo suvokimą, reflektuoti apie savo strategijas, palyginti savo požiūrį su kitų mokinių požiūriais, integruoti išorinius kriterijus į savo nuorodas ir aktyviai naudotis nuorodomis atlikdamas įvairias užduotis, kurias jis turės.

Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai turi išmokti reflektuoti savo veiklą. Pagal Misiukevičienę, Putauskienę (2009) refleksija – sugebėjimas analizuoti savo psichinę būklę, suvokti savo elgesį, santykius ir vertybes, permąstyti asmeninę patirtį. Refleksija – ne tik savęs supratimas ir pažinimas. Ji apima ir kito žmogaus supratimą bei vertinimą, savo nuomonės lyginimą su kitų žmonių ir visos visuomenės nuomonėmis. Reflektuoti – reiškia išgyventi, vertinti pagal savo vidinį pasaulį. Manoma, kad įvaldę savireguliacijos įgūdžius, gebėjimą reflektuoti savo išgyvenimus bei turintis konstruktyvias nuostatas, galės adekvačiai priimti sprendimus, koreguoti savo veiklą ir apmąstys sėkmės kriterijus tobulinant savo veiklos rezultatus. Refleksijos metu mokiniai yra

prašomi apgalvoti savo poreikius, tikslus, silpnybes ir stiprybes. Refleksijos mintys ir mokymosi reguliavimas aprašomas apžvalgose.

Czisch (2009) akcentuoja, jog įsivertinimas reikšmingas kaip vaiko teigiamo savęs vertinimo poreikis, siekis padidinti savigarbos lygį bei sustiprinti savosios vertės jausmą.

Mokinio refleksija padrąsina įvertinti savo pastangas ir savo pasiekimus. Ji taip pat padeda pamatyti savo tikslų ir mokymosi metodų ryšį, išreikšti nuomonę apie savo mokymąsi bei pasiekimus. Mokiniai gali pritaikyti savo mokymosi tikslus tam, ko jie siekia gyvenime. Mokytojai taip pat gali reguliuoti mokymo procesą remdamiesi tuo, ką sužinojo apie mokinius iš refleksijų. Jie gali matyti, kaip kurso tikslai atitinka individualius tikslus ir atlikti reikalingus pakeitimus (Žibėnienė, 2007).

Tačiau Gedvilienė, Zuzevičiūtė (2007) teigia, kad mokiniai neturi natūralaus poreikio refleksijai ir save įvertinti, dažnai jie neturi panašios praktikos, todėl juos reikia padrąsinti. Misiukevičienė, Putauskienė (2009) pažymi, kad nereflektuodami mokiniai dažnai kenčia nesuprasdami, kodėl jie netobulėja.

Galbūt mokiniui nėra lengva pripažinti, jog jam kas nors sekasi sunkiau, kad jis vienu ar kitu požiūriu atsilieka nuo savo bendraamžių, tačiau mokymosi nesėkmės mokykloje, klasėje, taip pat namie, šeimoje lengvai pastebimos, jų neįmanoma nuslėpti. Ne visada mokiniai būna savikritiški. Turbūt dažniau dėl savo mokymosi sunkumų ir nesėkmių linkę kaltinti mokytojus, įvairiausias aplinkybes, todėl svarbu mokykloje kurti tokią aplinką, kurioje kiekvienas būtų vertinamas pabrėžiant ne jo trūkumus ar menkesnius pasiekimus, bet deramai džiaugiantis teigiamais elgesio ar veiklos rezultatais. Mokymosi sunkumų priežasčių vaikai ieško savyje – dažnai save vertina neigiamai, nurodo trūkumus, bet didesnė mokinių dalis nesigilina į mokymosi sunkumus ir priežasčių neįvardina (Ambrukaitis, 2005).

Būdingas SUP turinčių mokinių mąstymo ypatumas – nekritiškumas, negebėjimas savarankiškai įvertinti savo darbo. Dažniausiai šie vaikai nesupranta savo nesėkmių, patenkinti savimi ir savo veiklos rezultatais (Kaffemanas, 2001).

Duoblienė (2006) nurodo, kad refleksyvus mokymas skatina kritinio mąstymo reiškimąsi bet kurioje unikalioje situacijoje. Moksleivius kritinio mąstymo galima mokyti integruojant šį mokymą į įvairias pamokas. Mokymas vyksta užduodant įvairius klausimus, diskutuojant. Gedvilienė, Zuzevičiūtė (2007) pastebi, kad lavinant kritinį mąstymą, svarbu išmokyti naudoti mąstymo įgūdžius skirtingais kontekstais bei supratimą, kaip galima valdyti mokymąsi ir mąstymą.

Mąstymo veikla priklauso nuo asmenybės savybių. Mąstymo procesų ir rezultatų pobūdis tiesiogiai susijęs su gebėjimu veikti motyvuotai, valingai kontroliuoti savo veiksmus, kritiškai vertinti savo veiklos rezultatus ir kt. (Kaffemanas, 2001).

Gružienė, Zambacevičienė (2000) siūlo ugdyti mokinių mąstymo logiškumą pratinant bei skatinant mokinius savarankiškai spręsti problemiškas situacijas. Vienas svarbiausių vaiko mąstymo lavėjimą skatinančių veiksnių – jo bendravimas su suaugusiais.

Mokiniai turi suprasti ir žinoti darbo kriterijus. Savęs vertinimas turi būti susijęs su rezultatu (mokinių atliktu darbu) ir procesu (kaip mokinsys dirbo). Įsivertinimai, kurie remiasi aiškiai apibrėžtais tikslais ir kriterijais. Mokymo metodo, strategijos parinkimas turi įtakos mokinių motyvacijai ir susidomėjimui (Tomėnienė, 2010).

Skatinant mokinius įsitraukti į tikslų formulavimą ir savęs vertinimą, kiekvienam vaikui konstruktyviai padedama suprasti, ko reikia jo tolesnei raidai, taip pat suvokti ir pripažinti savo galimybes. Jei kiekvienas mokinsys imsis savęs vertinimo, taip bus pasiekta, kad vertinimo padariniai būtų ne tokie skaldantys bei, kad kiekvienas vaikas pats kontroliuotų ir suprastų naujus uždavinius. Savęs vertinimą būtina sieti su mokymosi uždaviniu, sėkmės kriterijais ir aiškinimo pavyzdžiais (Pollard, 2002). Mokinių motyvacija mokytis didės, kai jie sugebės savarankiškai apibrėžti sau keliamus mokymosi tikslus (Rolheiser, Ross, 2003).

Petty (2008) akcentuoja, kad silpnesniems, taigi ir specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, linkstama išsakyti „tuščias pagyras“, t.y. pagyras be jokios informacijos apie tai, kas buvo atlikta gerai: „šaunuolis“, „gerai padirbėjai“, „šiandien gerai pasirodei, didžiuojuosi tavim“ ir t.t. Mokiniui tai malonu, bet nieko nepasako apie jo atliktą darbą, jis negauna „misijų“. Iš tokio atsako nėra jokios naudos. O specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai tai būtent tie mokiniai, kuriems sunkiausia patiems išsiaiškinti (galbūt ir neįmanoma), ką jie padarė gerai, o ką turi daryti geriau. Dėl gaunamo prasto atsako jie negali geriau mokytis.

Suslavičius (2006) savo darbuose tyrė nesėkmės poveikį motyvacijai: vienuose iš pirmųjų darbų, kuriuose buvo tirtas eksperimentiškai sukeltos nesėkmės ir motyvacijos ryšys, teigta, kad nesėkmė slopina tolesnės veiklos motyvaciją. Iš to plaukia, kad tolesnė motyvacija nesėkmės atveju turėtų mažėti.

Vaikų savęs vertinimas yra tiesioginis suaugusiųjų (tėvų, mokytojų) vertinimų atspindys. Todėl labai svarbu, kad kiekvienas vaikas namuose ir mokykloje jaustųsi saugus, mylimas ir gerbiamas, kad būtų skatinamas savarankiškumas ir individualumas (Klovienė, 2011).

Apibendrinant 2 skyrių konstatuotina:

- Įsivertinimas – vienaip ar kitaip yra savo asmenybės vertinimas. Įtraukti mokinius į atliktos veiklos vertinimą nėra lengva. Mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių reikia pereiti ne vieną etapą, kol išsiugdomas gebėjimas save adekvačiai vertinti. Pedagogai turėtų skirti pakankamai laiko šiai veiklai.

- Mokymosi pasiekimų vertinimo metodas - tai veikimo būdas arba tikslinių priemonių ir veiksmų visuma mokymosi pasiekimams nustatyti. Įsivertinimo metodus reikėtų pradėti taikyti jau nuo pirmos klasės. Pirmiausiai mokinius reikia skatinti analizuoti atliktus darbus, kalbant, diskutuojant tiek su pedagogais, tiek su klasės draugais.

- Įsivertinimo metodų įvairovė yra didelė, todėl kiekvienas pedagogas turėtų juos išmaniai pritaikyti darbui su specialiujų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais. Dažniausiai įsivertinimo metodai skirstomi į: įsivertinimo metodus, kurie orientuoti į mokinių žinias; įsivertinimo metodus orientuotus į mokinio veiklos refleksiją; vizualinio pobūdžio įsivertinimo metodus; įsivertinimo metodus, skatinančius mokinių motyvaciją mokytis; įsivertinimo metodus, skatinančius mokinių savarankišką veiklą; įsivertinimo metodus, skatinančius mokinių tarpusavyje bendradarbiavimą.

- Mokyti vienas kitą vertinti klasėje yra svarbu mokiniams, turintiems specialiujų ugdymosi poreikių. Mokiniai tokiu būdu bendradarbiauja tarpusavyje, diskutuoja, ieško tinkamų problemos sprendimo būdų. Mokiniais padidėja atsakomybės jausmas, objektyvumas vertinant kito mokinio darbą.

- Specialiujų ugdymosi poreikių turintys mokiniai – ypatingi, todėl reikia žinoti ir jų savęs vertinimo gebėjimų ypatumus. Tai žinant pedagogai gali geriau orientuotis, suprasti, kodėl mokiniai save vertina vienaip ar kitaip. Ypatingai svarbūs psichologiniai savęs vertinimo aspektai. Pedagogai turi padėti mokiniams motyvuoti mokytis save vertinti kritiškai.

3 skyrius. PASIEKIMŲ ĮSIVERTINIMO METODŲ TAIKYMAS SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TURINTIEMS MOKINIAMS UGDYMO SI PROCES E

3.1. Tyrimo metodika

Atliekant tyrimą tarpusavyje buvo derinami kokybiniai ir kiekybiniai tyrimo metodai. Kokybiniais metodais siekiama pažvelgti į gylį - atskleisti subjektyvias dalyvių sampratas, patirtis, interpretacijas, o kiekybiniais į plotį – pamatuoti tiriamą socialinę realybę (Kardelis, 2002; Flick, 2009). Atliekamą tyrimą sudarė: žvalgomas is kokybinis tyrimas – pusiau struktūruotas interviu ir kiekybiniai tyrimai - pusiau struktūruota apklausa raštu specialiesiems pedagogams ir pusiau struktūruota apklausa raštu specialiujų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams.

**SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TURINČIŲ MOKINIŲ PASIEKIMŲ
ĮSIVERTINIMO METODŲ RAIŠKA UGDYMO SI PROCESĖ – MAGISTRO DARBO TYRIMO
MATRICA**

TYRIMO ETAPAI/TYRIMO EIGA		
1 ETAPAS 2010-09-30 – 2011-02-01	2 ETAPAS 2013-05-20 – 2013-09-30	3 ETAPAS 2013-05-20 – 2013-10-28
Mokslinės literatūros šaltinių analizė.		
Žvalgomasis kokybinis tyrimas: <i>pusiau struktūruotas interviu</i> (N = 10)	Kiekybinis tyrimas: <i>pusiau struktūruota apklausa raštu specialiesiems pedagogams</i> (N=149)	Kiekybinis tyrimas: <i>pusiau struktūruota apklausa raštu specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams</i> (N=273)
Tyrimo duomenų analizės metodas: <i>turinio analizė</i>	Tyrimo duomenų analizės metodai: <i>statistinė analizė, turinio analizė</i>	Tyrimo duomenų analizės metodas: <i>statistinė analizė</i>

Magistro darbo rengimas vyko 3 etapais. Visų etapų metu buvo analizuojami moksliniai literatūros šaltiniai ir švietimo dokumentai.

Tyrimo 1 etape¹⁴ naudotas žvalgomasis tyrimas, kuriame pagrindinis dėmesys sutelkiamas idėjų generavimui ir informacijos, kuri reikalinga problemos formulavimui, paieškai (Kardelis, 2002; Luobikienė, 2003). Žvalgomasis tyrimas atliktas tyrimo problemai suformuluoti.

Žvalgomajam tyrimui pasirinktas **kokybinis tyrimas** - *pusiau struktūruotas interviu*. Tyrimas buvo atliekamas remiantis kokybinio tyrimo etikos principais. Respondentai dalyvavo savanoriškai, jiems buvo garantuotas konfidencialumas ir privatumas. Tidikis (2003) nurodo, kad interviu metodas yra vienas iš efektyviausių kokybinių tyrimų metodų, kurio metu reikiama žodinė informacija gaunama tiesiogiai bendraujant su respondentu. Būtent kokybinis tyrimas (pusiau struktūruotas interviu) leido atskleisti specialiųjų pedagogų nuostatas apie pasiekimų įsivertinimo metodų taikymą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams. Kokybinis tyrimas atliktas nuo 2010-09-30 iki 2011-02-01. Interviu sudarė demografinis blogas iš 4 klausimų ir 10 pagrindinių klausimų, skirtų apie SUP turinčių mokinių įsivertinimo procesą (žr. priedą Nr.1). Ruošiantis interviu, klausimai buvo paruošti atsakingai, remiantis mokslinės literatūros šaltinių analize. Su

¹⁴ Rita Stočkutė. Tema: „Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių pasiekimų įsivertinimo metodai ir jų taikymas ugdymo procese“. Bakalauro darbas. Vadovė: lekt. dr. Renata Geležinienė. ŠU: Specialiosios didaktikos katedra.

respondentais buvo suderintas pokalbio laikas ir vieta. Interviu dalyviai buvo supažindinti su atliekamu tyrimu bei jo uždaviniais. Pokalbiai su specialiosiomis pedagogėmis trukdavo nuo 10 iki 40 minučių. Specialiosios pedagogės, dirbančios bendrojo lavinimo mokyklose ne tik atsakydavo į interviu klausimus, bet ir pademonstruodavo įvairias priemones, metodus, skirtus mokinių įsivertinimui. Specialiosiose mokyklose pedagogės ne itin noriai kalbėdavosi apie įsivertinimo metodų taikymą SUP turintiems mokiniams. Labai dažnai sulaukdavau negatyvaus pedagogų požiūrio dėl mokinių savęs vertinimo. Interviu metu vykstantys pokalbiai buvo įrašinėjami į diktofoną, kad respondentų pateikta informacija būtų tikslingai panaudota analizuojant gautus duomenis.

Interviu metu gauti duomenys apdoroti taikant turinio analizės metodą. Tidikis (2003) nurodo, kad šis metodas iš dokumente esančio teksto leidžia išskirti tam tikrus prasminius vienetus, tada skaičiuoti jų vartojimo dažnį, tirti įvairių teksto elementų ryšius tiek vieno su kitu, tiek su visa informacijos apimtimi. Tyrimo metu gauta reikšminga medžiaga suskirstyta pagal kategorijas, subkategorijas, nurodyti kartotinių skaičiai ir tipinių požymių pavyzdžiai. Analizuojant interviu duomenis, remtasi moksline literatūra ir švietimo dokumentais.

Tyrimo 2 ir 3 etapo metu buvo atliekami **kiekybiniai tyrimai**. Kiekybiniam tyrimui pasirinkta *pusiau struktūruota apklausa raštu*, skirta specialiesiems pedagogams, dirbantiems bendrojo lavinimo mokyklose ir mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Anketa – klausimų lapas, tam tikroms žinioms surinkti, kurį pagal taisykles užpildo klausiamasis (Tidikis, 2003). Pasak Kardelio (2002), Luobikienės (2003) anketinė apklausa raštu ypatingai tinka edukologiniuose tyrimuose, ji yra informatyvi, jos metu galima tikėtis didesnio procento anketų atsakymų ir anketų anonimiškumo, kuris padeda padidinti grįžtamų atsakymų procentą ir yra trumpesnis bei pigesnis nei kiti metodai. Kiekybinių tyrimų metu buvo siekiama išsamiai atsakyti į magistro darbe užsibrėžtą tikslą, išsikeltus uždavinius.

Anketą, skirtą specialiesiems pedagogams sudarė tokie blokai: 1) demografinis blokas (duomenys apie respondentus – pedagoginio darbo stažas, kvalifikacinė kategorija, išsilavinimas ir lytis) ir 2) klausimų blokas, skirtas išsiaiškinti, kokia yra pasiekimų įsivertinimų metodų raiška ugdymosi procese (kokius pasiekimų įsivertinimo metodus specialieji pedagogai taiko SUP turintiems mokiniams, kaip taikomi įsivertinimo metodai specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, kokie būtų specialiųjų pedagogų siūlymai, tobulinant SUP turinčių mokinių įsivertinimo procesą). Anketoje vyravo trys klausimų tipai: atviri klausimai, uždaro tipo klausimai ir pusiau uždaro tipo klausimai (žr. priedą Nr.24). Tyrimas atliktas 2013-05-20 – 2013-09-30.

Anketą, skirtą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams sudarė tokie blokai: 1) demografinis blokas (duomenys apie tiriamuosius – lytis, amžius, klasė) ir 2) klausimų blokas skirtas išsiaiškinti, kaip specialieji pedagogai įtraukia mokinius į įsivertinimo procesą, kokius

metodus taiko, kiek laiko skiria įsivertinimui pamokos metu). Anketoje, skirtoje SUP turintiems mokiniams vyravo uždaro tipo klausimai su pasirinkimo variantais (žr. priedą Nr.23). Tyrimas atliktas 2013-05-20 – 2013-10-28.

Kiekybinio tyrimo metu buvo siekta palyginti specialiųjų pedagogų ir mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių gautus duomenis.

Remiantis kiekybinio tyrimo metodu buvo atlikta statistinė tyrimo duomenų analizė, kurios metu gauti reikšmingi duomenys (dažniai, procentai, vidurkiai, standartinis nuokrypis¹⁵), leidžiantys statistiškai reikšmingus duomenis palyginti tarpusavyje. Kiekybinio tyrimo metu surinktiems duomenims apdoroti buvo panaudota kompiuterinė programa „SPSS“ 11.0 versija. Taip pat buvo naudojamosi „Microsoft Office Excel 2007“ ir „Microsoft Office Word 2007“ programinės įrangomis.

3.2. Respondentai

Tyrimo 1 etapo metu pusiau struktūruotu interviu apklausti 10 specialiųjų pedagogų (5 specialieji pedagogai dirbantys bendrojo lavinimo mokyklose ir 5 specialieji pedagogai dirbantys specialiosiose mokyklose), dirbantys su mokiniais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių. Tyrimas buvo atliktas Šiaulių miesto ugdymosi įstaigose (žr. prieduose Nr.3-12). Respondentų demografiniai duomenys rodo, kad apklaustieji specialieji pedagogai turėjo specialiojo pedagogo, vyresniojo specialiojo pedagogo ir specialiojo pedagogo metodininko kvalifikacinę kategoriją, pedagoginė darbo patirtis svyravo nuo 10 metų iki 37 metų (žr. priedą Nr.2).

Tyrimo 2 ir 3 etapo metu dalyviai atrinkti tikslinės netikimybinės imties būdu. Pasak Telešienės (2013), Pukėno (2009), Kardelio (2002) tikslinė atranka, kalbant apie netikimybinę imtį, tai tokia atranka, kuomet į atrankinę visumą tyrėjas atranka pagal elementus priklausomai nuo tyrimo tikslų. Šios atrankos privalumas, kad į imtį įtraukiami tie asmenys, kurie atitinka reikalingas charakteristikas, minusas – galima sisteminės paklaidos galimybė, kuri nebūtinai atspindės visos populiacijos nuomonę. Nors tyrimo imtis negali atskleisti visų Lietuvos specialiųjų pedagogų ir mokinių turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių nuomonę, tačiau ji leidžia atskleisti bendras tendencijas apie įsivertinimo procesą ugdymosi procese. Apklausoje dalyvavo specialieji pedagogai, dirbantys bendrojo lavinimo mokyklose ir mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, besimokantys bendrojo lavinimo mokyklose. Tyrimas grindžiamas tiriamųjų

---

¹⁵ Standartinis nuokrypis - kintamojo reikšmių sklaidos matas, lygus kvadratinei šakniai iš dispersijos (Vaitkevičius, Saudargienė, 2006).

savanoriškumo ir tyrimo anonimiškumo principais. Tyrimas atliktas Šiaulių, Panevėžio, Biržų, Pakruojo, Kauno miestų ir rajonų bendrojo lavinimo ugdymo įstaigose.

Tyrimo 2 etapo metu socialinės demografinės respondentų imties charakteristikos pateiktos 2 lentelėje. Iš kurios matyti, kad respondentai pagal pedagoginio darbo stažo metus pasiskirstė apylygiai, pagal kvalifikacinę kategoriją daugiausiai buvo specialiųjų pedagogų ir vyresniųjų specialiųjų pedagogų, pagal išsilavinimą daugiau nei pusę apklaustųjų specialiųjų pedagogų turėjo magistro laipsnį. Iš viso buvo apklausti 149 specialieji pedagogai. Anketų grąžinimo rodiklis 99,33% (išdalinta 150 anketų, grąžinta 149 anketos).

2 lentelė

Socialinės demografinės specialiųjų pedagogų imties charakteristikos (N=149)

Socialiniai demografiniai imties rodikliai	Tiriamieji	
	Dažnis	Procentais (%)
<i>Pedagoginio darbo stažas:</i>		
• Iki 5 metų	21	14,09
• Iki 10 metų	28	18,79
• Iki 15 metų	32	21,48
• Iki 20 metų	24	16,11
• Virš 25 metų	44	29,53
<i>Kvalifikacinė kategorija:</i>		
• Specialusis pedagogas	65	43,62
• Vyresnysis specialusis pedagogas	66	44,30
• Specialusis pedagogas metodininkas	17	11,41
• Specialusis pedagogas ekspertas	1	0,67
<i>Išsilavinimas:</i>		
• Auštasis	53	35,57
• Turi magistro laipsnį	96	64,43
<i>Lytis:</i>		
• Moteris	147	98,66
• Vyras	2	1,34

Tyrimo 3 etapo metu socialinės demografinės respondentų imties charakteristikos pateiktos 3 lentelėje. Iš kurios matyti, kad pagal amžių mokiniai, turintys SUP pasiskirstė apylygiai (mergaičių – 55,31%, berniukų – 44,69%), pagal amžiaus grupę daugiausiai vyravo 13-16 metų moksleiviai, pagal klases 5-9 klasių moksleiviai. Iš viso buvo apklausti 273 respondentai. Anketų grąžinimo rodiklis 91% (išdalinta 300 anketų, grąžinta 273 anketos).

Socialinės demografinės mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių imties charakteristikos
(N=273)

Socialiniai demografiniai imties rodikliai	Tiriamieji	
	Dažnis	Procentais (%)
Mokinių lytis:		
• Mergaitė	151	55,31
• Berniukas	122	44,69
Mokinių amžius:		
• 10 metų	1	0,37
• 11 metų	31	11,36
• 12 metų	35	12,82
• 13 metų	47	17,22
• 14 metų	51	18,68
• 15 metų	48	17,58
• 16 metų	58	21,25
• 17 metų	2	0,72
Mokinių pasiskirstymas pagal klases:		
• 5 klasėje	34	12,45
• 6 klasėje	42	15,38
• 7 klasėje	66	24,18
• 8 klasėje	49	17,95
• 9 klasėje	61	22,34
• 10 klasėje	17	6,23
• 11 klasėje	4	1,47

3.3. Vertinimo prasmingumo rezultatų analizė taikant interviu metodą

Vertinimas ypatingai turi būti prasmingas SUP turintiems mokiniams (žr. priedą Nr.13). Jonyrienė (2002) pažymi, kad vertinant turi būti atsižvelgiama į mokinių įdėtas pastangas. **Vertinimas orientuotas į mokinių pastangas** yra svarbus momentas vertinant SUP turinčius mokinius: *Praktiškai dažniausiai atsižvelgiu į mokinių pastangas¹⁶. [10s]; ... dažniausiai rašant pažymius, aš juos pakeliu, kad būtų stimulus, kažkuo džiaugtis ir didžiulotis. [7s]; Daugiau atsižvelgiu ne į jų daromas klaidas, tačiau į jų įdėtas pastangas. [9s]*. Išryškėjo, kad pedagogės vertina atsižvelgdamos į SUP turinčių mokinių įdėtas pastangas. Tai akcentavusios pedagogės dirba specialiojoje mokykloje, kurioje ypatingą reikšmę turi mokinių pastangos ir jų išryškėjimas.

Vilkonienė (2007) teigia, kad prieš pamoką mokytojas turi nusimatyti tikslus susijusius su mokinių vertinimu. **Pamokos tikslai, orientuoti į vertinimą** atsispindi specialiųjų pedagogių

¹⁶ Čia ir toliau respondentų kalba netaisyta. Turinio analizės metodu apdorojant pusiau struktūruoto interviu duomenis, kiekvienas respondentas buvo koduojamas. Pateiktuose koduose nurodytas specialiojo pedagogo numeris ir ugdymo įstaiga, kurioje dirbama (s – specialioji mokykla, b – bendrojo lavinimo mokykla). Pateikiami esminiai požymiai.

pasisakymuose: *Tiesiog pamokos pradžioje turėtų būti numatyti pamokos tikslai. [3b]; Kalbame su mokiniais ką reikėtų daryti, kad pagerėtų mokinių mokymosi rezultatai. [10s]; Vertindami pažangą mes pažymime ir sau, ir vaikui pasakome. [2b].* Paašškėjo, kad pedagogės numato pamokos tikslus, kurie yra orientuoti į mokinių mokymosi rezultatus. Pamokos tikslai, orientuoti į vertinimą turėtų būti atskleidžiami SUP turintiems mokiniams pamokos pradžioje, kad mokiniai žinotų, kaip ir kodėl juos taip vertins.

Tarp visų vertinimo proceso dalyvių turi būti sąveika, kuri turi atsispindėti **informacijos pasidalijimu su kolegomis** metu: *Mokymosi pasiekimus aptariu su kitais V GK komisijos nariais. [2b].* Viena specialistė apsiriboja formalios informacijos pasikeitimu *...per pusmetį stengiuosi parašyti po 3-4 pažymius, kuriuos įrašau į dienyną, pasakau vaikui ir po to perduodu mokytojui, o ji įrašo į dienyną ir į pažymių knygutę. [4b].* Kita specialioji pedagogė skiria pakankamai dėmesio informacijos pasidalijimu vertinant konkretų vaiką *Yra aptariama, kaip bus vertinamas būtent tas konkretus vaikas. Kuo jam bus leidžiama naudotis, arba į ką bus galima nekreipti dėmesio ir panašiai. [5b].* Respondentė informacija dalijasi aptarimo būdu: *Tai rašome atskirame sąsiuvinyje ir paskui bendraudama su mokytoja, aptariame pasiekimus. [3b].* Paašškėjo, kad dažniausiai tarp specialistų ir kolegų vyksta formalus bendravimas, apsiribojantis susitikimais V GK posėdžiuose ir pažymių perdavimais. Žinoma, atsakingai dalijantis informacija yra kreipiamas dėmesys į konkretų mokinį ir jo galimybes.

Jonynienė (2002) pažymi **motyvacijos skatinimo** svarbą vertinimo procese. Mokiniai turi būti motyvuojami siekti geresnių mokymosi rezultatų: *...kad vertinimas labai svarbus, kad tai skatina mokytis, gauti geresnius rezultatus. [3b]; Pamokos pradžioje mokiniams pasakau, kad jie labai stengtųsi gerai atlikti užduotis. Mokiniams svarbiausia ir yra tas galutinis rezultatas. [1b].* Tinkamai motyvuojant mokinius, jie labiau stengsis ir tokiu būdu gali pasiekti geresnių mokymosi rezultatų.

Pusiau struktūruoto interviu metu atsiskleidė, kad įsivertinimo procesui yra svarbus mokinių vertinimas ir jo prasmingumas. Specialieji pedagogai, tiek dirbantys bendrojo lavinimo mokyklose, tiek specialiosiose mokyklose išsikeltus pamokos tikslus stengiasi orientuoti į mokinių vertinimą, turima informacija apie mokinių mokymosi pasiekimus pasidalinti tarpusavyje su kolegomis. Pasiekimų vertinimas orientuotas į mokinių pastangas ir mokymosi motyvacijos skatinimą.

3.4. Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių pasiekimų vertinimo rezultatų analizė

Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių pasiekimų vertinimas yra neatsiejama mokymo ir mokymosi dalis. Tyrimo 1 etapo pusiau struktūruoto interviu metu išryškėjo, kad vertinimo periodiškumas yra įvairus: **po atliktos užduoties, pamokos pabaigoje** ar **nepastoviai**

vertinant (žr. priedą Nr.13). Tyrimo 2 ir 3 etapo metu buvo siekiama išsiaiškinti mokinių, turinčių SUP vertinimo periodiškumą. Tikėtasi palyginti specialiųjų pedagogų ir mokinių, turinčių SUP gautų atsakymų duomenimis.

4 lentelė

Vertinimo periodiškumas specialiųjų pedagogų ir SUP turinčių mokinių požiūriu, %

Teiginys	Dažnai		Retai		Niekada	
	pedagogai	mokiniai	pedagogai	mokiniai	pedagogai	mokiniai
Kiekvieną pamoką	81,88	47,25	11,41	46,89	6,04	5,86
Kas kelintą pamoką	28,19	61,57	45,64	27,84	22,15	10,62
Po atliktos užduoties	81,88	61,17	9,40	30,77	7,38	8,06
Pamokoje vertinama kelis kartus	44,27	43,59	32,89	39,56	20,13	16,85
Vertinama neperiodiškai	23,49	50,55	32,21	32,60	39,60	16,85

Legenda:

	Duomenys varijuoja nuo 50% ir daugiau
--	---------------------------------------

Iš pateiktos lentelės matyti, kad specialiųjų pedagogų (81,88%) nuomone, jie mokinius *vertina kiekvieną pamoką*, dažnai *po atliktos užduoties*, leisdami mokiniams suvokti padarytas klaidas arba atvirai - pagirti už padarytą pažangą. Specialiesiems pedagogams svarbu įvertinti mokinius tiek pamokos eigoje, tiek jos pabaigoje. Tokiu būdu fiksuojama mokinių pažanga, kuri akivaizdžiai matoma tiek specialiesiems pedagogams, tiek patiems mokiniams. Vaškeliene, Grabauskienė (2009) pažymi, kad ugdymo procese vyrauja mokyti padedantis vertinimas, kurio metu mokytojas nuolat stebi mokinių mokymąsi ir jiems laiku suteikia konkrečią, individualizuotą grįžtamąją informaciją apie jų pažangą ir pasiekimus, parodo sėkmę ir spragas, padeda siekti daugiau. Tuo tarpu mokiniai (61,57%) nurodė, kad juos *dažnai vertina kas kelintą pamoką*, kai akcentuojami išmokti dalykai, įgyti gebėjimai, pasiekimai. Mokiniai, turintys SUP (61,17%) pritarė specialiųjų pedagogų nuomonei, kad dažnai vertinama *po atliktos užduoties*. Tačiau pažymėtina, kad mokinių (50,55%) nuomone specialiojo pedagogo vertinime nėra nuoseklaus periodiškumo, todėl vyrauja *neperiodinis vertinimas*, nors specialieji pedagogai (39,60%) nurodo, jog *niekada nevertina neperiodiškai*. Dudzinskienė ir kt. (2008) teigia, kad reikia reguliariai vertinti mokinių pasiekimus bei pažangą ir periodiškai apie tai informuoti ne tik mokinius, bet ir tėvus. Rezultatai parodo, jog specialieji pedagogai mano vertinantys mokinius periodiškai ir dažnai po kiekvienos

mokinių atliktos užduoties, nors mokinių nuomone, juos dažnai vertina kas kelintą pamoką, po atliktos užduoties ir neperiodiškai.

Tyrimo 1 etapo pusiau struktūruoto interviu metu domintis SUP turinčių mokinių vertinimu išryškėjo, kad specialieji pedagogai, tiek dirbantys bendrojo lavinimo mokyklose, tiek specialiosiose mokyklose taiko du pagrindinius vertinimo būdus: 1) **formalųjį vertinimą** ir 2) **neformalųjį vertinimą**. Specialieji pedagogai dažniausiai taiko **formalųjį vertinimą**, jį išskaidant į: *diagnostinį, formuojamąjį, apibendrinamąjį, norminį ir kriterinį vertinimą*. **Diagnostinis vertinimas** pasižymi padarytos pažangos įvertinimu¹⁷: *Vadovaujusi Bendrųjų programų reikalavimais. Ten yra 9 ir 10 punktai, kuriuose nurodyta, kaip mes turime vertinti mokinį [2b].* **Formuojamojo vertinimo** metu vyksta nuolatinis vertinimas, kuris skatina specialiuosius pedagogus ir mokinius bendradarbiauti tarpusavyje ir mokiniams analizuoti pasiekimus bei mokymosi spragas: *Visada mokinius pagiriu, paskatinu. Kartu su mokiniu analizuojame padarytas klaidas, pats mokinys turi galimybę pasitikrinti ir išsitaisyti parašytus darbus [9s].* **Apibendrinamasis vertinimas** patvirtina mokinių, turinčių SUP pasiekimus ugdymo programos pabaigoje (baigus programą, kursą, modulį): *Taikau apibendrinamąjį vertinimą [2b].* Šis vertinimo tipas nebuvo išsamiau pateiktas, tad iš atsakymo neišryškėjo, nei kodėl taikomas, nei kokia yra šio vertinimo paskirtis ir kada jį būtų galima taikyti SUP turintiems mokiniams. Mokinių tobulėjimui ir savęs skatinimui vienas tinkamiausių vertinimo tipų – **norminis vertinimas**. Norminis vertinimas sudaro galimybę palyginti mokinių pasiekimus. Lyginant mokinių darbus, išryškėja akivaizdūs skirtumai ir mokiniai stengiasi pasiekti kuo geresnių mokymosi rezultatų: *Palyginame mokinių darbus, kaip jiems sekėsi pasakoti, atsakinėti, ir patys mato ryškų skirtumą [10s].* **Kriterinio vertinimo** metu mokinio pasiekimai lyginami su tam tikrais kriterijais: *Programose numatomi būdai. Kur nurodoma, kokios lengvatos yra leidžiamos šiems mokiniams. [5b].*

Neformaliojo vertinimo metu, kaip teigia Jonynienė (2002), gaunama bendriausia informacija apie mokinio ugdymąsi. Taikant neformalųjį vertinimą, specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams pažymiai nėra rašomi arba įvertinimus mokytojas fiksuoja pasirinkta forma: *SUP turintys mokiniai vertinami neformalioju vertinimu. Pažymiai šiems mokiniams nėra rašomi [3b].* Dažnai mokyklose specialistai taiko **kaupiamąjį vertinimą**, kuris, pasak Bulajevos (2006) leidžia mokinių padarytą pažangą matuoti pasitelkus įvairius metodus: *Mes kaupiame tokį teigiamų įvertinimų banką ir ten dedame pliusiukus ir iš visų pliusiukų surenkame kokį papildomą balą [3b].* Jonynienės (2002) nuomone, **ideografinis vertinimas** lygina mokinio ankstesnius pasiekimus su dabartiniais ir taip įvertinama daroma pažanga; iš mokinio nereikalaujama tiek, kiek jis nepajėgia:

---

¹⁷ Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata (2004). http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/04-02-25-ISAK-256.htm (žiūrėta 2013-11-20).

Penktokams rašau pagyrimus ir pastabas pasiekimų knygelėse pirmą pusmetį [8s]. Ideografiniame vertinime dominuoja pagyrimai, paskatinimai ir jų užfiksavimas. Pagal specialiųjų pedagogų atsakymus galima spręsti, kad vertinant SUP turinčius mokinius vis dėlto dar dominuoja orientavimasis į galutinį rezultatą ir į jo įvertinimą tam tikru sutartiniu ženklu (žr. priedą Nr.13).

5 lentelėje pateikti kiekybinės pusiau struktūruotos apklausos raštu duomenys, kurie rodo mokinių turinčių SUP vertinimo tipus. Lyginama specialiųjų pedagogų ir mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių nuomonė.

5 lentelė

Vertinimo tipai naudojami pamokose, specialiųjų pedagogų ir SUP turinčių mokinių nuomone,

%

Teiginys	Dažnai		Kartais		Niekada	
	pedagogai	mokiniai	pedagogai	mokiniai	pedagogai	mokiniai
Diagnostinis vertinimas	35,57	62,24	46,98	31,14	14,77	5,86
Formuojamasis vertinimas	52,35	35,90	34,23	55,31	10,07	8,79
Apibendrinamasis vertinimas	59,73	61,25	33,56	32,60	5,37	9,16
Norminis vertinimas	34,23	37,73	38,93	48,35	24,83	13,92
Kriterinis vertinimas	30,20	47,25	36,91	36,26	27,52	16,48
Kaupiamasis vertinimas	70,47	64,83	16,78	29,30	10,07	5,86
Neformalusis vertinimas	75,84	19,78	15,44	23,81	8,05	56,41
Ideografinis vertinimas	59,74	31,86	21,48	45,42	16,78	22,71

Legenda:

	Duomenys varijuoja nuo 50% ir daugiau
--	---------------------------------------

Iš gautų rezultatų matyti, kad specialieji pedagogai (75,84%) dažnai taiko *neformalųjį vertinimą*, kurio metu gaunama nuolatinė bendriausia informacija apie ugdymosi sėkmę. Neformaliai specialieji pedagogai gali įvertinti ir moksleivio asmenybės raidą, ir jo vertybines nuostatas bei bendrųjų gebėjimų plėtotę. Dažnai specialieji pedagogai (70,47%) naudoja *kaupiamąjį vertinimą*. Kaupiamasis vertinimas skatina SUP turinčius mokinius mokytis, bendradarbiauti su kitais mokiniais, vertinimo metu skatinamas savarankiškumas ir kūrybiškumas. Specialieji pedagogai taikydami kaupiamąjį vertinimą patys gali būti kūrybiškesni ir laisvesni, nesuspausti į konkrečius rėmus. Specialistai gali taip pat sukurti savo vertinimo sistemą, į ją įtraukiant kaupiamajam vertinimui būdingus požymius. Bulajeva (2006), Salienė (2006) ir pedagogai praktikai (Andriuškevičienė, 2007; Randienė, Ražauskienė, 2007) akcentuoja kaupiamąjį

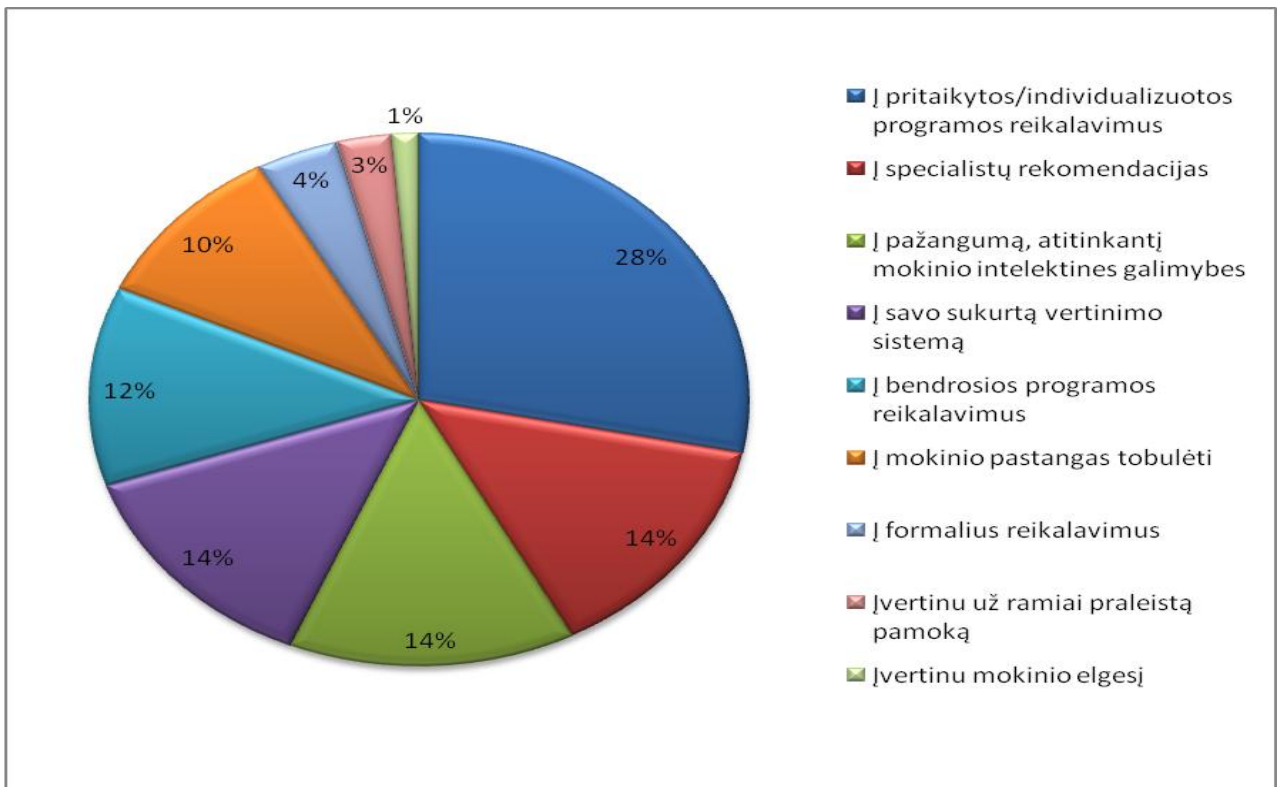
(kumuliatyvinį) vertinimą kaip galimybę šiuo vertinimo tipu surinkti kuo daugiau informacijos apie mokinių padarytą pažangą. Specialiųjų pedagogų (59,74%) nuomone dažnai taikomas *ideografinis vertinimas*, kurio metu labiau vertinama moksleivio pažanga, nei jo žinios. Kaip svarbius vertinimo tipus specialieji pedagogai įvardino *apibendrinamąjį vertinimą* (59,74%) ir *formuojamąjį vertinimą* (52,35%). Formuojamasis vertinimas padeda specialiajam pedagogui ir mokiniui numatyti tolimesnio ugdymosi kryptį bei akcentuoti daromą pažangą. Tačiau vien tokių vertinimų neužtenka, vertinimas turi būti užfiksuotas ir dokumentuose, todėl apibendrinamas vertinimas ir buvo akcentuotas kaip mokymosi rezultatų apibendrinimas pažymiu ar kita forma.

Mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių (64,83%) mano, kad specialusis pedagogas dažniausiai juos vertina *kaupiamuoju vertinimu*. Specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams šis vertinimo tipas patinka labiausiai, nes tai žaismingesnis, įdomesnis, kūrybiškesnis vertinimo tipas nei kiti. Mokiniams patinka sutartiniai ženklai, tokie kaip pliusiukai, lipdukai ir jų „kaupimas“. Mokiniams, turintiems SUP (62,24%) atrodo, kad dažnai naudojamas ir *diagnostinis vertinimas*, kurio metu naudojami testai, kontroliniai darbai ir kiti vertinimo būdai. Taip pat mokiniai (61,25%) kaip dažnai taikomą pažymėjo *apibendrinamąjį vertinimą*. Mokiniai, mano, kad juos dažnai vertina baigus mokytis atskiro dalyko, jo programos. Taip pat mokinių (55,31%) nuomone tik kartais naudojamas *formuojamasis vertinimas*. Mokiniams ne visada atrodo, jog juos vertina nuolat. Mokiniai, turintys SUP (56,41%) mano, kad specialieji pedagogai, juos vertinant *niekada* nenaudoja *neformaliojo vertinimo*. Kadangi šis vertinimo tipas dažniau naudojamas pradinėse klasėse, o apklausti moksleiviai buvo nuo 5 iki 11 klasės.

Apibendrinant konstatuotina, kad specialieji pedagogai pirmumą suteikia neformaliam, kaupiamajam ir ideografiniam vertinimui, rečiau renkasi apibendrinamąjį ir formuojamąjį vertinimą. Vadinasi, pirmiausiai akcentuojamas pažangos vertinimas žodžiu, jos analizavimas ir tolimesnių tikslų numatymas, o tik tada taikomas vertinimas, kuris užfiksuojamas atitinkamuose dokumentuose raštu. Mokinių nuomone, dažniausiai taikomi vertinimo tipai yra kaupiamasis, diagnostinis ir apibendrinamasis vertinimas, kartais taikomas formuojamasis vertinimas ir niekada netaikomas neformalusis vertinimas, nors tai prieštarauja specialiųjų pedagogų pasisakymams.

Tyrimo 2 etapo metu (kiekybinės pusiau struktūruotos apklausos raštu metodu) buvo siekta sužinoti specialiųjų pedagogų nuomonę apie tai, į kokius kriterijus specialieji pedagogai atsižvelgia vertindami mokinių, turinčių SUP pasiekimus. Atsakymai pateikti 1 paveiksle.

1 pav. Respondentų atsakymai į klausimą „Į ką atsižvelgiate vertindami specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių pasiekimus?“, %

Iš pateiktos skritulinės diagramos rezultatų matyti, kad dauguma respondentų (28%) vertindami specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius atsižvelgia į *pritaikytos/individualizuotos programos reikalavimus*. Targamadžė (2011), Ališauskas (2007), Dudzinskienė ir kt. (2008) ugdymo individualizavimą/pritaikymą įvardina kaip produktyvaus mokymosi sąlygą. Specialieji pedagogai atsižvelgia į naujausius švietimo dokumentus, pagal juos rengia individualias programas, pedagogams padeda pritaikyti mokomąją medžiagą. Specialistai numato mokinių galias ir gebėjimus, sunkumus, išsiaiškina, kokiais būdais galima padėti mokiniams geriau įsisavinti mokomąją medžiagą, derina bendrųjų ugdymo programų reikalavimus su individualiaisiais mokinio gebėjimais. Tokiu būdu sudaromos visiems mokiniams lygios galimybės mokytis. Po vienodai procentų (14%) respondentai pažymėjo, jog vertinant specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius atsižvelgia į *specialistų rekomendacijas* (logopedo, psichologo, socialinio pedagogo ir kt.); į *mokinių pažangumą*, atitinkantį mokinio intelektines galimybes ir į *savo sukurtą vertinimo sistemą*. Dalis respondentų (12%) mokinius vertina atsižvelgdami į *bendrosios programos reikalavimus*. Mažesnę dalį (10%) respondentų mokinius vertina *už pastangas tobulėti*. Tai yra naudinga visų klasių mokiniams. *Rečiausiai* respondentai pažymėjo, jog vertinant atsižvelgia į *formalius reikalavimus*, *už ramiai praleistą pamoką* bei *už*

atitinkamą mokinio elgesį. Vadinasi, specialiesiems pedagogams tai nėra svarbiausias aspektas vertinant specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius.

Kiekybinio tyrimo metu norėjosi sužinoti, kokius (įsi)vertinimo būdus taiko specialieji pedagogai, vertindami SUP turinčius mokinius ir kokia yra mokinių nuomonė apie tai. Anketinės apklausos metu atsiskleidė daugiau duomenų nei pusiau struktūruoto interviu metu (žr. priedą Nr.13). Gauti rezultatai pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė

(įsi)vertinimo būdai taikomi SUP turintiems mokiniams, %

Teiginys	Dažnai %		Kartais %		Niekada %	
	pedagogai	mokiniai	pedagogai	mokiniai	pedagogai	mokiniai
Kontroliniai darbai	29,53	63,74	48,99	31,87	21,48	4,40
Testai	36,91	53,85	48,99	40,66	14,09	5,49
Apklausa raštu	36,24	56,04	48,32	36,63	15,44	7,33
Apklausa žodžiu	79,80	62,64	26,85	28,21	3,36	9,16
Rašiniai	5,37	37,37	61,07	45,42	33,56	17,22
Interpretacijos	3,35	8,06	19,46	43,59	77,18	48,35
Diktantai	28,85	40,66	33,56	42,12	37,58	17,22
Kūrybiniai darbai	35,57	23,08	40,94	61,17	23,49	15,75
Asmeninių darbų aplankai/ rinkiniai/ segtuvai	70,47	30,77	20,81	44,32	8,72	24,91
Veiklos įsivertinimo dienoraštis	26,84	16,48	30,21	40,66	40,94	42,86
Įsivertinimo lentelės/ veidukai/ formos	35,57	12,08	22,15	29,67	42,28	58,24
Savarankiški projektiniai darbai	4,70	38,40	31,54	45,79	63,76	15,75

Legenda:

	Duomenys varijuoja nuo 50% ir daugiau
--	---------------------------------------

Specialiųjų pedagogų ir mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių nuomonė išsiskyrė apie (įsi)vertinimo būdus. Specialieji pedagogai (79,80%) nurodė, jog dažnai taikoma *apklausa žodžiu*. Specialieji pedagogai orientuoja mokinius į atsiskaitymą žodžiu, vadinasi, į komunikavimą, bendravimą. Specialieji pedagogai (70,47%) nurodė, kad visada stengiasi taikyti *asmeninių darbų aplankus/rinkinius/segtuvus*, kuriuos pildytų patys mokiniai, todėl akivaizdžiai matytų daromą pažangą. Specialieji pedagogai (61,07%) kartais naudoja *rašinius* kaip kūrybiškumą skatinantį

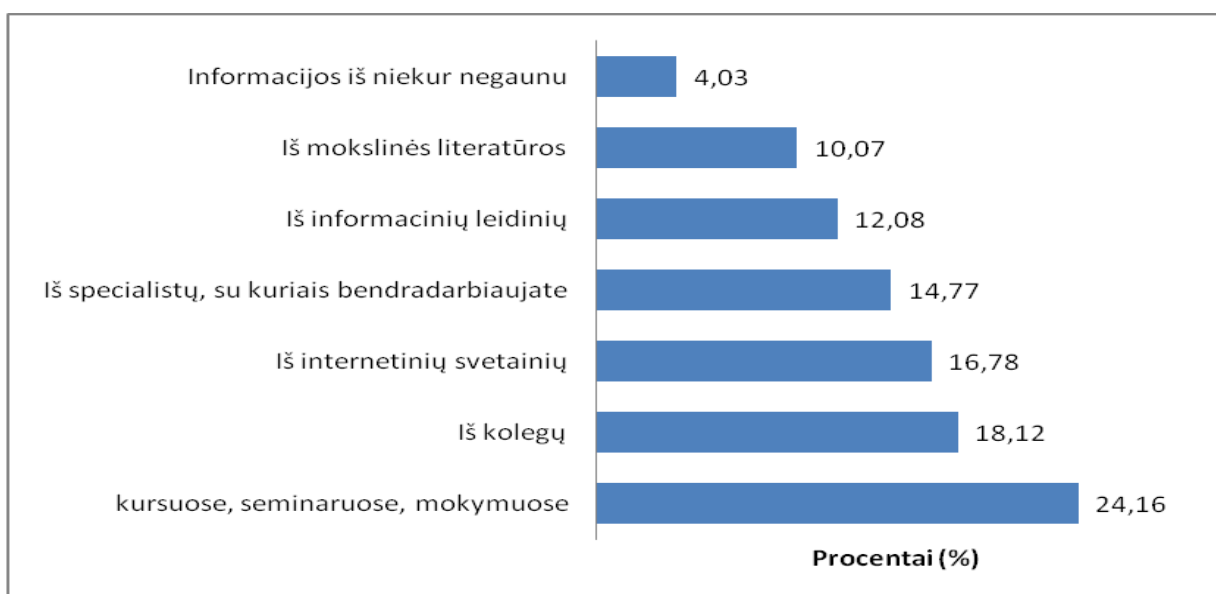
būdą, tačiau niekada netaiko *interpretacijų* (77,18%) ir *savarankiškų projektinių darbų* (63,76%). Šie (įsi)vertinimo būdai nėra tinkamiausi mokiniams turintiems SUP.

Mokinių nuomone, specialistai dažnai taiko rašytinius atsiskaitymus, pvz. *kontrolinius darbus* (63,74%), *apklausą raštu* (56,04%) ir *testus* (53,85%). Šie atsiskaitymai dažniausiai fiksuojami tam tikru įvertinimu (simboliais, pažymiais ir kt.). Tačiau dažnai mokinių (62,64%) nuomone specialieji pedagogai taiko *apklausą žodžiu*. Kurio metu mokiniai į pateiktus klausimus ar užduotis atsako žodžiu. Kartais mokinių (61,17%) nuomone taikomi *kūrybiniai darbai*, kurių metu lavinama mokinių vaizduotė. Daugiau nei pusę mokinių (58,24%) mano, kad specialistai niekada netaiko (įsi)vertinimo būdų orientuotų į mokinių savęs vertinimą (įsivertinimo lenteles/veidukus/formas). Vadinasi, mokiniams atrodo, jog į vertinimo veiklą specialieji pedagogai neintegruoja įsivertinimo proceso.

Apibendrinant konstatuotina, jog apklausa žodžiu dažniausiai taikomas (įsi)vertinimo būdas mokiniams, turintiems SUP. Nors specialieji pedagogai teigia dažnai taikantys asmeninių darbų aplankus/rinkinius/segmentus ir rašinius, mokiniams atrodo, jog jie dažnai įvertinami formaliai – kontroliniais darbais, apklausomis raštu bei testais.

3.5. Pasiekimų įsivertinimo metodų taikymas ugdant specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius

Informacijos apie pasiekimų įsivertinimo metodus ir jų taikymą SUP turintiems mokiniams nėra daug, ypač lietuvių kalba. Pusiau struktūruotos anketinės apklausos metu buvo norima sužinoti iš kokių informacijos šaltinių specialieji pedagogai semiasi žinių, naujovių ir technologijų įsivertinimo metodų tematika.

2 pav. Informacijos šaltiniai gaunami apie pasiekimų įsivertinimo metodus, %

Iš diagramos matyti, kad specialiųjų pedagogų (24,16%) pagrindinis informacijos šaltinis apie mokinių pasiekimų įsivertinimo metodus yra *kursai, seminarai ir mokymai*. Kurių metu specialieji pedagogai bendrauja su savo kolegomis, keičiasi žiniomis, informacija. Jų metu specialieji pedagogai išgirsta tiek lietuvių, tiek užsienio specialistų naujienas šioje srityje. Didelė dalis specialistų (18,12%) informaciją gauna tik iš kolegų, su kuriais bendraujama susitikimų metu, telefonu, internetu, dažniausiai ir toje pačioje mokykloje. Dalis specialiųjų pedagogų (16,78%) informaciją savarankiškai susiranda *internetinėse svetainėse*. Tai būna įvairūs forumai, kuriuose tarpusavyje bendrauja specialistai, pedagogai, kitų sričių specialistai; dažnai informaciją keičiasi ir veidaknygės pagalba, kurioje specialistai dalinasi naudingomis nuorodomis apie mokinių pasiekimų įsivertinimą; taip pat specialistai informaciją randa ieškos programos pagalba internete. Metodiniai leidiniai pasiskirstė apylygiai: *informaciniai leidiniai* (12,08%) ir *mokslinė literatūra* (10,07%). Vadinasi, šie informaciniai šaltiniai nebėra pagrindiniai, tačiau kartais vis dar panaudojami ieškant reikalingos informacijos. Maža dalis specialiųjų pedagogų (4,03%) nurodė, kad *informacijos iš niekur negauna*. Kad gautų daugiau informacijos apie pasiekimų įsivertinimo metodus specialieji pedagogai turėtų daugiau tuo domėtis, ieškoti informacijos ir bendrauti su kolegomis.

Pusiaus struktūruotos apklausos raštu metu buvo siekiama išsiaiškinti, kodėl specialieji pedagogai taiko/netaiko pasiekimų įsivertinimo metodus mokiniams, turintiems SUP. Analizės metu išryškėjo pasiekimų įsivertinimo metodų prasmingumas SUP turintiems mokiniams (žr. priedą Nr.14). Esminiai požymiai pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė

Pasiekimų įsivertinimo metodų prasmingumas SUP turintiems mokiniams: teiginių kategorizacija

Subkategorija	Tipiniai požymiai (teiginių) pavyzdžiai
Skatinama mokinių mokymosi motyvacija	<i>Kiek teko pastebėti tai visai neblogas mokymosi motyvacijos kėlimosi būdas¹⁸ [15].</i>
Skatinamas mokinių refleksyvus mąstymas	<i>Kad analizuotų savo veiklą, suvoktų veiklos pasekmes [112].</i>
Aktyvus įsitraukimas į vertinimo procesą	<i>Tai gebėjimas aktyviai įsitraukti į savo < ... > vertinimo procesą [69].</i>
Dėl formalių reikalavimų	<i>Jog pasiektų minimaliųjų išsilavinimo lygmenų [113].</i>

¹⁸ Čia ir toliau respondentų kalba netaisyta. Turinio analizės metodu apdorojant pusiau struktūruotos apklausos raštu specialiesiems pedagogams duomenis, kiekvienas respondentas buvo koduojamas. Pateiktuose koduose nurodytas specialiojo pedagogo užpildytos anketos numeris. Pateikiami esminiai požymiai.

Dėl mokinių bendradarbiavimo tarpusavyje	<i>Tai veiksminga bendradarbiavimo forma [8].</i>
--	---

Specialieji pedagogai taiko pasiekimų įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams norėdami, kad mokiniai išmokytų analizuoti savo atliktus darbus ir kad matytų akivaizdžiai daromą pažangą. Pasiekimų įsivertinimo metodų prasmė yra labai plati, tačiau esminiai požymiai yra tai, jog skatinama mokinių mokymosi motyvacija ir mokinių tarpusavio bendradarbiavimas. Respondentų atsakymai rodo, kad orientuojamasi ne tik į pačius metodus, bet į patį procesą ir į jo rezultatus SUP turintiems mokiniams.

Kai kurie respondentai **netaiko įsivertinimo metodų** arba retai taiko įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams dėl įvairių priežasčių, kurios atsispindi 8 lentelėje.

8 lentelė

Pasiekimų įsivertinimo metodų netaikymas SUP turintiems mokiniams: teiginių kategorizacija

Subkategorija	<i>Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai</i>
Retai taikomi įsivertinimo metodai SUP turintiems mokiniams	<i>Taikau labai minimaliai, nes mokiniai to neįvertina [7].</i>
Dėl neadekvataus savęs vertinimo	<i>SUP mokiniai ne visi geba objektyviai save įsivertinti [7].</i>
Dėl mokinių intelektinių gebėjimų	<i>Mokiniai negeba suvokti, nes intelektas yra per žemas [8].</i>
Dėl įsivertinimo metodų netinkamumo	<i>Ne visi įsivertinimo metodai atitinka mokomuosius dalykus, mokinių individualius gebėjimus: analizuoti, komunikuoti ir mokinių amžių, pvz. dirbant su vyresniais netinka šypsenėlių metodas ir pan. [92].</i>

Dažnai specialistai netaiko pasiekimų įsivertinimo metodų, nes neranda tinkamų metodų mokiniams, turintiems SUP arba jų negeba pritaikyti mokiniams pagal tokius kriterijus, kaip: amžius, intelektinės galimybės, individualūs mokinio gebėjimai.

Pusiau struktūruotos apklausos raštu metu norėtasi išsiaiškinti, kaip patys mokiniai turintys SUP įsitraukia į įsivertinimo procesą, analizuojant savo atliktas veiklas bei pasiekimų analizę. Išryškėjo, jog mokiniai turintys SUP į įsivertinimo procesą įsitraukia **aktyviai**: *noriai; su specialiojo pedagogo pagalba; atlikdami įvairias užduotis; vertindami vieni kitų darbus.*

Mokinių, turinčių SUP aktyvus įsitraukimas į savo veiklos bei pasiekimų analizę: teiginių kategorizacija

Subkategorija	Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai
Įsitraukia su specialiojo pedagogo pagalba	<i>... linkę savo klaidas analizuoti su mokytoju [96].</i>
Noriai įsitraukia į įsivertinimo procesą	<i>Į pasiekimų analizę SUP turintys mokiniai įsitraukia gana noriai [12].</i>
Įsitraukia atlikdami įvairias užduotis	<i>Įsitraukia atlikdami užduotis ir jas analizuodami [63].</i>
Įsitraukia vertinant vieni kitų darbus	<i>... ypač kai reikia įvertinti klasės draugo atliktą darbą [110].</i>

Vis dėlto iš respondentų pasisakymų matyti, kad nors mokiniai, turintys SUP į įsivertinimo procesą įsitraukia noriai, tačiau dažniausiai tai būna su specialiojo pedagogo pagalba, nes vieniems tai yra per sudėtinga. Vasiliauskas (2007) nurodė, kad specialistas gali paskatinti mokinius aktyviau įsitraukti į veiklą. Vadinasi, specialusis pedagogas turi padėti mokiniams įsitraukti ir išmokyti vertinti save kuo adekvačiau. Kad mokiniai įsitrauktų į įsivertinimo procesą juos būtina sudominti, pvz. mokiniams vertinti vieni kitų darbus: juos taisyti, analizuoti ir diskutuoti. Mokiniai į įsivertinimo procesą skatinami įsitraukti per įvairaus pobūdžio užduotis bei jų analizę.

Iš pasisakymų į šį klausimą išryškėjo ne tik aktyvus mokinių įsitraukimas, tačiau ir **neaktyvus mokinių įsitraukimas**: *vangiai; neadekvačiai; dėl pažinimo procesų sutrikimų; dėl mokymosi motyvacijos trūkumo* (žr. priedą Nr.15).

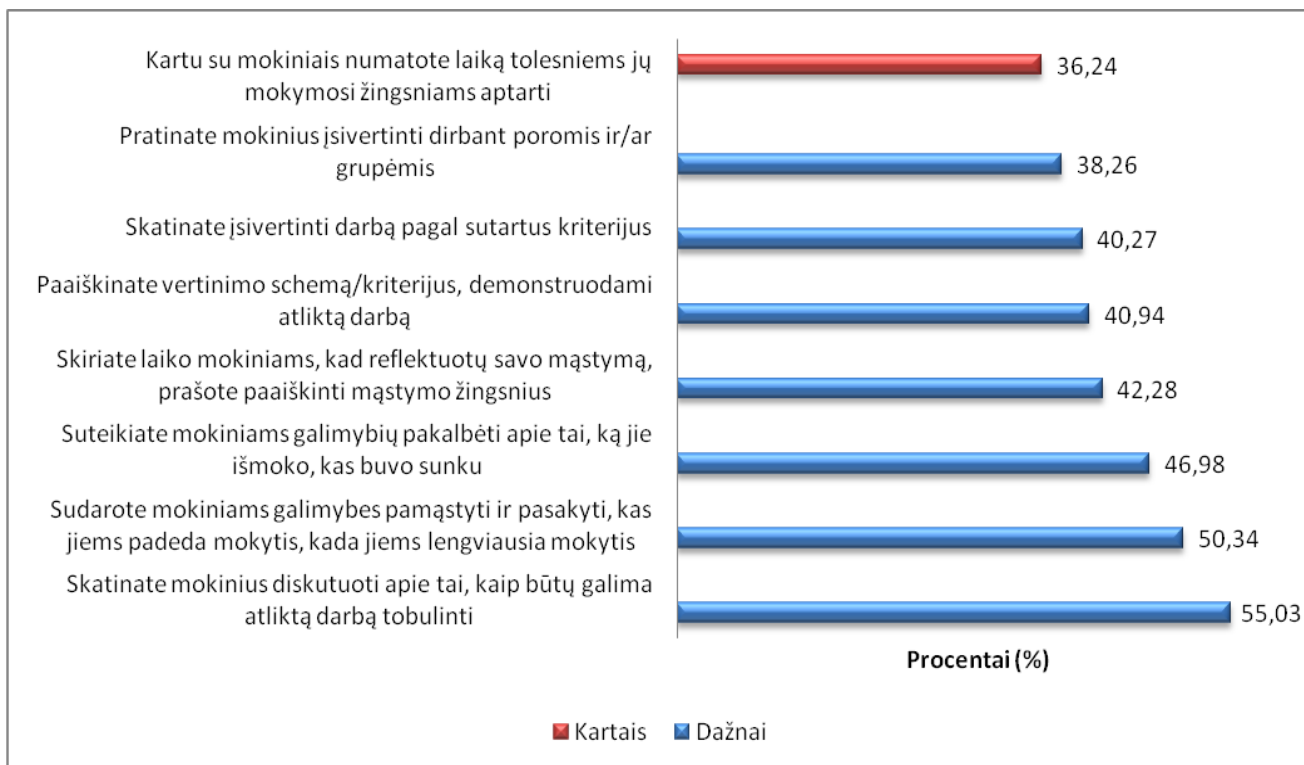
Mokinių, turinčių SUP neaktyvus įsitraukimas į savo veiklos bei pasiekimų analizę: teiginių kategorizacija

Subkategorija	Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai
Mokinių vangus įsitraukimas	<i>SUP turintys mokiniai ne visada noriai įsitraukia į savo veiklos bei pasiekimų analizę [65].</i>
Mokinių neadekvatus savęs vertinimas	<i>SUP mokiniai ne visada savikritiškai, ne visuomet savęs vertinimas atitinka realybę [19].</i>
Dėl pažinimo procesų sutrikimų	<i>... dėl pažinimo procesų sutrikimų [2].</i>
Mokymosi motyvacijos trūkumas	<i>... dažnai jiems pritrūksta motyvacijos ir kantrybės [58].</i>

Dalis respondentų neakcentavo dėl kokių priežasčių SUP turintys mokiniai neįsitraukia į įsivertinimo procesą arba neaktyviai įsitraukia. Mokinių ne noras įsitraukti gali būti dėl įvairių priežasčių, viena iš jų gali būti ir nesugebėjimas mokinių sudominti tuo. Žinoma, respondantai išryškino ir SUP turinčių mokinių kritiškumo, motyvacijos ir kantrybės trūkumą. Buvo akcentuoti ir

pažinimo procesų sutrikimai, kurie turi įtakos mokinių neaktyviam įsitraukimui į įsivertinimo procesą.

Pusiau struktūruotos apklausos raštu metu norėjosi sužinoti, kokiais prioritetais remiantis specialieji pedagogai moko SUP turinčius mokinius įvertinti savo veiklą pamokos metu. Šis klausimas paremtas Black ir kt. (2002) nurodytais įsivertinimo etapais. Rezultatai pateikti 3 diagramoje, kurioje išryškinti esminės duomenų reikšmės, o visų duomenų reikšmės pateikti priede Nr.16.

3 pav. SUP turinčių mokinių įsivertinimo proceso mokymo prioritetai, %

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad specialieji pedagogai (55,03%) mokinių įsivertinimo proceso prioritetu laiko diskusijas apie tai, kaip būtų galima atliktą darbą tobulinti. Diskusijų metu mokinių atlikti darbai analizuojami su specialiuoju pedagogu ir tuo metu ieškoma paties geriausio sprendimo kartu. Specialieji pedagogai (50,34%) sudaro galimybę mokiniams pamąstyti ir pasakyti, kas jiems padeda mokytis, kada jiems lengviausia mokytis. Tokiu būdu skatinama, kad mokiniai išsikalbėtų žodžiu, o specialusis pedagogas juos nukreiptų reikiama kryptimi. Kaip išryškėjo iš tyrimo rezultatų, specialieji pedagogai (36,24%) tik retais atvejais kartu su mokiniais, turinčiais SUP numato laiką, kuris būtų skiriamas tolimesnių mokymosi žingsnių aptarimui. Nors tai yra reikšminga mokinių tolimesniam savarankiško įsivertinimo gebėjimo ugdymuisi.

Mokinių turinčių SUP nuomonė yra panaši į specialistų (žr. priedą Nr.17). Mokiniai (43,96%) mano, kad specialistai moko tinkamai vertinti savo, draugo, grupės veiklą ir jos rezultatus. Nors

mokinių nuomone, specialieji pedagogai retai skatina apmąstyti veiklą pamokoje (31,14%). Tai gali priklausyti nuo įvairių veiksnių: mokinių skirtingų gebėjimų, charakterio ypatumų, amžiaus ir kt.

Tyrimo 2 etapo metu respondentų atsakymai į atvirą klausimą: „Kuo, Jūsų nuomone, skiriasi SUP turinčių mokinių įsivertinimas nuo kitų mokinių įsivertinimo?“ buvo kokybiškai apdoroti (žr. priedą Nr.18). Esminiai požymiai pateikiami 11 lentelėje.

11 lentelė

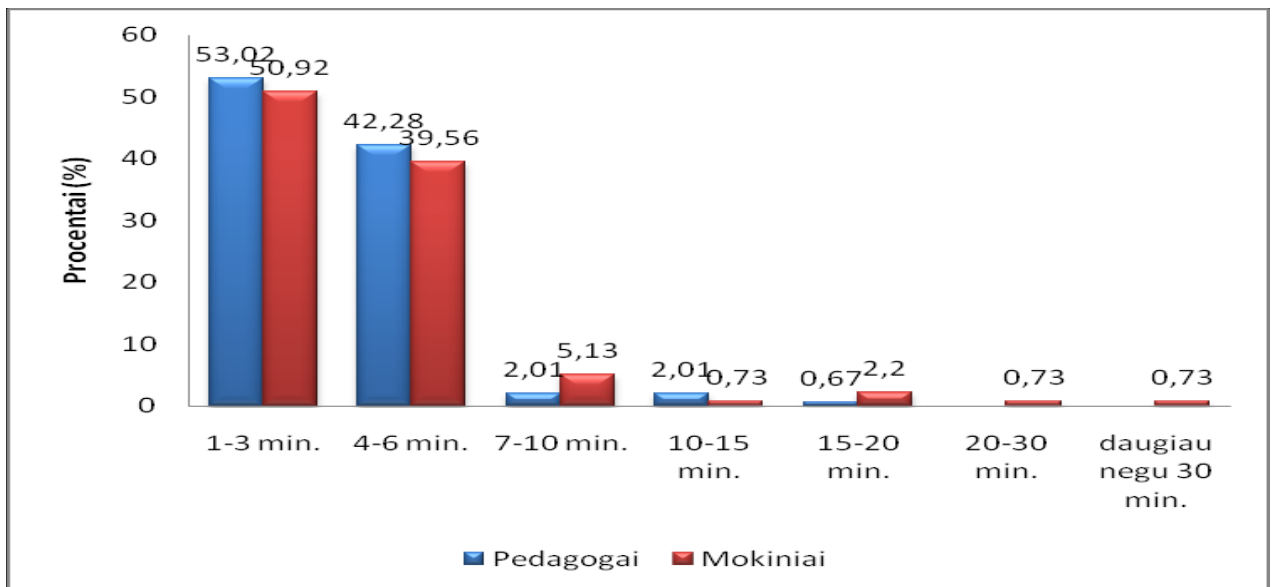
Įsivertinimo proceso skirtumai tarp SUP turinčių mokinių ir kitų mokinių: teiginių kategorizacija

Subkategorija	Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai
Teikiama individuali pagalba	<i>Pirmiausiai su šiais mokiniais dirba atskiras specialistas [3].</i>
SUP turintiems mokiniams trūksta adekvatumo vertinant save	<i>Mokiniai turintys SUP negeba savęs vertinti adekvačiai, kiti mokiniai – geba [52]. Dažniau save įsivertina teigiamai, mėgsta didžiuotis nereikšmingais dalykais [1]. SUP turinčių mokinių įsivertinimas dažnai neadekvatus, trūksta kritiškumo [10].</i>
Pažymių nerašymu	<i>Jų pažymių negali parašyti spec. pedagogas [10].</i>
Mokinių nesigiliniu į mokymąsi	<i>SUP turintys mokiniai dažnai nepripažįsta daromų klaidų, nesugeba suprasti ir įvertinti padarytų sprendimų svarbą savo bei kitų atžvilgiu [86].</i>
Mažai skiriasi	<i>Mažai kuo skiriasi [44].</i>
Skiriasi viskuo	<i>Skiriasi praktiškai viskuo [61].</i>
Savarankiškumo stoka įsivertinant	<i>... trūksta savarankiškumo įsivertinant [78].</i>

Labiausiai akcentuotas **SUP turinčių mokinių adekvatumo trūkumas įsivertinant**. Autorių (Perminas, Goštautas, Endriulaitienė (2004), Pivorienė (2005)) nuomone, būdingas savęs pervertinimas arba kitų asmenų nuvertinimas, todėl tokiam asmeniui reikalinga nuolatinė kitų asmenų pagalba. Specialiesiems pedagogams reikia taikyti tuos įsivertinimo metodus, kurie padėtų mokiniams adekvačiau save vertinti, padėtų įsigilinti į mokymosi procesą bei skatintų savarankiškumą.

Tyrimo 2 ir 3 etapo metu norėjosi išsiaiškinti, kiek specialieji pedagogai skiria laiko mokinių įsivertinimui pamokos metu ir gautus atsakymus palyginti su SUP turinčių mokinių nuomone.

4 pav. Laikas skiriamas pamokoje mokinių įsivertinimui, %

Daugiau nei pusę apklaustų specialiųjų pedagogų ir mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių nurodė, kad įsivertinimui pamokoje skiriama *1-3 minutės*. Tai yra pakankamas laikas žodiniam ir vizualiniam mokinių įsivertinimui. Didelė dalis specialiųjų pedagogų (42,28%) ir mokinių (39,56%) nurodė, kad įsivertinimui pamokos metu skiriama *4-6 minutės*. Tai jau yra ilgesnis laikas, kurio metu galima taikyti įsivertinimo metodus orientuotus į mokinių žinias, bendradarbiavimą su suolu, klasės draugais. Iš kitų diagramos skalių matyti, kad dalis mokinių galvoja, kad įsivertinimui skiriama daugiau laiko pamokos metu (nuo 7 iki 30 minučių). Nebuvo nei vieno specialiojo pedagogo, kuris būtų nurodęs, kad pamokos metu mokiniams skirtų daugiau nei 20 minučių.

Žvalgomojo tyrimo metu norėta sužinoti, kokius pasiekimų įsivertinimo metodus taiko specialieji pedagogai dirbantys bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose mokiniams turintiems SUP (žr. priedą Nr.13). Tyrimo metu išryškėjo, kad tam tikri taikomi metodai yra orientuoti į mokinių žinias. Duomenys pateikiami 12 lentelėje.

Pasiiekimų įsivertinimo metodai orientuoti į mokinių žinias: teiginių kategorizacija

Subkategorija	Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai
Klaidų paieška	<i>Po kontrolinio darbo duodamas be klaidų parašytas darbas ir mokinio paprašoma pačiam išsitaistyti savo parašytą darbą, žiūrint į teisingai atliktą darbą. Mokiniui duodamas raudonas tušinukas, kad jis galėtų pats pamatyti, kur darė klaidas. [9s].</i>
Draugo vertinimas	<i>Antras dažniausiai taikomas, tai draugo įvertinimas. Atlikus užduotį lentoje ar sąsiuvinyje, mokiniai sąsiuviniais gali apsikeisti ir pasitikrinti klaidas. Tada suskaičiuoja klaidėles ir pagal atitinkamą klaidų kiekį, pažymi ženkliuką, kuris ir priklauso. [1b].</i>
Užduočių analizė	<i>Mokiniai žodžiu turi išreikšti savo nuomonę apie konkrečią užduotį: Kas joje tau patiko? Kodėl? Kas nepatiko užduotyje? Kodėl? Būna ir taip, kad mokiniai atsako: „Neturiu ką pasakyti“ arba „Ji man tiesiog nepatiko“. [8s].</i>

Pagal subkategorijas buvo priskirti pasiekimų įsivertinimo metodai. Taikant pateiktus pasiekimų įsivertinimo metodus mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių gali pagilinti savo turimas žinias, nes geriau prisimins daromas klaidas, jas analizuos. *Klaidų paieškos* metu mokiniai daugiau dirba individualiai, jie analizuoja savo padarytas klaidas, aiškinasi, kodėl netinka vienas ar kitas parašytas atsakymas. Paties mokinio išsitaistytas darbas su kitos spalvos tušinuku skatins jį įsiminti savo pabrauktas, apibrauktas klaidas. *Draugo vertinimo* metu mokiniams atsiranda stimulus mokytis geriau, kad kitą kartą jį draugas galėtų geriau įvertinti. *Užduočių analizė* suteikia galimybę specialistams įvertinti, ar konkreči užduotis atitiko SUP turinčių mokinių individualius gebėjimus, jų žinias, nes užduotis analizuojama kartu su mokiniiais.

Interviu metu paaiškėjo, kad specialieji pedagogai orientuoja SUP turinčius mokinius į *savo veiklos refleksiją*, skatindami: pažymio parašymu sau, įsivertinimu žodžiu, įsivertinimu grupėje, diskusijomis ir į tikslą orientuotu įsivertinimu.

Pasiiekimų įsivertinimo metodai orientuoti į mokinių veiklos refleksiją: teiginių kategorizacija

Subkategorija	Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai
Pažymio parašymas sau	<i>Aišku taikau savęs įsivertinimą žodžiu ir pažymio parašymą sau. Užsiėmimų pabaigoje aš visada paklausu SUP turinčio mokinio: „Kaip tu save įsivertintum? Kaip tu manai, kokį balą parašytum sau nuo 1 iki 10?“. [4b].</i>
Mokinių įsivertinimas žodžiu	<i>Pamokos pabaigoje mokiniams leidžiu save įsivertinti žodžiu, paklausdama: „Kaip manai, kaip tau šiandien sekėsi atlikti užduotis“. [1b].</i>

Savęs įvertinimas grupėje	<i>Jeigu yra didesnė mokinių grupė, tai labai svarbu save įsivertinti draugų akivaizdoje. Klausiu: kas tau šiandien pavyko/nepavyko? Aišku prieš draugus mokinys stengiasi išvardinti tik tai, kad jam šiandien pavyko. O kiti mokiniai pakomentuoja, gal ką neigiamo pastebėjo – tarkim tu padarei neteisingai tą ir tą. Tarpusavyje vertindamas save mokinys pasidžiaugia, pasigiria. [2b].</i>
Diskusijos	<i>Taikau diskusijas, kad galėtų išsikalbėti apie mokymąsi, apie tai, kas jiems sekasi, nesiseka, ką reikėtų daryti, kad pagerėtų mokinių pažymiai. Diskusijos vyksta bendrąklasių akivaizdoje. [10s].</i>
Į tikslą orientuotas įsivertinimas	<i>Mokiniam išdalinami vokai ir po tuščią popieriaus lapą. Jame jie rašo laisva forma, orientuodamiesi į tokius klausimus: ko norėtum išmolti per metus? Kaip norėtum mokytis? Kaip pažadi elgtis pamokų metu? O mokslo metų pabaigoje parašo, kaip jam sekėsi mokytis visus metus ar pusmetį laiko: kas nesisekė? Kodėl nesisekė? Ir pačią paskutinę mokslo dieną aš tuos vokelius išsitraukiu ir mes kartu su mokiniu perskaitome ką jis užrašė, lyginame. [8s].</i>

SUP turinčiam mokiniui refleksyviai įsivertinti padeda *pažymio parašymas sau*, kurio metu atsižvelgiant į visas pasakytas pastabas, pagyrimus mokinys gerai apgalvojęs turi pasisakyti, kokio pažymio jis yra vertas. Dažnai mokiniai skatinami įsivertinti žodžiu, kaip teigia, Venslovienė (2005) *žodinio įsivertinimo metu* mokiniai turi argumentuotai pagrįsti savo pasisakymą. *Savęs įvertinimas grupėje* suteikia galimybę SUP turintiems mokiniams įvertinti savo atliktus darbus grupėje, skatinant tiek mokinių veiklos refleksiją, tiek bendradarbiavimą tarpusavyje. *Diskusijų metu* mokiniai analizuoja ne tik savo veiklą, tačiau ir diskusijoje dalyvaujančių narių veiklą. *Į konkretų tikslą orientuotas įsivertinimas* apima ilgesnį laiko tarpą. Toks įsivertinimas gali būti giluminė savo veiklos analizė, taikomas kelis kartus per metus.

Jeigu SUP turintys mokiniai dar tik pradėjo mokytis, arba jie mokosi klasėje, kurioje nėra rašomi pažymiai, tada svarbus tampa vizualus įsivertinimas. Vizualų įsivertinimą skatina: įsivertinimas simboliais, įsivertinimas ženkliukais, įsivertinimas šviesoforo spalvomis, įsivertinimas orientuotas į mokinių savijautą.

14 lentelė

Pasiekimų įsivertinimo metodai orientuoti į mokinių vizualų įsivertinimą: teiginių kategorizacija

Subkategorija	Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai
Įsivertinimas simboliais	<i>Su mažesniais klijuojame lipdukus su šypsenėlėmis arba piešiasi sau šypsenėles. [9s]. Jeigu viskas pamokoje sekėsi gerai, nuotaika irgi gera, diena pavykusi – tai mokinys nusipiešia sau saulytę. Tačiau, jeigu saulytė padengta debesėliu – nuotaika prislopinta, jau kažkas nepasisekė ir reikėtų pasistengti. O jeigu vaikas piešiasi debesėlį ir dar su lietučiu, tai jau pamokoje – nesisekė, jis buvo neatidus ir pats mato, kad padarė labai daug</i>

	<i>klaidų. [4b].</i>
Įsivertinimas ženkliukais	<i>Pirmasis ir labiausiai mokinių mėgstamas – antspaudėlių metodas. Tai skirtingi ženkliukai: pvz. avelė, kaip ir gyvūnelis – švelnus, meilus, bet man dar reikia pasistengti. Raudonas kiškutis – tai vadinasi aš šiandien dirbau kaip mokytojas, tai jau pats geriausias ženkliukas. Atbėgęs kiškutis iš miško – truputį šiandien nuklydau į šoną. Esmė – vaikai po užduoties ir pamokos pabaigoje, pažiūrėję į sąsiuvinį, kurį aš ištikrinau, išklausę mano pastabų ir pagyrimų, pasirenka atitinkamą ženkliuką ir jį užsideda. [1b].</i>
Įsivertinimas šviesoforo spalvomis	<i>Dar užsiklijuojame juosteles – žalia, geltona, raudona. Jas atitinkamai mokinys turi pakelti. [2b].</i>
Įsivertinimas orientuotas į mokinių savijautą	<i>Mokiniai pamokos pradžioje lapo vienoje pusėje užsirašo, kaip jis dabar jaučiasi. Tai atlieka stipresni mokiniai, o silpnesni mokiniai nusipiešia veiduką, kuris atspindi jų savijautą šiuo metu. Lygiai tą patį mokiniai atlieka pamokos pabaigoje ir užrašius analizuojame kartu su mokiniais: Kas pasikeitė? Kodėl pasikeitė jūsų savijautą? Į kurią pusę – blogąją ar gerąją pusę? [8s].</i>

Specialieji pedagogai nuo pirmų dienų moko SUP turinčius mokinius save įsivertinti. Tai vyksta ir įvairių simbolių pagalba, kad mokiniai įsivertinant save galėtų pasirinkti atitinkamus simbolius (pvz. šypsenėles, saulytes, debesėlius, įvairius ženkliukus ir kt.).

Taikant įvairius pasiekimų įsivertinimo metodus, specialieji pedagogai turi skatinti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių mokymosi motyvaciją. Borusevičienės (2004) teigimu, tinkamai parinkti metodai labai veikia mokinių motyvaciją mokytis. Interviu metu paaiškėjo, kad įsivertinimas, skatinantis motyvaciją mokytis atspindi: mokinio savęs vertinimo diagramoje/skalėje, mokinio įsivertinimu lentelėse ir kortelėse.

15 lentelė

Pasiekimų įsivertinimo metodai, skatinantys mokinių motyvaciją mokytis: teiginių kategorizacija

Subkategorija	Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai
Mokinio savęs vertinimo diagrama/skalė	<i>Su mokiniais mes braižome diagramą – labai geri pasiekimai, patenkinami ir blogi. Kiekvieną kartą mokinys užsirašęs datą ir deda atitinkamą taškelį. Pvz. „man šiandien sekėsi labai gerai“, bet dieną jis taškelį deda žemiau, o trečią užsiėmimą jam vėl kažkas nepasisėkė ir jis taškelį deda dar žemiau. Taip jis akivaizdžiai mato, kad jis važiuoja žemyn ir kaip jam reikia pakilti į viršų ir kitą dieną jis man visokiais būdais bando įrodyti, kad taškelis turi būti aukščiau. [2b]. Turime dar tokią skalę, kurioje žymime, kaip sekėsi, ką mes padarėme per pamoką. [2b].</i>

Mokinio įsivertinimas lentelėse	<i>Sudarau tokias lenteles, kuriose pamokos pabaigoje mokiniai turi įsivertinti save. [5b].</i>
Mokinio įsivertinimas kortelėse	<i>Yra dvi kortelės su ženkliais ☺ ir ☹, vaikas įsivertindamas save, kelia atitinkamą kortelę. Kortelė turi tinkamai atspindėti mokinio pasiekimus pamokos metu. [2b]. Mokiniam atsišvietusi išdalinu korteles. Kortelės susideda iš kelių skyrių. Pvz. I skyriuje parašyta MAN PUIKIAI SEKASI, II – MAN REIKIA PASISTENGTI, III – MAN SEKASI VIS GERIAU ir t.t. Mokiniam reikia pasirinkti vieną tinkantį variantą ir jį apibraukti. [8s].</i>

Šiais pasiekimų įsivertinimo metodais mokiniai vertina save, savo veiklą ir elgesį. Nurodyti metodai SUP turintiems mokiniams turi būti kaip stimulas tobulėti ir siekti geresnių mokymosi rezultatų.

Mokiniai turi gebėti pripažinti savo stipriąsias ir silpnąsias mokymosi puses (Gudynas, 2009). Pusiau struktūruoto interviu metu buvo apibrėžti tam tikri pasiekimų įsivertinimo metodai, kurie skatina mokinių kuo savarankiškesnę veiklą (žr. priedą Nr.13).

16 lentelė

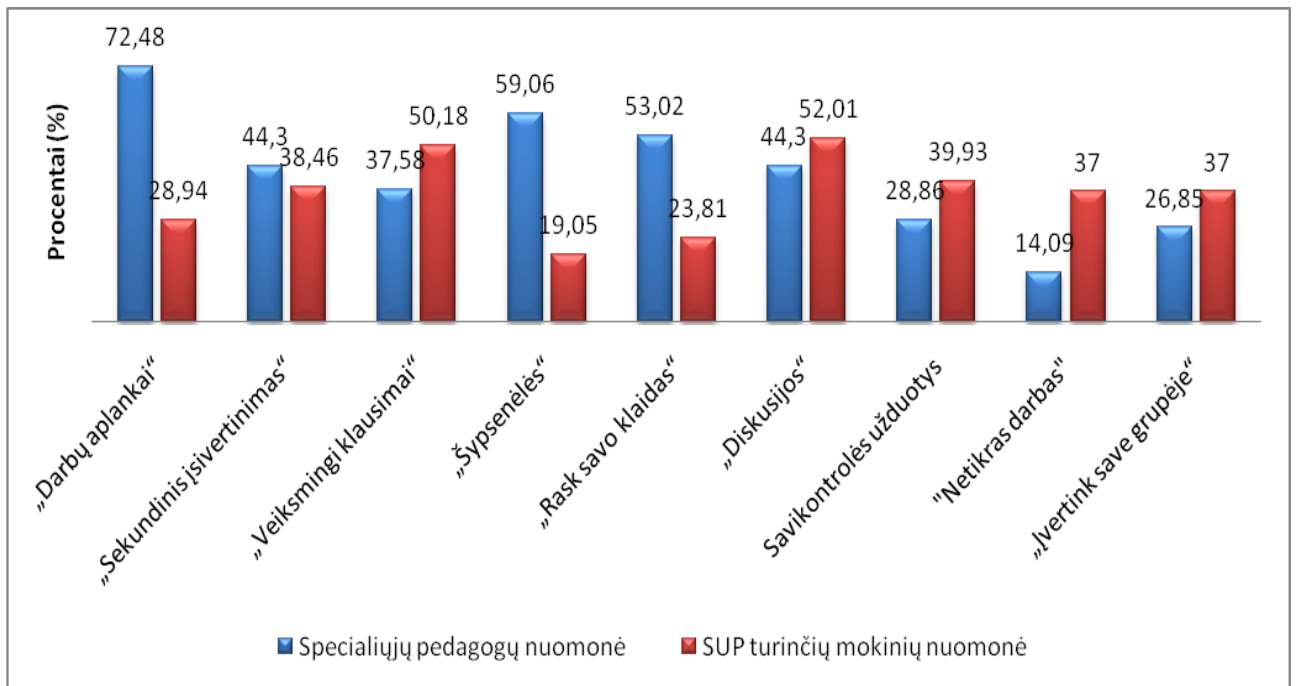
Pasiekimų įsivertinimo metodai orientuoti į mokinių savarankišką veiklą: teiginių kategorizacija

Subkategorija	Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai
Įsivertinimas pratybų sąsiuvinyje	<i>Vienas niuansas yra „Pupos“ ir „Riešutėlio“ gale įsivertinimui skirti vagonėliai: kiek aš su mokytojos pagalba, kiek su draugo pagalba, kiek atlikau pats. Pati klasės mokytoja to nedarė, aš pamačiusi, kad yra tokia užduotis, pradėjau tai daryti. [5b].</i>

Savarankiško įsivertinimo pratybų sąsiuvinyje metu mokiniai įsivertina savo pastangas ir pasiekimus. Mokinys matydamas, kad jam visose užduotyse reikalinga pagalba, sieks tapti savarankišku, kad galėtų pažymėti, jog tam tikras užduotis atliko savarankiškai, be mokytojos ir draugo pagalba.

Bendrojo lavinimo mokyklų specialieji pedagogai dažniausiai taiko pasiekimų įsivertinimo metodus orientuotus į savarankišką veiklą, į mokinių motyvaciją mokytis, į mokinių tarpusavio bendradarbiavimą ir vizualų įsivertinimą. Specialiųjų mokyklų specialieji pedagogai taiko pasiekimų įsivertinimo metodus orientuotus į vizualų įsivertinimą, į mokinių veiklos refleksiją ir į mokinių žinias.

Kiekybinio tyrimo metu norėjosi didesnės populiacijos specialiųjų pedagogų nuomonės ir tuo pačiu ją palyginti su mokinių išsakyta nuomone apie dažniausiai taikomus pasiekimų įsivertinimo metodus. Gauti rezultatai pateikiami 5 paveiksle.

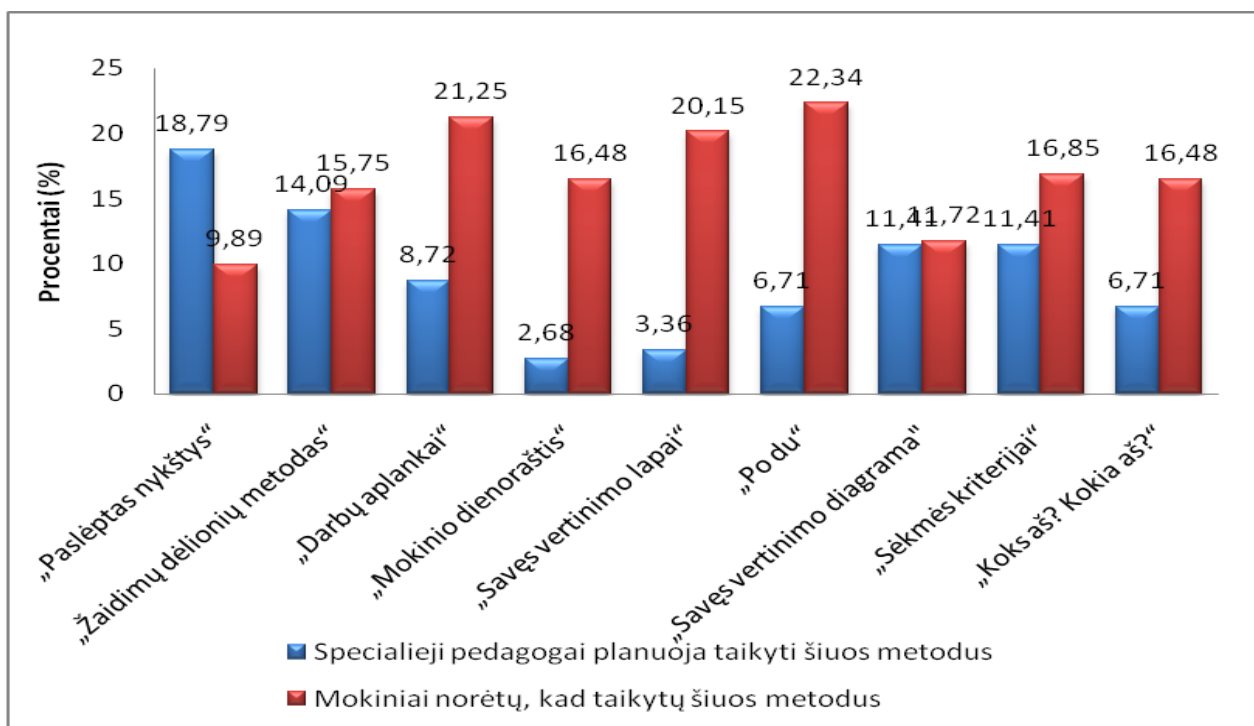

5 pav. Dažniausiai taikomi pasiekimų įsivertinimo metodai, %

Dauguma specialiųjų pedagogų (72,48%) nurodė, jog dažniausiai mokiniams turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių taikomas metodas yra „Darbų aplankai“. Easley ir Mitchell (2007) nurodo, kad šio metodo tikslas yra įtraukti mokinių į vertinimo procesą bei išmokyti įsivertinti. Atliktas Burkšaitienės (2009) tyrimas parodo, jog darbų aplankai naudojami mokymosi pasiekimų pripažinimo situacijomis, jie naudotini apibendrinamojo ir formuojamojo vertinimo situacijose. Šiuo metodu specialistai skatina mokinius dalyvauti įsivertinant savo darbus, o tai padeda patiems mokiniams suprasti, kas lemia sėkmę ir padeda tobulėti. Tuo pačiu mokiniai mokomi prisiimti atsakomybę už savo atliktus darbus ir mokymąsi. Vis dėlto mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių mano, jog šį metodą specialieji pedagogai naudoja ne taip dažnai (28,94%) kaip nurodo specialistai. Mokiniai, turintys SUP kaip dažniausiai taikomą (52,01%) pasiekimų įsivertinimo metodą išskyrė *Diskusijų metodą*. Šį metodą pasirinko daugiau nei pusę apklaustų moksleivių. Tai rodo, kad mokiniai tarpusavyje svarsto, aptaria tam tikrą klausimą, problemą ir ieško atitinkamai geriausio sprendimo. Šis metodas skatina mokinius reikšti savo nuomonę bei kelti konkrečius mąstymą motyvuojančius tikslus. Vis dėlto kaip ir Indrašienės, Suboč, Penkauskienės, Matonytės (2010) atliktas tyrimas parodė, kad nors šis metodas pamokose naudojamas palyginti dažnai, tačiau vadovavimo iniciatyva dažniausiai priklauso pedagogui. Todėl šį metodą kaip dažniausiai taikomą pasirinko mažiau nei pusę (44,3%) specialiųjų pedagogų. Didelė dalis (59,06) specialistų nurodė, jog dažnai darbui su mokiniais taiko „Šypsenėlių“ metodą. Tai atsispindi ir pedagogų praktikoje (Andriuševičienė ir kt., 2007; Staniunaitienė, 2007) atliktuose tyrimuose, kuriuose akcentuojamas vizualus įsivertinimas labiau būdingas pradinių klasių mokiniams. Kadangi apklausti mokiniai buvo

vyresni, todėl jiems atrodo, kad dažniau taikomi metodai, tokie kaip „Veiksmingų klausimų metodas“ (37,58%), kurio metu specialiajam pedagogui uždavus klausimą mokiniui, skiriama laiko jam apmąstyti ir vėliau atsakyti į jį. Nemažai mokinių nurodė, kad darbui su jais specialistas naudoja „Savikontrolės užduotis“ (39,93%), „Sekundinio įsivertinimo metodą“ (38,46%), „Netikro darbo metodą“ (37%), „Įvertink save grupėje metodą“ (37%). Specialieji pedagogai išskyrė „Rask savo klaidas“ metodą, kurį taiko didesnė dalis (53,02) apklaustųjų, nors mokinių manančių, jog dažniausiai specialieji pedagogai taiko šį metodą buvo tik 23,81%. Apibendrinant specialiųjų pedagogų ir mokinių turinčių SUP atsakymus galime nurodyti, jog specialieji pedagogai taiko metodus labiau orientuotus į mokinių žinias („Darbų aplankai“, „Rask savo klaidas“) nors mokiniams atrodo, kad metodai, kuriuos dažniausiai taiko specialistai orientuoti į jų veiklos refleksiją („Diskusijos“, „Veiksmingų klausimų metodas“, „Sekundinio įsivertinimo metodas“).

Pusiau struktūruotos apklausos raštu metu buvo įdomu sužinoti, kokius pasiekimų įsivertinimo metodus artimiausiu metu planuoja taikyti specialieji pedagogai SUP turintiems mokiniams. Tuo pačiu norėtasi sužinoti mokinių nuomonę apie tai, kokius metodus norėtų, kad jiems taikytų specialieji pedagogai. Rezultatai pateikiami 6 paveikslėlyje.

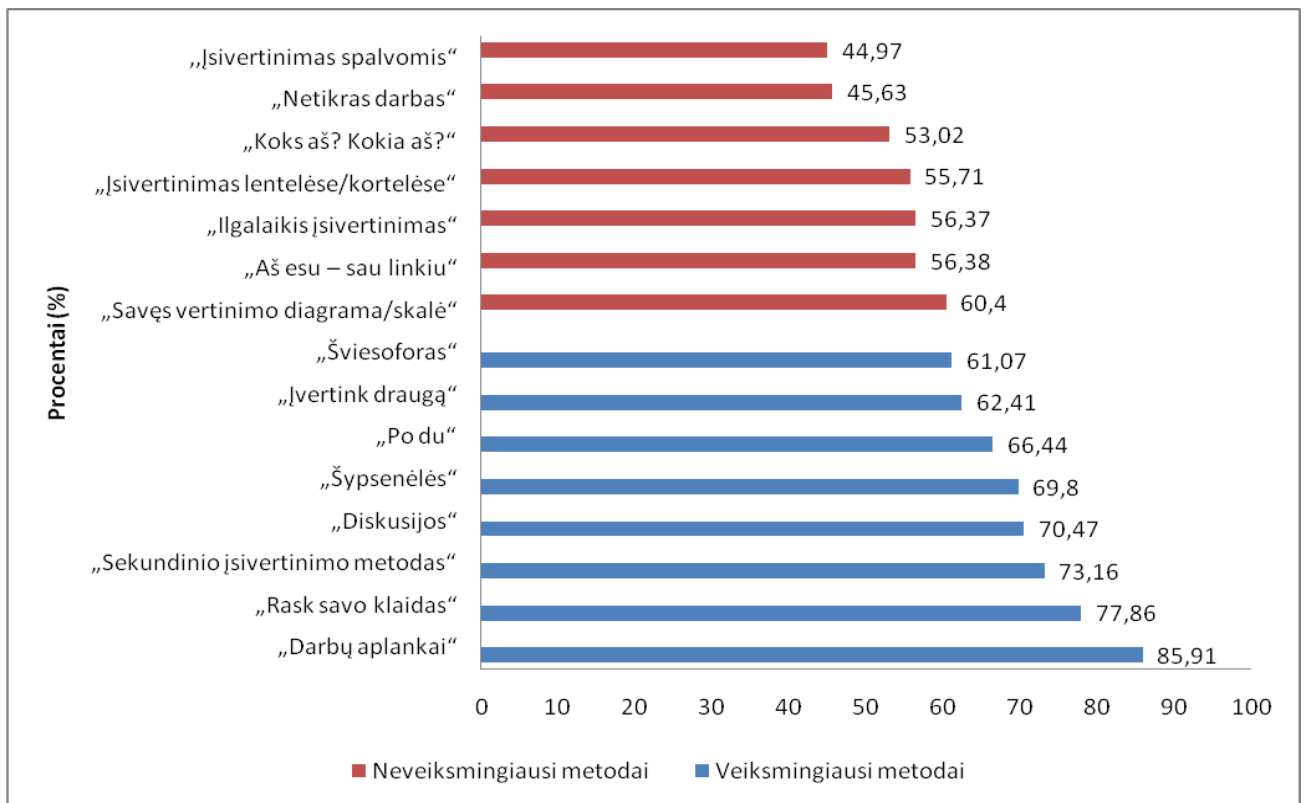
6 pav. Planuojami taikyti pasiekimų įsivertinimo metodai, %

Specialieji pedagogai šiuo klausimu pasisakė neaktyviai. Jie mano, kad dauguma metodų jau žino ir juos taiko. Naujus metodus priima atsargiai, nes jie dar neišbandyti jų darbe ir nežinomas metodų veiksmingumas. Daugiausiai iš pasisakiusių specialiųjų pedagogų (18,79%) artimiausiu

metu planuoja taikyti „Paslėpto nykščio metodą“, kurio esmė yra į pateiktą klausimą atsakyti iškelto arba paslėptu nykščiu. Taip pat norėtų taikyti žaismingesnius, vizualinio pobūdžio pasiekimų įsivertinimo metodus: „Žaidimų dėlionių metodą“, „Savęs vertinimo diagrama/skalė“, „Koks aš? Kokia aš?“, „Darbų aplankus“, „Mokinio dienoraštį“, „Savęs vertinimo lapus“ bei „Sėkmės kriterijus“. Martinkienės (2002) tyrimo rezultatų analizė leidžia daryti išvadą, kad išbandomi nauji mokymosi metodai kels mokiniams susidomėjimą, padės sukaupti dėmesį, neleis nuobodžiauti, padės didinti mokinių mokymosi motyvaciją. Mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių labiausiai norėtų (22,34%), kad specialieji pedagogai darbu su jais taikytų „Po du“ metodą. Nors šis metodas paprastas, tačiau yra labai naudingas. Šio metodo metu mokiniai gali tarpusavyje porose padiskutuoti, apsikeisti nuomonėmis, priimti bendrą sprendimą ir pasidalinti su specialiuoju pedagogu ir kitais klasės draugais. Mokymasis bendradarbiaujant turi daug privalumų, kaip Teresevičienė, Gedvilienė (2003) išskyrė, jog šio metodo pagalba mokiniai geriau įsimena mokomąją medžiagą nei mokydamiesi individualiai ar kartu su specialistu. Penktadalis mokinių (21,25%) norėtų, kad specialieji pedagogai taikytų „Darbų aplankų“ metodą. Mokiniais atrodo, kad šį metodą dažniau naudoja dalykų mokytojai. Mokiniai norėtų rinkti savo geriausius darbus, juos analizuoti, demonstruoti savo tėvams (globėjams), klasės draugams. Dalis moksleivių (16,48%) pasigenda specialiojo pedagogo darbe taikomo „Mokinio dienoraščio“ metodo. Mokiniai norėtų laisva forma aprašyti svarbiausius įvykius, mintis ir jausmus, kurie būtų svarbūs pasiekimų įsivertinimui. Taip pat mokiniai nėra išbandę, tačiau norėtų, kad specialieji pedagogai taikytų „Sėkmės kriterijus“ (16,85%), „Koks aš? Kokia aš?“ metodą (16,48%), „Žaidimų dėlionių metodą“ (15,75%), „Savęs vertinimo diagramą/skalę“ (11,72%). Apibendrinant galima teigti, kad dauguma specialistų minimaliai žada taikyti naujus pasiekimų įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams. Specialistai planuojantys taikyti naujus metodus, rinkęsi žaismingesnius, kurie būtų orientuoti į vizualinį įsivertinimą („Paslėptas nykštys“), SUP turintys mokiniai norėtų, kad jiems taikytų įsivertinimo metodus orientuotus į mokinių tarpusavio bendradarbiavimą („Po du“).

Tyrimo 2 etapo metu specialiųjų pedagogų teirautasi, kurie pasiekimų įsivertinimo metodai yra veiksmingiausi, juos taikant SUP turintiems mokiniams. 7 paveikslėlyje atsispindi veiksmingiausi ir neveiksmingiausi metodai.

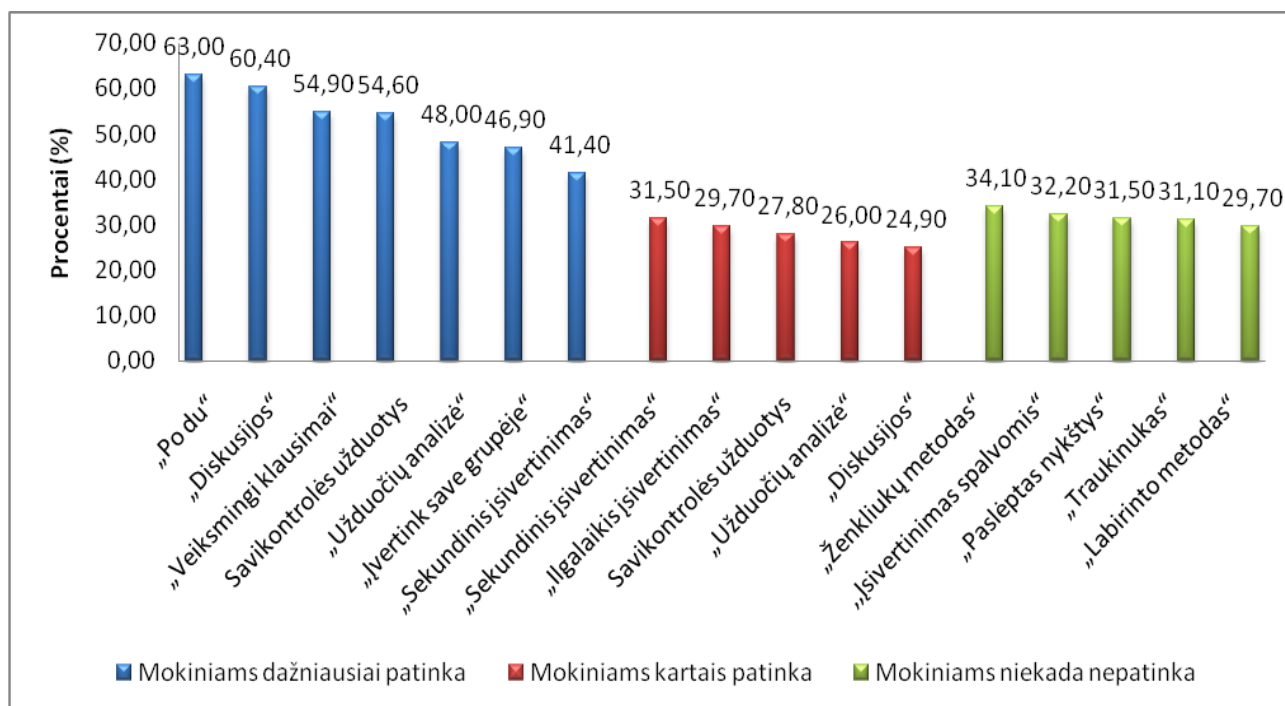
7 pav. Veiksmingiausi/neveiksmingiausi pasiekimų įsivertinimo metodai, %

Tyrimo metu išryškėjo, kad pačiu veiksmingiausiu metodu darbui su SUP turinčiais mokiniais respondentai (85,91%) laiko „Darbų aplanką“. Vadinasi, taikant šį metodą yra daugiausiai naudos patiems mokiniams, jų vertinimo bei įsivertinimo gebėjimų plėtotei. Respondentai renkasi šį metodą, kai nori pamatyti mokinių daromą pažangą mokymosi procese. Tuo pačiu jie iš SUP turinčių mokinių sulaukia grįžtamosios informacijos, nes vaizdžiai gali stebėti mokinių veiklą, renkamus darbus, proceso eigą. Dauguma respondentų (77,86%) labai veiksmingu laiko „Rask savo klaidas“ metodą. Jų nuomone, šis metodas ugdo mokinių pastabumą, lavina dėmesį, mokiniui leidžia pasijusti tarsi „mokytoju“, kuris išsitaiso darbą ir įsivertina jį. Vienas iš veiksmingesnių metodų yra „Sekundinio įsivertinimo metodas“, pagal respondentus (73,16%) kiekvieną kartą po atlikto darbo leidžiant mokiniams save įsivertinti žodžiu gerėja komunikavimo gebėjimai, mokinių mintys dėstomos logiškesniu būdu, mokiniams tai tampa teigiamu įpročių savęs vertinimo procese. Pakankamai veiksmingais metodais specialieji pedagogai įvardino: „Diskusijų“ (70,47%), „Šypsenėlių“ (69,80%), „Po du“ (66,44%), „Įvertink draugą“ (62,41%) ir „Šviesoforo“ (61,07%) metodus.

Iš savo praktikos respondentai neveiksmingiausiu pasiekimų įsivertinimo metodu įvardino „Savęs vertinimo diagrama/skalė“ (60,40%). Kaip labai neveiksmingą metodą respondentai pažymėjo „Aš esu-sau linkiu“ (56,38%) manydami, kad šis metodas yra labiau psichologinio pobūdžio ir netinkamas mokymosi proceso metu. Kaip mažai veiksmingą metodą respondentai

nurodė „Ilgalaikį įsivertinimą“ (56,37%), kuriame reikia aptarti ir/ar padiskutuoti apie praėjusio trimestro/pusmečio/metų pasiekimus. Respondentams šis metodas atrodo neveiksmingas, nes mokiniams reikia apimti didelius laiko tarpus, jiems yra sudėtinga atgaminti informaciją ir adekvačiai įsivertinti už tą laikotarpį. Daugiau nei pusę specialiųjų pedagogų (55,71%) mažai veiksmingu metodu laiko „Įsivertinimą lentelėse/kortelėse“. Šias lenteles/kortelės turi sudaryti pats specialusis pedagogas ir jas pateikti mokiniams pamokos pabaigoje. Mokiniai tai priima kaip tam tikrą užduotį už kurią bus įvertinti, nesupranta metodo esmės. Dauguma respondentų neveiksmingais arba mažai veiksmingais metodais įvardino: „Koks aš? Kokia aš?“ (53,02%), „Netikras darbas“ (45,63%) ir „Įsivertinimas spalvomis“ (44,79%). Respondentų nuomone veiksmingiausi pasiekimų įsivertinimo metodai yra orientuoti į mokinių žinias („Darbų aplankai“, „Rask savo klaidas“) ir į mokinių veiklos refleksiją („Sekundinio įsivertinimo metodas“, „Diskusijos“). Neveiksmingais metodais respondentams pasirodė tie, kuriems reikia daugiau laiko, kūrybiškumo, bei pasiruošimo jiems iš anksto.

Pusiau struktūruotos apklausos raštu metu mokiniams turintiems SUP, buvo siekiama išsiaiškinti, kokie pasiekimų įsivertinimo metodai jiems labiausiai patinka. Rezultatai pateikiami 8 paveikslėlyje.

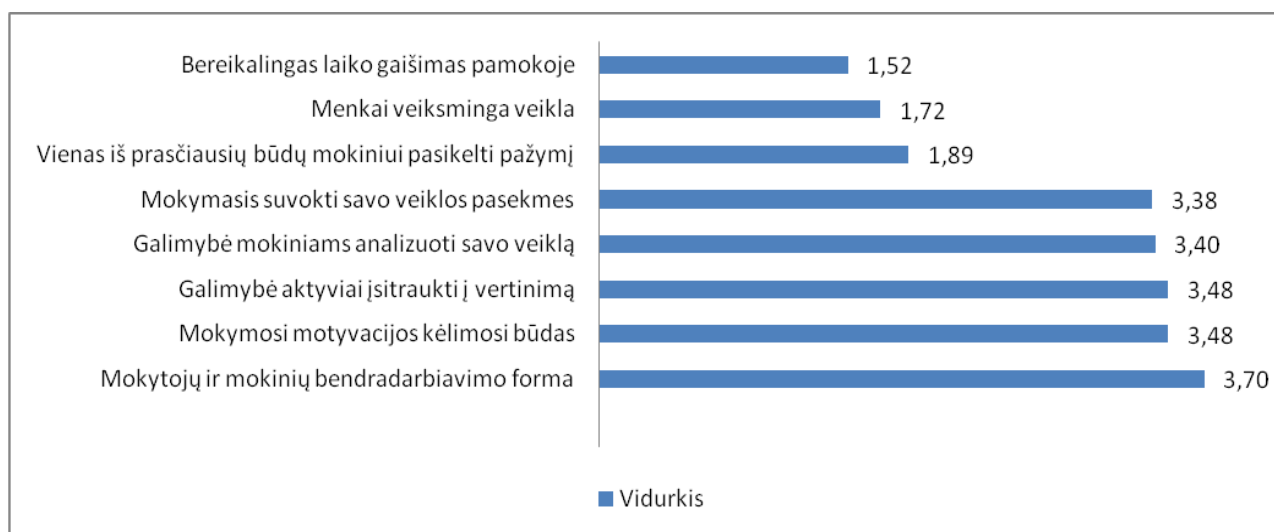
8 pav. Labiausiai patinkantys pasiekimų įsivertinimo metodai SUP turintiems mokiniams, %

Petty (2006) teigia, jog patikimas „nėra lemiamas, bet tikrai labai svarbus faktorius“. Net 3 labiausiai mėgstami pasiekimų įsivertinimo metodai SUP turinčių mokinių buvo įvardinti susiję su bendravimu tarpusavyje, tai: „Po du“ (63,00%), „Diskusijos“ (60,40%) ir „Vertink save grupėje“ (46,90%). Pagal Hebditch tyrimą (cit. Petty, 2006) 11-19 metų mokiniams labiausiai patinka

metodai, kuriuose vyksta veiksmas: kalbamasi grupelėse, kuriama, daroma ir pan. Simokaitienės (2012) tyrimas taip pat atskleidė, kad pirmenybę mokiniai teikia grupiniam darbui ir rungtyniavimui. Šie metodai pagyvina mokymosi procesą ir leidžia lavinti socialinius ir komunikacinius mokinių įgūdžius, kurie ypač svarbūs mokiniams turintiems SUP.

Dažnai SUP turintiems mokiniams patinka metodai orientuoti į jų savarankišką veiklą: „Veiksmingų klausimų metodas“ (54,90%), „Savikontrolės užduotys“ (54,60%), „Užduočių analizė“ (48,00%) ir „Sekundinio įsivertinimo metodas“ (41,40%). Šiuos metodus mokiniai buvo įvardinę tarp dažniausiai specialiųjų pedagogų taikomus įsivertinimo metodus. Vadinasi mokiniams patinka tie metodai, kuriuos specialieji pedagogai dažniausiai taiko užsiėmimų metu. Mokiniams dažnai patinka, kai jie gali savarankiškai įvertinti save ir savo pasiekimus, surasti ir išsitaisyti klaidas, apmąstyti klausimus ir suformuluoti atsakymus. Mokiniams, turintiems SUP nemėgstamiausi metodai pasirodė: „Ženkliukų/antspaudėlių metodas“ (34,10%), „Įsivertinimas spalvomis“ (32,20%), „Paslėptas nykštys“ (31,50%), „Traukinukas“ (31,10%) ir „Labirinto metodas“ (29,70%). Tai metodai orientuoti į mokinių individualią veiklą bei kūrybiškumo skatinimą. Tai siejasi su Tomaševskos (2007) tyrimo duomenimis, kad mokiniams nepatinka metodai skirti individualiam darbui. Bukantienė, Girdzijauskienė, Jarienė, Penkauskienė, Sruoginis (2013) pažymėjo, kad didėjant mokinių amžiui kūrybiškumo reikalaujantys metodai nebėra tokie mėgstami ir jų taikymo dažnis taip pat retėja. Akivaizdu, kad vidurinėje mokykloje besimokantieji mokiniai nebemėgsta metodų su žaidybiniais elementais, kurie patiko pradinėse klasėse.

Tichonovos, Schoroškienės (2013) tyrimas parodė, kad mokiniai geba įsivertinti ir šių gebėjimų ugdymas yra reikšmingas. Todėl pusiau struktūruotos apklausos raštu metu specialiųjų pedagogų buvo prašoma pažymėti, kokia yra pasiekimų įsivertinimo metodų reikšmė SUP turintiems mokiniams ugdymosi procese.

9 pav. Pasiekimų įsivertinimo metodų reikšmė SUP turintiems mokiniams ugdymosi procese (n=149)

Gauti rezultatai rodo, kad pasiekimų įsivertinimo metodai yra puiki priemonė kaip specialiųjų pedagogų ir mokinių bendradarbiavimo forma (vidurkis 3,70, kur 1 reiškia tikrai NE, 2 reiškia lyg ir ne, 3 – lyg ir taip, 4 – tikrai Taip). Su šiuo teiginiu specialieji pedagogai sutiko vieningiausiai (standartinis nuokrypis - 0,55) (žiūrėti priedą Nr.19). Dauguma specialiųjų pedagogų pažymėjo, kad įsivertinimo metodai suteikia galimybę mokiniams aktyviai įsitraukti į vertinimo procesą (vidurkis 3,48). Juk įsivertinimas yra vertinimo sudedamoji dalis, todėl svarbu, jog tame dalyvautų mokiniai. Daugiau nei pusę specialiųjų pedagogų pažymėjo, jog įsivertinimo metodai yra puiki SUP turinčių mokinių mokymosi motyvacijos kėlimosi būdas (vidurkis 3,48). Mokiniam adegvačiai įsivertinant pasiekimus didėja jų savivertė, pasitikėjimas savo jėgomis. Specialieji pedagogai lyg ir mano, kad įsivertinimo metodų taikymas suteikia galimybę mokiniams analizuoti savo veiklą (vidurkis 3,40). Tai reiškia, kad analizuoti mokymąsi, veiklas pamokoje, atskirus gebėjimus ir pasiekimus bei sunkumus yra reikšminga. Lyg ir reikšmingu teiginiu specialieji pedagogai laiko mokymąsi suvokti savo veiklos pasekmes (vidurkis 3,38). Tuo pačiu prisiimant atsakomybę už mokymąsi, pasiekimus ir daromas klaidas. Specialieji pedagogai tikrai nemano, kad įsivertinimo metodų taikymas SUP turintiems mokiniams yra menkai veiksminga veikla pamokoje ar laiko gaišimas joje, taip pat, kad tai yra vienas iš prasčiausių būdų mokiniui pasikelti pažymį. Tai buvo nevieningiausias respondentų pasisakymas į šį teiginį, standartinis nuokrypis didelis – 1,03 (žiūrėti priedą Nr.19).

Pusiau struktūruoto interviu metu išryškėjo, kad SUP turinčių mokinių įsivertinimo procese labai svarbus yra ***mokinių tarpusavio komunikavimas*** vertinant ir įsivertinant. Specialiesiems pedagogams kilo tokie pastebėjimai: *Tarpusavyje vertindami save, mokiniai pasidžiaugia, pasigiria. [2b]. Tikrinant darbus, juos galima tikrinti ne tik suolo draugo, tačiau ir kito klasioko. [7s]. Mokiniai tokiu būdu mokosi bendrauti su klasės draugais. [8s]. Diskusijos vyksta bendraklasių akivaizdoje. [10s]* (žr. priedą Nr.13). Bendradarbiavimas tarpusavyje suteikia džiaugsmo ir gerų emocijų patiems mokiniams, skatina mokinių tarpusavio diskusijas. Petty (2008), Teresevičienė, Gedvilienė (2003), Meijer (2005) akcentavo mokymosi bendradarbiaujant svarbą visame ugdymosi procese.

Tyrimo 2 etapo metu norėjosi išsamesnių duomenų, todėl specialiųjų pedagogų buvo klausiama: „Kodėl mokinių vienas kito vertinimas yra svarbus įsivertinant savo pasiekimus?“. Rezultatai pateikiami 10 paveikslėlyje.

10 pav. Mokinių vienas kito vertinimas (n=149)

Mokinių vienas kito vertinimas yra svarbus įsivertinant savo pasiekimus. Anketoje pateiktus teiginius respondentai įvertino pozityviai, dažniausiai pažymėdami, jog mokiniai vertindami vienas kito darbą išmoksta būti tolerantiškesniais, mandagiai išsakyti ir neigiamą nuomonę (vidurkis 4,49, kur 1 – ne, 2 – turbūt ne, 3 – nežinau, 4 – turbūt taip, 5 – taip). Pagal respondentus labai svarbu yra ir tai, kad mokiniai vertindami vienas kito darbą ugdo bendradarbiavimo įgūdžius ir gebėjimus (vidurkis 4,46). SUP turintiems mokiniams svarbu mokytis dirbti porose, grupelėse, kurių darbo akcentas yra vertinimo ir įsivertinimo procesas. Šie procesai ir atitinkamai taikomi metodai gali būti paskata mokinių komunikavimo gebėjimų ugdymuisi. Respondentai mano, jog iš savo pozicijų tuo metu kai mokiniai vertina vienas kito darbus gali laisvai juos stebėti bei apmąstyti, kas vyksta, formuoti atitinkamai naudingas pastabas (vidurkis 4,41). Taip pat šį teiginį specialieji pedagogai įvertino vieningiausiai (standartinis nuokrypis – 0,74). Vadinasi, specialieji pedagogai matydami kaip dirba mokiniai gali numatyti tolimesnius tikslus sau bei mokiniams. Specialieji pedagogai mano, kad turbūt svarbu yra ir tai, jog vertindami vienas kitą mokiniai kalbasi ta kalba, kurią natūraliai vartoja tarpusavyje (vidurkis 4,40), taip pat, kad vienas kito vertinimas padeda ugdytis objektyvumą (vidurkis 4,34), pasitikėjimą savo jėgomis (vidurkis 4,31), tačiau dažnai tai darydami mokiniai vadovaujami tik savo asmeninėmis nuostatomis (vidurkis 4,17). Specialieji pedagogai nežino, ar mokiniai dažnai pervertina draugų darbus (vidurkis 3,48) ir, ar tai darant nuolat yra nauda mokinių savęs bei kitų mokinių vertinimui. Į teiginį apie tai, kad mokiniai neigiamai įvertina nepatikusio klasioko darbą specialieji pedagogai pasisakė nevieningiausiai (žiūrėti priedą Nr.20).

Kiekybinio tyrimo metu norėjosi palyginti specialiųjų pedagogų ir mokinių, turinčių SUP nuomones apie tai, kaip mokiniai įsivertina savo pasiekimus. Ar šios nuomonės sutampa, ar jos skiriasi, jeigu skiriasi, tai kuriuose teiginiuose. Duomenys pateikiami 17 lentelėje.

17 lentelė

Mokinių, turinčių SUP ir specialiųjų pedagogų nuomonių palyginimas apie mokinių įsivertinimą, %

Teiginys	Dažnai		Retai		Niekada	
	pedagogai	mokiniai	pedagogai	mokiniai	pedagogai	mokiniai
Teigiamai įsivertina	91,27	87,54	6,04	10,26	1,34	1,83
Neigiamai įsivertina	18,79	31,50	47,65	46,52	30,20	21,98
Vertina save kritiškai	-	31,91	-	29,67	-	8,06
Vertinant trūksta kritiškumo	87,25	38,87	11,41	41,03	1,34	20,15
Mokiniai nesigilina į mokymosi sunkumus, jų priežastis	86,57	48,35	9,40	31,50	4,03	19,41
Savarankiškumo stoka įvertinant savo darbą	92,62	-	5,37	-	2,01	-
Mokiniai patenkinti savimi ir savo veiklos rezultatais	67,79	-	10,74	-	1,34	-
Įpratę, kad juos vertintų mokytojai	51,01	78,39	0,67	18,32	3,36	3,30
Mokiniai sunkiai suvokia nesėkmes mokymosi procese	93,96	58,98	5,37	30,77	0,67	10,26

Legenda:

	Duomenys varijuoja nuo 50% ir daugiau
--	---------------------------------------

Specialieji pedagogai (93,96%) mano, kad mokiniai, turintys SUP sunkiai suvokia nesėkmes mokymosi procese. Mokiniai (58,98%) taip pat nurodė nesuprantantys, kodėl jiems kartais nesiseka mokytis. Specialiųjų pedagogų pasirinkimas rodo, kad dažnai mokiniams įvertinant savo darbus trūksta savarankiškumo, kritiškumo, gilinimosi į mokymosi nesėkmes, sunkumus. SUP turintys mokiniai retai mano, kad jiems įsivertinant trūksta kritiškumo, ypač 9 klasių moksleiviai (žr. priedą Nr.21). Specialieji pedagogai (91,27%) pažymėjo, jog mokiniai per dažnai savo pasiekimus įsivertina teigiamai, o rečiau arba niekada – neigiamai. Mokiniai, turintys SUP (87,54%) mano, kad

savo pasiekimus įsivertina teigiamai. Kaip matyti iš lentelėje pateikiamų duomenų, specialieji pedagogai mano, kad SUP turintys mokiniai visada pripratę, kad juos vertintų mokytojai, šiam teiginiui pritarė didelė dalis apklaustų mokinių (78,39%). Kaip ir Tichonovos, Schoroškienės (2013) atliktas tyrimas patvirtino, kad nors ir sudaromos mokiniams galimybės įsivertinti, tačiau kasdienis mokymasis vis dar labiau siejamas su mokytojo atliekamu vertinimu, o ne su mokinių įsivertinimu.

Atviro klausimo pagalba tyrimo 2 etapo metu norėjosi sužinoti, kokius siūlymus specialieji pedagogai galėtų pateikti kalbant apie SUP turinčių mokinių įsivertinimo procesą. Atsakiusiųjų respondentų buvo nedaug, tačiau lentelėje pateikti išryškėję būdingiausi siūlymai.

18 lentelė

Specialiųjų pedagogų siūlymai dėl SUP turinčių mokinių įsivertinimo proceso: teiginių kategorizacija

Subkategorija	Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai
Atsižvelgti į individualias mokinio savybes	<i>Svarbu atsižvelgti ne tik į mokinių amžių, bet ir į ugdytinių mokymosi galimybes, siekiant taikyti mokinių įsivertinimo metodus ir būdus [95].</i>
Didesnį dėmesį skirti mokinių vertinimo procesui	<i>Vertinimai turi būti lengvi, aiškūs ir pastovūs, kad mokiniai įprastų prie vertinimo [12].</i>
Orientuotis į mokinių bendradarbiavimą tarpusavyje	<i>Skatinti mokinius tartis tarpusavyje [93].</i>
Specialiojo pedagogo ir kitų pedagogų bendradarbiavimas	<i>Ne tik specialusis pedagogas, bet ir kitų mokomųjų dalykų pedagogas tuo turėtų domėtis ir imtis atitinkamų veiksmų [3].</i>
Kiti siūlymai	<i>Pasinaudosime Jūsų anketoje nurodytais pasiūlymais [11].</i>

Dažniausiai specialiųjų pedagogų pateiktų pasiūlymų buvo orientuotų į **individualias mokinio savybes**. Analizuojant pasisakymus galima teigti, jog įsivertinimo procesas bus kokybiškesnis, jeigu specialieji pedagogai atsižvelgs į mokinių individualius mokymosi pasiekimus, amžių, mokymosi galimybes, bei pagal tai parinks tik tam mokiniui skirtus įsivertinimo metodus. Parinkti pasiekimų įsivertinimo metodai turėtų skatinti mokinius analizuoti veiklos pasekmes bei kelti mokymosi motyvaciją. Buvo pateikta ir daugiau pasiūlymų, kurie orientuoti į SUP turinčių mokinių vertinimo procesą, mokinių tarpusavio bendradarbiavimą bei specialistų ir pedagogų tarpusavio bendradarbiavimą (žr. priede Nr.22).

Analizuojant mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių pasiekimo vertinimo raišką ugdymosi procese tyrimo rezultatai parodė, kad:

- Dažniausiai specialieji pedagogai mokinius, turinčius SUP vertina periodiškai kiekvienos pamokos metu, dažniausiai po atliktų užduočių, nors mokiniai mano, jog vertinimas dažnai būna neperiodiškas.
- Tyrimo 2 ir 3 etapo metu gauti duomenys rodo, kad labiausiai paplitęs mokinių vertinimo tipas yra kaupiamasis vertinimas.
- Specialieji pedagogai vertindami SUP turinčius mokinius atsižvelgia į pritaikytos/individualizuotos programos reikalavimus, bei į kitus veiksnius, tokius kaip: specialistų reikalavimus, mokinio pažangumą, pastangas tobulėti, elgesį pamokos metu ir formalius reikalavimus.
- Specialieji pedagogai stengiasi visada taikyti asmeninių darbų aplankus, nors mokiniams atrodo, kad juos dažniau vertina kontroliniais darbais ir apklausomis raštu.
  - Pasak specialiųjų pedagogų, vertinimas bus prasmingas tik tada, kai jis bus orientuotas į SUP turinčių mokinių pastangas mokytis; pamokos tikslai bus orientuoti į vertinimą; svarbia informacija bus dalinamasi tarpusavyje su kolegomis ir mokiniai bus motyvuojami vertinimo procese.

Analizuojant mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių pasiekimų įsivertinimo metodų raišką ugdymosi procese tyrimo rezultatai parodė, kad:

- Išryškėjo, jog SUP turinčių mokinių įsivertinimui pamokoje skiriama 1- 3 minutės, rečiau 4 – 6 minutės.
- Dažniausiai specialieji pedagogai informacijos apie pasiekimų įsivertinimo metodus gauna iš kursų, mokymų, seminarų, taip pat bendradarbiaujant ir dalinantis informacija su kolegomis ir iš internetinių svetainių.
- Pusiau struktūruoto interviu metu išryškėjo, kad dažniausiai taikomi metodai yra orientuoti į mokinių žinias, savarankiškos veiklos refleksiją ir į mokinių motyvaciją mokytis. Tyrimo 2 etapo metu gauti rezultatai parodė, kad specialieji pedagogai dažniausiai taiko metodus orientuotus į mokinių žinias („Darbų aplankai“, „Rask savo klaidas“), o SUP turintys mokiniai nurodė, kad specialieji pedagogai dažniausiai taiko metodus, orientuotus į savarankiškos veiklos refleksiją („Diskusijos“, „Veiksmingų klausimų metodas“, „Sekundinio įsivertinimo metodas“).
- Plėtodami įsivertinimo veiklas specialieji pedagogai planuoja taikyti metodus orientuotus į mokinių vizualinį įsivertinimą („Paslėptas nykštys“), nors mokiniai norėtų, kad specialistai taikytų metodus orientuotus į mokinių tarpusavio bendradarbiavimą („Po du“).

- Specialiųjų pedagogų nuomone, veiksmingiausias metodas taikomas SUP turintiems mokiniams yra „Darbų aplankai“, neveiksmingiausias – „Savęs vertinimo diagrama/skalė“; Mokiniais labiausiai patinka metodai, kurių metu gali komunikuoti tarpusavyje („Po du“, „Diskusijos“, „Įvertink save grupėje“), labiausiai nepatinkantys – vizualaus pobūdžio metodai („Ženkliukų/antspaudėlių metodas“, „Įsivertinimas spalvomis“).
- SUP turintiems mokiniams pasiekimų įsivertinimo procesas yra puiki pedagogų ir mokinių komunikavimo forma, mokymosi motyvacijos kėlimosi būdas ir galimybė aktyviau įsitraukti į vertinimo procesą.
- Mokinių bendravimas ir bendradarbiavimas yra svarbus įsivertinimo procese, nes mokiniai išmoksta būti tolerantiškesniais, ugdomi bendradarbiavimo įgūdžius ir gebėjimus, objektyvumą ir pasitikėjimą savo jėgomis.
- Mokiniai per dažnai savo pasiekimus įsivertina teigiamai ir tik retais atvejais arba niekada – neigiamai, kritiškiausiai savo pasiekimus vertina 9 klasės moksleiviai.

Išvados

1. Remiantis išanalizuotais mokslinės literatūros šaltiniais ir švietimo dokumentais atskleista, kad įsivertinimo procesas yra prasminga veikla, skatinanti mokinių pasitikėjimą savo jėgomis, kritiškumą, mokymosi motyvaciją, refleksyvų mąstymą, bendradarbiavimo gebėjimus, atsakomybę už mokymosi procesą. Pasiekimų įsivertinimo metodai parenkami pagal mokinių psichologinius amžiaus ypatumus, intelektines galimybes, individualius mokinio gebėjimus, charakterio ypatumus ir formalius išsilavinimo standartų reikalavimus.

2. Žvalgomojo tyrimo metu atskleista, kad įsivertinimo procesui yra svarbus mokinių vertinimas ir jo prasmingumas. Specialieji pedagogai išsikeltus pamokos tikslus stengiasi orientuoti į vertinimą, turima informacija apie mokinių mokymosi pasiekimus pasidalinti tarpusavyje su kolegomis. Akcentuotas pasiekimų vertinimas orientuotas į mokinių pastangas ir mokymosi motyvacijos skatinimą. Specialieji pedagogai darbui su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais taiko tiek žodinius, tiek rašytinius pasiekimų įsivertinimo metodus. Pasiekimų įsivertinimo metodai orientuoti į: mokinių žinias, savo veiklos refleksiją, vizualų įsivertinimą, mokymosi motyvaciją ir savarankiškumą.

3. Pasak specialiųjų pedagogų, pasiekimų įsivertinimo metodai yra veiksmingi ugdymosi procese savo teikiamomis galimybėmis. Pasiekimų įsivertinimo metodai plėtoja specialiųjų pedagogų ir mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių bendradarbiavimą; mokinių aktyvų įsitraukimą į vertinimo procesą; mokinių mokymosi motyvaciją; galimybę mokiniams analizuoti savo veiklą ir jos pasekmes. Specialieji pedagogai išskiria veiksmingiausius pasiekimų įsivertinimo metodus, kurie yra orientuoti į mokinių žinias ir į mokinių veiklos refleksiją.

4. Išryškėjo specialiųjų pedagogų ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skirtingi požiūriai į taikomus įsivertinimo metodus ugdymosi procese. Specialieji pedagogai dažniau taiko pasiekimų įsivertinimo metodus orientuotus į mokinių žinias, nors mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių atrodo, kad metodai, kuriuos dažniausiai jiems taiko specialieji pedagogai yra orientuoti į jų veiklos refleksiją. Mokinių nurodyti labiausiai mėgstami pasiekimų įsivertinimo metodai yra orientuoti į mokinių bendravimą ir bendradarbiavimą tarpusavyje, nors specialiųjų pedagogų šie metodai įvardinti tik kaip pakankamai veiksmingais metodais. Specialieji pedagogai mano, kad mokiniai savo pasiekimų niekada nevertina neigiamai, vertinant jiems trūksta kritiškumo ir savarankiškumo. Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių gautų rezultatų analizė leidžia teigti, kad mokiniai tik retais atvejais save vertina neigiamai, dažnai mano, kad save vertina kritiškai (kritiškiausiai savo pasiekimus vertina 9 klasės moksleiviai).

Rekomendacijos specialiajam pedagogui

1. Daugiau dėmesio skirti mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo procesui. Mokinius vertinti periodiškai, pamokos tikslus orientuoti į vertinimą, dažniau taikyti neformalųjį vertinimą. Vertindami mokinius atsižvelgti ne tik į formalius reikalavimus, tačiau ir į mokinio pažangumą, pastangas tobulėti. Informacija apie mokinių vertinimą keistis tarpusavyje su pedagogais ir kitais specialistais.
2. Skirti laiko informacijos paieškai apie pasiekimų įsivertinimo metodus specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams. Informacijos šaltiniais gali būti: kursai, seminarai, mokymai; kolegos ir specialistai su kuriais bendradarbiaujate; mokslinė literatūra ir informaciniai leidiniai; internetinės svetainės.
3. Parinkti pasiekimų įsivertinimo metodus pagal pamokos tikslus ir uždavinius, tikslingai juos orientuodami į mokinių žinias, veiklos refleksiją, vizualų įsivertinimą, motyvacijos mokytis skatinimą, savarankišką veiklą, mokinių tarpusavio bendradarbiavimą.
4. Parenkant pasiekimų įsivertinimo metodą atsižvelgti į konkretaus mokinio psichologinius amžiaus ypatumus, individualybę, charakterio ypatumus, mokymosi galimybes, gebėjimus ir tai, kokie metodai labiausiai patinka mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Įsivertinimo procesą paversti mokinių mėgstama veikla pamokoje.
5. Pasiekti akivaizdžiai matomų gerų rezultatų padėtų reguliarius pasiekimų įsivertinimo metodų keitimas. Taikyti tiek žodinius, tiek rašytinius pasiekimų įsivertinimo metodus mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams.
6. Įtraukti mokinius į įsivertinimo procesą, skatinti mokinių bendradarbiavimą tarpusavyje. Skirti laiko mokiniams, kad jie apmąstytų mokymąsi; paaiškinti vertinimo kriterijus ir skatinti pagal juos įsivertinti; pratinti mokinius įsivertinti dirbant porose ir/ar grupelėse; skatinti mokinius diskutuoti apie tai, kas sekasi, kas nesiseka, kodėl nesiseka; prašyti paaiškinti savo mąstymo žingsnius; numatyti tolimesnius mokymosi žingsnius.
7. Informuoti mokinius apie įsivertinimo proceso prasmingumą, mokyti nuolat įsivertinti savo veiklas, atsižvelgiant į tai kelti naujus tikslus mokymosi veikloms.

Literatūra

1. Ališauskas, A. (2007). *Vaiko psichopedagoginis vertinimas: pokyčių perspektyva*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
2. Ambrukaitis, J. (2005). *Specialiojo ugdymo kaitos bruožai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
3. Andriuševičienė, L., Stankevičienė, L., Skirkevičienė, R. (2007). Mokinio savęs ir draugo vertinimas pamokoje. *Žvirblių takas*, 2, 34-37.
4. Arbutavičienė, J. (2013). *Mokytojo ir mokinio vaidmuo apibendrinant pamoką*. <http://www.slideboom.com/presentations/757442/Mokytojo-ir-mokinio-vaidmuo-apibendrinant-pamok%C4%85> (žiūrėta 2013-05-20).
5. Armonašvili, Š. (2012). *Pažymys ir vertinimas*. <http://www.humanistinepedagogika.lt/%C5%A1-amona%C5%A1vilis/i%C5%A1-%C5%A1-amona%C5%A1vilio%20veikal%C5%B3/pa%C5%BEymys-ir-vertinimas/> (žiūrėta 2013-02-05).
6. Augis, R. (Red.). (1993). *Psichologijos žodynas*. Vilnius: mokslo ir enciklopedijų žodynas.
7. Balčiūnaitė, J. (2009). *Dar kartą apie spec. poreikių vaikus*. http://www.ukvm.lt/naujas/images/stories/spec_posedis.ppt%E2%80%8E (žiūrėta 2012-11-09).
8. Bareikienė, M., Gudynas, P., Jonynienė, V., Kapočienė, V., Kasperavičienė, L. ir kt. (2006). *Vertinimas ugdymo procese*. <http://www.upc.smm.lt/suzinokime/e-biblioteka/failai/1-75.pdf> (žiūrėta 2012-12-15).
9. Bigelienė, D., Budnikienė, R., Dijokienė, E., Karpavičienė, R., Melnikė, E., Sičiūnienė, V., Ščit, O. (2012). *Mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimas*. <http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/wp-content/uploads/2012/03/MMK%20vertinimas.pdf> (žiūrėta 2013-03-01).
10. Bilotienė, M. (2010). *Šiuolaikinės pamokos planavimas ir organizavimas*. http://krsc.lt/senoji/index.php?option=com_docman&task=doc_details&gid=180&Itemid=243 (žiūrėta 2012-11-11).
11. Birgelytė, A., Daulenskienė, A., Dzikavičiūtė, J., Jarienė R., Joneikienė, I., Katkuvienė, V., Motiejūnienė, E., Pečiulienė, S., Prosniaikova, H., Purlienė, M., Šniras, A., Toleikytė, N., Vaščenkienė, O., Vilkienė L., Vizbarienė D. (2012). *Kompetencijų ugdymas*. <http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/wp-content/uploads/2012/03/Finalinis-leidinio-variantas.pdf> (žiūrėta 2013-03-26).
12. Bitinas, B. (2002). *Pedagoginės diagnostikos pagrindai*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
13. Bitinas, B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.

14. Black, R., Harrison, Ch., Lee, C., Marshall, B., William, D. (2002). *Working inside the black box: assessment of learning in the classroom*. <http://web.uvic.ca/~gtreloar/Assessment/Periodical%20Items/Working%20Inside%20the%20Black%20Box-Assessment%20for%20Learning%20in%20the%20Classroom.pdf> (žiūrėta 2012-12-10).
15. Borusevičienė, N. (Sud.). (2004). *Mokymo(si) procesai edukaciniu ir filosofiniu aspektu*. Šiauliai: Lucilijus.
16. Brookhart, S, M. (2012). *Kaip mokiniams teikti veiksmingą grįžtamąją informaciją*. Vilnius: Rgrupė.
17. Bruzgevičienė, R. (2008). Ugdymo paradigmu kaitos permanentiškumo problema: teorija – praktinė veikla – mokytojų rengimas. *Mokytojų ugdymas*, 10, 74-90.
18. Bukantienė, J., Girdzijauskienė, R., Jarienė, R., Penkauskienė, D., Sruoginis, L., V., (2013). *Mokinių kūrybiškumo ugdymo lietuvių (gimtosios) kalbos pamokose metodika*. Vilnius: Garnelis.
19. Bulajeva, T. (2006). *Žinių ir kompetencijų vertinimas: kaip sukurti studentų pasiekimų vertinimo metodiką*. Vilnius: Petro osfetas.
20. Burkšaitienė, N. (2009). Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimas universitete politiniu ir teoriniu aspektu. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 22, 102-115.
21. Carol, M., Renee, R. (2010). *Self-Assessment in Pharmacy and Health Science Education and Professional Practice*. <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?sid=aefc4284-1698-40c5-8b92-8f7388a9626e%40sessionmgr4003&vid=1&hid=4201&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGI2ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=52932512> (žiūrėta 2013-02-05).
22. Cooze, A., (2009). *100 patarimų pradedančiajam mokytojui*. Vilnius: Tyto Alba
23. Czisch, F. (2009). *Vaikai gali daugiau. Kitokia pradinė mokykla*. Vilnius: Kronta.
24. Čepukienė, V., Pakrošnis, R. (2011). Į sprendimus sutelktos savirefleksijos metodo veiksmingumas siekiant asmeninių pokyčių. *Tarptautinis psichologijos žurnalas: Biopsichosocialinis požiūris*, 9, 123-143.
25. Čiužas, R., Navickaitė, J. (2008). Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis. *Pedagogika*, 91, 53-59.
26. Čiužas, R., Jucevičienė, P. (2006). Lietuvos mokytojų didaktinė kompetencija. *Švietimo problemos analizė*, 5 (8), 1-8.
27. Duoblienė, L. (2006). *Šiuolaikinė ugdymo filosofija: refleksijos ir dialogo link: mokymo priemonė aukštosioms mokykloms*. Vilnius: Tylo alba.
28. Dudzinskienė, R., Kišonienė, R., Luneckienė, A., Žičkienė, D. (2008). *Į pagalbą mokytojui ir mokyklai: rekomendacijos pedagoginių psichologinių tarnybų specialistams*. Vilnius: Via recta.
29. Easley, Sh-D., Mitchell, K. (2007). *Vertinimo aplankas*. Vilnius: Tylo alba.

30. Flick, U. (2009). *An introduction to qualitative research uwe flick*. London: Sage publications ltd.
31. Galkienė, A. (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
32. Galkienė, A., Cijūnaitienė, A. (2007). Mokymo metodų taikymo veiksmingumas ir populiarumas. *Pedagogika*, 87, 77-85.
33. Gedvilienė, G. (2010). *Mokymosi strategijos*. http://www.bmt.smm.lt/?page_id=267 (žiūrėta 2013-01-15).
34. Gedvilienė, G., Zuzevičiūtė, V. (2007). *Edukologija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
35. Gružienė, R., Zambacevičienė, E. P. (2000). Vaikų, turinčių kalbos ir komunikacijos sutrikimų, mąstymo ir savivokos ypatumai. Tumėnas, S. (Red.) *Specialusis ir socialinis ugdymas (tarptautinis aspektas)* (p.57-63). Šiauliai: Šiaulių knygrišykla.
36. Gudynas, P. (2009). *Mokinių pasiekimų vertinimas ir švietimo kokybės užtikrinimas*. <http://www.smm.lt/veikla/docs/renginiai/091001/Pasitarimas%20pradinio%20dr.%20P.%20Gudyna.s.ppt> (žiūrėta 2013-02-14).
37. Gudynas, P. (2001). *Moksleivių pasiekimų vertinimo dabartis ir perspektyvos*. http://mokykla.graziskiai.lt/temp/pdf/apie_vertinima.pdf (žiūrėta 2013-12-05).
38. Gudžinskienė, V. (2011). Konstruktyvizmo ištakos Lietuvoje ugdant socialinius įgūdžius. *Pedagogika*, 103, 38-44.
39. Indrašienė, V., Suboč, V., Penkauskienė, D., Matonytė, A. (2010). *Kritinio mąstymo ugdymo principų integravimas į Lietuvos Bendrojo ugdymo sistemą*. http://www.sdcentras.lt/pr_ctp/tyrimas.pdf (žiūrėta 2013-11-16).
40. ITC švietimo valdymo informacinė sistema (2012). <http://svis.emokykla.lt/> (žiūrėta 2012-11-30).
41. Ivanauskienė, F., Martišauskienė, D. (2002). Pradinių klasių mokinių savęs vertinimas mokymosi procese. *Pedagogika*, 61, 98-103.
42. James, J. (2011). *How self-evaluation contributes to learning*. <http://how2motivate.blogspot.com/2011/02/how-self-evaluation-contributes-to.html> (žiūrėta 2012-11-11).
43. Jonynienė, V. (2002). *Moksleivių pažangos ir pasiekimų vertinimas ugdymo procese*. <http://www.pedagogika.lt/puslapis/naujienos/1dalys.doc> (žiūrėta 2012-11-07).
44. Jovaiša, L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa.
45. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
46. Kaffemanas, R. (2001). *Mąstymo psichologija*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

47. Kaffemanienė, I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
48. Kišonienė, R., Dudzinskienė, R. (2007). *Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, ugdymo turinio individualizavimas*. Vilnius: Sapnų sala.
49. Klovienė, A. (2011). *Mokinių gebėjimas įsivertinti ir pasitikėti savimi*. http://www.kpkc.lt/failai/dokumentai/metodiniai_renginiai/2011/10/26/A.Klovienes_pranesimas.pdf (žiūrėta 2013-04-12).
50. Kraujutaitytė, L. (2003). Vertinimas nuolatinio institucinio mokymo(si) procese. *Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos*, 6, 213-214.
51. *Lietuvos Respublikos švietimo įsakymas* (2011). LR švietimo ir mokslo ministro 2011-03-17 įsakymas Nr. XI-1281.
52. Linkevičienė, D. (2005). *Savęs vertinimo skatinimas*. <http://www.lmma.ku.lt/dalinames2.htm> (žiūrėta 2012-12-10).
53. Lozdienė, A. (2005). *Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo kaita*. <http://www.logo.lt/old/jurbarkas/VERTINIMO%20KAITA11-08.ppt> (žiūrėta 2013-01-20).
54. Luobikienė, I. (2003). *Socialinių tyrimų metodologija*. Kaunas: Technologija.
55. Martinkienė, G. (2002). Mokymo metodai ir jų panauda šiuolaikinėmis sąlygomis. *Pedagogika*, 57, 96-106.
56. Martišauskienė, E. (2008). Ugdomojo mokymo retrospektyva ir dabartis (V. Rajecko „Ugdomojo mokymo“ ir konstruktyvizmo paralelės). *Pedagogika*, 89, 11-17.
57. Meijer, J. W. (Sud.). (2005). *Inkliuzinis ugdymas ir veikla klasėje vidurinėje mokykloje: ataskaitos santrauka*. Brussels: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.
58. Misiukevičienė, O., Putauskienė, A. (2009). *Socialinio pedagogo darbo vadovas. Praktinės metodinės rekomendacijos*. Vilnius: Spauda.
59. *Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata*. (2004). http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/04-02-25-ISAK-256.htm (žiūrėta 2013-01-15).
60. *Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašas* (2011). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011-09-30 įsakymas Nr. V-1775.
61. *Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas* (2011). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011-07-13 įsakymas Nr. V-1265/V-685/A1-317.

62. *Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašas* (2011). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011-09-30 įsakymas Nr. V-1795.
63. *Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas* (2011). LR švietimo ir mokslo ministro 2011-04-11 įsakymas Nr. ISAK-2433.
64. Neseckienė, I. (2006). *Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo dabartis ir perspektyvos*. http://www.mkc.lt/dokumentai/akreditavimas/I.Neseckienes_pranesimas.ppt (žiūrėta 2012-10-27).
65. Penkauskienė, D. (Red.). (2006). *Kaip keisti mokymo praktiką? Ugdymo turinio diferencijavimas atsižvelgiant į moksleivių įvairovę*. Kaunas: Žara.
66. Perminas, A., Goštautas, A., Endriulaitienė, A. (2004). *Asmenybė ir sveikata: teorijų sąvadas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas
67. Petty, G. (2008). *Įrodymais pagrįstas mokymas*. Vilnius: Tyto alba.
68. Petty, G. (2006). *Šiuolaikinis mokymas: praktinis vadovas*. Vilnius: Tyto alba.
69. Perlmutter, D.D. (2010). *How to read a student evaluation*. <http://chronicle.com/article/How-to-Read-a-Student/129553/> (žiūrėta 2013-03-15).
70. Pivorienė, R. V., (2005) *Mūsų klasė: knyga klasės auklėtojiui*. Vilnius: Tyto alba
71. Plentaitė, V., Marcelionienė, E. (2009). Ugdymo diferencijavimas ir individualizavimas ugdant lietuvių kalbą III – IV klasėse. *Žvirblių takas*, 4, 6 – 21.
72. Pollard, A. (2002). *Refleksyvusis mokymas*. Vilnius: Spauda.
73. *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos* (2008). LR švietimo ir mokslo ministro 2008-08-26 įsakymas Nr. ISAK-2433.
74. *Pradinių klasių mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo metodinės rekomendacijos* (2010). <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/pradinis/vertinimas/failai/Apie%20vertinim%C4%85.pdf> (žiūrėta 2012-12-10).
75. Pukėnas, K. (2009). *Kokybinių duomenų analizė su SPSS programa*. Kaunas: LKKA.
76. Randienė, V., Ražauskienė, A. (2007). Vertinimo aplankai. *Žvirblių takas*, 2, 25-31.
77. Rao, A. (2012). *Classroom management of mobile devices: the traffic signal approach*. <http://teachbytes.com/2012/08/07/classroom-management-of-mobile-devices-the-traffic-signal-approach/> (žiūrėta 201-10-20).
78. Ričkuvienė, I., Blikertienė, R., Kiltanavičienė, I. (2005). *Ideografinis vertinimas mūsų mokykloje*. http://www.gimtasiszodis.lt/roleikiene_05_2.htm (žiūrėta 2012-12-09).
79. Rolheiser, C., Ross, A. (2003). *Assessing learning*. <http://www.nclrc.org/essentials/assessing/peereval.htm> (žiūrėta 2013-02-02).
80. Salienė, V. (2006). Vertinimas ir įsivertinimas lietuvių kalbos pamokose: tradicijos ir kaita. *Pedagogika: mokslo darbai*, 84, 114-119.

81. Simokaitienė, V. (2012). Mokinių aktyvinimas ankstyvojo anglų kalbos ugdymo pamokose: teorinė ir praktinė refleksija. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 1 (34), 44-51.
82. Staniunaitienė, R. (2007). Vertinti – tai mąstyti, suprasti, mylėti. *Žvirblių takas*, 2, 7-11.
83. Suslavičius, A. (2006). *Socialinė psichologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
84. Šiaučiuikienienė, L., Stankevičienė, N., Čiužas, R. (2011). *Didaktikos teorija ir praktika*. Kaunas: Technologija.
85. Targamadžė, V. (2011). Produktyvus mokymasis – pedagoginės sistemos bendrojo lavinimo mokykloje kaitos akstinas. *Acta Pedagogica Vilnensia*, 27, 91-101.
86. Telešienė, A. (2013). *Atrankos strategijos*. http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/NVivo/nvivo.html&course_file=nvivo_III_3_1.html#top (žiūrėta 2013-11-20).
87. Teresevičienė, M., Gedvilienė, G. (2003). *Mokymasis grupėse ir asmenybės kaita*. Kaunas: VDU leidykla.
88. Tichonova, R., Schoroškienė, V. (2013). Pradinių klasių mokinių įsivertinimas: mokinių, jų tėvų ir mokytojų požiūris. *Pedagogika*, 107, 127-133.
89. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Kaunas: Aušra.
90. Timperly, H., Wilson, A., Barran, H., Fung, I. (2007). *Teacher professional learning and development*. <http://www.oecd.org/edu/school/48727127.pdf> (žiūrėta 2013-02-04).
91. Tomaševska, K. (2007). Etikos mokytojų taikomų mokymo(si) metodų, siekiant mažinti socialinę atskirtį mokykloje, veiksmingumas. *Pedagogika*, 87, 86-92.
92. Tomėnienė, L. (2010). Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių mokymo ir mokymosi įgūdžių formavimas, mokymosi motyvacijos ir aktyvumo skatinimas, įtraukiant juos mokymosi procese į bendraamžių grupes. Baranauskienė, I., Geležinienė, R., Tomėnienė, L., Vasiliauskiene, L., Valaikienė, A. *Specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymo bendrojo lavinimo mokyklose metodika* (p.14-28). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
93. Vaivadienė, E. (2012). *Vertinimas ugdymui*. http://www.upc.smm.lt/tobulinimas/renginiai/medziaga/mdienos2/technologijos/Vertinimas_ugdymui.pdf (žiūrėta 2013-01-17).
94. Vaitkevičius, R., Saudargienė, A. (2006). *Statistika su SPSS psichologiniuose tyrimuose*. Kaunas: VDU leidykla.
95. Vaitkevičiūtė, V. (2001). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas.
96. Valickas, G. (1991). *Asmenybės savęs vertinimas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
97. Vaškelenė, L., Grabauskienė, A. (2009). Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo kaitos tendencijos ir problemos įvairiais Lietuvos reformos etapais. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė*, 2 (2), 18-26.

98. Vasiliauskas, R. (2007). Mokinių aktyvinimo vaidmuo Benjaminio Blumo mokymo tikslų taksonomijoje. *Pedagogika*, 85, 81-85.
99. Vensloviėnė, O. (2005). *Tobulindami vertinimą, tobuliname ugdymo procesą*. http://www.gimtasizodis.lt/vensloviene_05_2.htm (žiūrėta 2013-01-07).
100. Vilkonienė, M. (2007). *Bendrojo išsilavinimo kokybė: samprata, problematika, praktika*. Vilnius: Ciklonas.
101. Walsh, B. K. (2001). *Į vaiką orientuotų klasių kūrimas*. Vilnius: Lietus.
102. Watkins, A. (Red.). (2007). *Mokinių specialiųjų poreikių, pasiekimų ir pažangos vertinimas inkliuzinėje aplinkoje: pagrindiniai politikos ir praktikos klausimai*. Odense, Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.
103. Zubizarreta, J. (2004). *The learning portfolio: reflective practice for improving student learning*. http://teachingcommons.cdl.edu/eportfolio/documents/LearningPortfolio_000.pdf (žiūrėta 2013-01-17).
104. Žibėnienė, G. (2007). Mokymo(si) pasiekimų vertinimas/įsivertinimas. Anužienė, B. (Sud.) *Proaktyvus mokymasis: mokomoji medžiaga* (p.495-515). Vilnius: Versus aureus.
105. *2013-2014 ir 2014-2015 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai* (2013). LR švietimo ir mokslo ministro 2013-05-27 įsakymas Nr. V-459.
106. *2013-2014 ir 2014-2015 mokslo metų pradinio ugdymo programos bendrasis ugdymo planas* (2013). LR švietimo ir mokslo ministro 2013-05-27 įsakymas Nr. V-460.

**ACHIEVEMENT SELF-ASSESSMENT METHODS EXPRESSION OF PUPILS WITH
SPECIAL NEEDS IN THE EDUCATIONAL PROCESS**

The Master's Degree Thesis

Summary

This paper presents a *theoretical analysis* of the concept of self-evaluation, the variety of performance self-evaluation methods and their impact on learning.

Using a *semi-structured interview method*, a survey was conducted to explore the experiences of special pedagogues in applying performance self-evaluation for students with special educational needs in the learning process. A content analysis was performed. A total of ten special pedagogues have been interviewed, of whom five work at general education schools and five at special schools. A *semi-structured interview in a written form* was chosen in order to analyze the use of the performance self-evaluation methods for students with special educational needs in the learning process. A *statistical data analysis* was performed. A questionnaire-based survey was carried out on 149 special pedagogues and 293 students with special educational needs.

The *empirical* part explores performance self-evaluation methods and their effectiveness for students with special educational needs as well as compares the attitudes among special pedagogues and the attitudes among students towards the use of these methods in the learning process.

The main *findings* of the empirical research are the following:

1. Performance self-evaluation methods are usually focused on student knowledge, self-reflection on one's performance, visual self-evaluation, learning motivation and independence.
2. Performance self-evaluation methods are an effective tool and provide a number of benefits in the learning process. These include: cooperation between special pedagogues and students with special educational needs; active involvement of students in the evaluation process; a way to enhance students' motivation for learning; a way for students to analyze their activities and their outcomes.
3. Special pedagogues more frequently use performance self-evaluation methods focused on students' knowledge although students think that methods most frequently applied by their special pedagogues are focused on the self-reflection of their performance. The performance self-evaluation methods indicated as the most favorite ones by students are targeted at interaction and cooperation among students. Special pedagogues believe that their students do not give a negative evaluation for their own achievements and they lack a more critical approach and independence while making evaluations.

Key words: self-evaluation, performance self-evaluation methods, students with special educational needs.

PRIEDAI

Pusiau struktūruoto interviu klausimai

Demografinis blokas:

1. Kokioje įstaigoje dirbate?
2. Kokia Jūsų pedagoginė darbo patirtis?
3. Kokia Jūsų kvalifikacija?
4. Kokius dalykus mokote mokykloje?

Klausimai:

- 1) Pasidalinkite patirtimi, kaip Jūs vertinate specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius?
- 2) Kaip skatinate specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius įsitraukti į savo veiklos analizavimą ir vertinimą?
- 3) Kokius pasiekimų įšivertinimo metodus Jūs taikote specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ugdymo procese?
- 4) Kokiuose mokomuosiuose dalykuose Jūs taikote šiuos metodus specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams?
- 5) Kodėl Jūs taikote įšivertinimo metodus specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams?
- 6) Kaip manote, kokie specialiųjų ugdymosi poreikių turinčio mokinio gebėjimai atsiskleidžia taikant pasiekimų įšivertinimo metodus ugdymo procese?
- 7) Su kokiais sunkumais susiduriate taikydami įšivertinimo metodus specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ugdymo procese?
- 8) Kokie pasiekimų įšivertinimo metodai Jūsų praktikoje nepasiteisino? Kodėl?
- 9) Kokius specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių įšivertinimo metodus Jūs rekomenduotumėte savo kolegoms? Kodėl?
- 10) Ką Jūs manote apie pasiekimų įšivertinimų metodų taikymą ugdymo procese?

Socialinės demografinės specialiųjų pedagogų imties charakteristikos (N=10)

Socialiniai demografiniai imties rodikliai	Tiriamieji
<i>Pedagoginio darbo stažas:</i> <ul style="list-style-type: none"> • 10 – 15 metų • 15 – 20 metų • 20 – 25 metų • Virš 25 metų 	4 4 1 1
<i>Kvalifikacinė kategorija:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Specialusis pedagogas • Vyresnysis specialusis pedagogas • Specialusis pedagogas metodininkas 	2 6 2
<i>Ugdymo įstaiga:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Bendrojo lavinimo mokykla • Specialioji mokykla 	5 5

Interviu (1b)

Demografinis blokas:

1. Kokioje įstaigoje dirbate?

„Dainų“ pradinėje mokykloje ir „Saulės“ pradinėje mokykloje.

2. Kokia Jūsų pedagoginė darbo patirtis?

17 metų.

3. Kokia Jūsų kvalifikacija?

Vyr. specialioji pedagogė – logopedė.

4. Kokius dalykus mokote mokykloje?

Lietuvių kalbą ir matematiką.

Interviu klausimai

1) Pasidalinkite patirtimi, kaip Jūs vertinate SUP turinčius mokinius?

Vertinu žodžiu, po kiekvienos atliktos užduoties aš mokinius pagiriu, pasakau pastabas ir komentarus. Patikrinus mokinių rašto darbus – užklijuoju įvairius lipdukus arba nupiešiu saulytę, debesėlį ar lietutį.

2) Kaip skatinate SUP turinčius mokinius įsitraukti į savo veiklos analizavimą ir vertinimą?

Pamokos pradžioje mokiniams pasakau, kad jie labai stengtųsi gerai atlikti užduotis. Mokiniams svarbiausia ir yra tas galutinis rezultatas. Jeigu tu gerai padarei – tai galėsi ir užsidėti gerą ženkliuką. Tai malonu ir pačiam, ir tėveliams pamatyti rezultatus, kaip mokinys pats vertina atliktus darbus. Po užduočių mokinys suskaičiuoja, kiek aš turiu tokių ženkliukų, o kiek kitokių ženkliukų. Jie jau geba paaiškinti, kodėl užsidėjo vieną arba kitą antspaudą. Pamokos pabaigoje mokiniams leidžiu save įsivertinti žodžiu, paklausdama: „Kaip manai, kaip tau šiandien sekėsi atlikti užduotis?“. Vaikai giriami, skatinami, kad stengtųsi, kad neprarastų intereso.

3) Kokius pasiekimų įsivertinimo metodus Jūs taikote SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

Pirmasis ir labiausiai mokinių mėgstamas – antspaudėlių metodas. Tai skirtingi ženkliukai. Pavyzdžiui: avelė – kaip ir gyvūnėlis – švelnus, mielas, bet man dar reikia pasistengti. Raudonas kiškutis – tai vadinasi aš šiandien dirbau kaip mokytojas, tai jau pats geriausias ženkliukas. Šuniukas – naminis gyvūnėlis, meilus ir geras. Atbėgęs kiškutis iš miško – truputį šiandien nuklydau į šoną. Paršiukas – jau „prisikiaulinau“. Kadangi dirbu dvejose mokyklose, tai stengiu ženkliukus pakeisti, pvz. avytes turiu kokias 4 ir jas kaitaliuju, kad vaikams neatsibostų tas pats paveikslėlis. Esmė tokia – vaikai po užduoties ar pamokos pabaigoje pažiūrėję į sąsiuvinį, kurį aš ištikrinus, išklausus mano pastabas ir pagyrimus, pasirenka atitinkamą ženkliuką ir jį užsideda. Vaikai dėliodami ženkliukus labai džiaugiasi – patys jau ieško, kokio čia ženkliuko šiandien aš nusipelniau. Jeigu žino, kad dirbo puikiai – dedasi raudonos spalvos kokį ženkliuką, o jeigu mato, kad pas jį 2-3 klaidos, tai jau dedasi mėlynos spalvos ženkliuką. Valentino dienai atsinešiau širdelės formos antspaudėlius ir visi vaikai po savo darbelių galėjo susidėti tokį ženkliuką. Šiuos antspaudus leidžiu dėliotis kiekvieną pamoką. Tad jie žino, kad yra dėl ko stengtis. Tėveliai taip pat žino šių ženklų reikšmę ir pažiūrėję supranta, ar vaikas moka save teisingai įsivertinti, ar ne.

Antras dažniausiai taikomas, tai draugo įvertinimas. Jį taikau irgi labai dažnai. Čia esmė tokia: atlikus užduotį, kad ir lentoje, ar sąsiuvinyje, mokiniai sąsiuviniais gali apsikeisti ir pasitikrinti klaidas, žiūrėdami į lentoje pabrauktas, paryškintas galūnes. Tada suskaičiuoja klaidėles ir pagal atitinkamą klaidų kiekį, pažymi tą ženkliuką, kuris ir priklauso. Nelieta abejonių, kad vaikas įvertintas teisingai.

4) Kokiuose mokomuosiuose dalykuose Jūs taikote šiuos metodus SUP turintiems mokiniams?

Dažniau lietuvių kalboje, nes čia aiškiai pabraukiamos klaidos, mokiniai žino, kaip ištaisyti. O matematikoje tam dažniausiai nelieta laiko.

5) Kodėl Jūs taikote įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams?

Kad jie patys išmokyti analizuoti savo padarytas klaidas, tokiu būdu jie jas atsimena ir jų nebekartoja. Taip pat tai paįvairina pamoką, mokiniai tiesiog laukia to momento, kol galės išsirinkti ir užsidėti ženkliuką.

6) Kaip manote, kokie SUP turinčio mokinio gebėjimai atsiskleidžia taikant pasiekimų įsivertinimo metodus ugdymo procese?

Atsiskleidžia pasitikėjimas savimi, savo jėgomis. Mokinys pradeda galvoti aš pats padariau, aš galiu, aš žinau. Ir kitą pamoką jis nebijos suklysti kažką darydamas.

7) Su kokiais sunkumais susiduriate taikydami įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

Patys vaikai gali save įsivertinti tik tie, kurie objektyviai supranta. Bet dažniausiai, jeigu mokinys yra vidutinių SUP, tai jis objektyviai nesugeba savęs įsivertinti. Jis įsivaizduoja, kad darbą atliko gerai ir visada save įvertins puikiai, tad įsivertina geriau negu yra iš tikrųjų. O patikrinus rezultatas dažnai būna neigiamas. Taigi šie mokiniai save vertina neadekvačiai. Taip pat viena problema, kad mokiniai pamokos pabaigoje būna mažiau dėmesingi, tad dėl to nesugeba susikaupti tinkamam savo veiklos įvertinimui.

8) Kokie pasiekimų įsivertinimo metodai Jūsų praktikoje nepasiteisino? Kodėl?

Turbūt leisti mokiniams įsivertinti pažymiu. Mokiniai savęs niekada neįsivertindavo neigiamam pažymiui, dažniausiai pasakydavo, kad vertas aukštesnių balų nei yra iš tiesų, o jeigu aš pasakydavau žemesnį balą, tai mokinys labai nusimindavo. Su gyvūnėlių antspaudais viskas yra daug paprasčiau.

9) Kokius SUP turinčių mokinių įsivertinimo metodus Jūs rekomenduotumėte savo kolegoms? Kodėl?

Aš siūlau savo metodą – ženkliukų/antspaudų metodą. Tegul jį visi išbando. Šiuos ženkliukus galima rasti knygynuose, kanceliarinių prekių parduotuvėse. Šis metodas ypač tinka pradinių klasių mokiniams. Tai yra vienas iš stimulų, dėl kurių mokiniai eina pas mane į kabinetą. Tiesiog tai patiems mokiniams labai patinka.

10) Ką Jūs manote apie pasiekimų įsivertinimų metodų taikymą ugdymo procese?

Atsižvelgiant į mokinio galimybes ir gebėjimą įvertinti save, tai yra labai reikalinga pamokos sudėtinė dalis. Tačiau tai yra ne visiems būtina, kitas vaikas tiesiog nesugeba savęs įsivertinti. Visa tai tinka tik aukštesnių gebėjimų mokiniams – jie gali atpažinti klaidas. O žemesnių gebėjimų mokiniams šių metodų aš dažniausiai netaikau.

4 priedas

Interviu (2b)

Demografinis blokas:

1. Kokioje įstaigoje dirbate?

Esu „Jovaro“ pagrindinės mokyklos specialioji pedagogė.

2. Kokia Jūsų pedagoginė darbo patirtis?

18 metų.

3. Kokia Jūsų kvalifikacija?

Esu spec. pedagogė metodininkė.

4. Kokius dalykus mokote mokykloje?

Lietuvių kalbą, matematiką, turiu vieną mokinį, kurį mokau namuose dar geografijos ir istorijos.

Interviu klausimai

1) Pasidalinkite patirtimi, kaip Jūs vertinate SUP turinčius mokinius?

Mes vertindami, vadovaujamės Bendrųjų programų reikalavimais. Ten yra 9 ir 10 punktai, kuriuose nurodyta, kaip mes turime vertinti mokinį. Pagrindinį dėmesį kreipiame į užduoties pritaikymą ir konkrečios užduoties vertinimą. Taikau diagnostinį ir apibendrinamąjį vertinimą. Žinoma, taikau ir įvairius vertinimo metodus. Aš, asmeniškai, kreipiu didelį dėmesį į mokinių pažangą ir aišku į savęs įvertinimą. Vertinimo metodai dažnai keičiami. Vertindami pažangą mes pasižymime ir sau, ir vaikui pasakome. O pažymį parašo mokytoja. Po pusmečio VGK įvertinu vaikus, mokymosi pasiekimus aptariu su kitais komisijos nariais.

2) Kaip skatinate SUP turinčius mokinius įsitraukti į savo veiklos analizavimą ir vertinimą?

Tai labai svarbus dalykas mokinio asmenybės sustiprinimui ir mokymosi motyvacijai. Vaikas rezultatą akivaizdžiai mato kiekvienos pamokos pabaigoje aš siūlau braižyti kreivę, diagramą ar kitaip suprasti pačiam, kaip jam sekėsi pamokos metu. Jeigu sekėsi gerai ir save įsivertino tinkamai, aš visada pasakau, kad parėjęs pasigirtų mokytojui.

3) Kokius pasiekimų įsivertinimo metodus Jūs taikote SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

Su mokiniais mes braižome diagramą – labai geri pasiekimai, patenkinami ir blogi. Kiekvieną kartą mokinys užsirašęs datą ir deda atitinkamą taškelį. Pvz. man šiandien sekėsi labai gerai, kitą dieną jis taškelį deda žemiau, o trečią užsiėmimą jam vėl kažkas nepasisėkė ir jis taškelį deda dar žemiau. Taip jis akivaizdžiai mato, kad jis važiuoja žemyn ir kaip jam reikia pakilti į viršų, kaip kokiame žaidime – pasiekti aukštesnį lygį. Ir kitą dieną jis man visokiais būdais bando įrodyti, kad taškelis turi būti aukščiau. Tada mokinys pats džiaugiasi ir sako: aš kylu aukščiau. Vaiko savivertė kyla kartu su diagramos taškeliais.

Turime dar tokią skalę, kurioje žymime, kaip sekėsi, ką mes padarėme per pamoką.

Visai mažiems taikau šypsenėlių metodą. Yra dvi kortelės su ženkliais ☺ ir ☹, vaikas įsivertindamas save kelia atitinkamą kortelę. Kortelė atitinkamai turi atspindėti mokinio pasiekimus pamokos metu.

Jeigu yra didesnė mokinių grupė, tai labai svarbu save įsivertinti draugų akivaizdoje. Klausiu: Kas tau šiandien pavyko/nepavyko? Aišku, prieš draugus mokinys stengiasi išvardinti tik

tai, kas jam šiandien pavyko. O kiti mokiniai pakomentuoja gal ką neigiamo pastebėjo – tarkim tu padarei neteisingai tą ir tą. Tarpusavyje vertindami save, mokinys pasidžiaugia, pasigiria. Tai kelia savivertę.

Dar labai įdomus: yra stikliniai rutuliukai, kuriuos mokiniai suspaudžia pamokos pradžioje ir tas rutuliukas jam suteikia energijos visai pamokai. Kai atlieka visas užduotis, ypač, jeigu jas atlieka gerai – mokinys rutuliukui padėkoja. Tai taikau tik pirmokams.

Dar užsiklijuojame juosteles – žalia, geltona ir raudona. Jas atitinkamai mokinys turi pakelti. Jeigu mokinys kelia žalią spalvą, tai reiškia – man šiandien puikiai sekėsi, jeigu kelia raudoną spalvą – aš šiandien nedariau namų darbų, man visą pamoką kažkas nesisekė, o jeigu pakelia geltoną spalvą – tai man šiandien sekėsi visai, ir labai gerai, ir truputį nepasisekė kažkas. Raudoną spalvą mokiniai kelia labai retai.

Su mokiniais kartu dar pildome pasiekimų knygelėse lentelę – ką aš išmokau tą dieną, kaip aš galiu įvertinti savo atliktą darbą. Tai ką pažymi mokinys, mes aptariame su mokytoja, ar mokinys tinkamai save įvertina, ar ne. O jeigu pažymi, kad kažkokios temos neišmoko, mokytoja į tai atkreipia didesnę dėmesį.

4) Kokiuose mokomuosiuose dalykuose Jūs taikote šiuos metodus SUP turintiems mokiniams?

Lietuvių kalboje ir matematikoje, mokant geografijos ir istorijos labiau orientuojamės į pačių temų gilumą.

5) Kodėl Jūs taikote įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams?

Nes tai skatina mano pačios kūrybiškumą. Vaikai, kurie ateina pas mane, jiems trūksta motyvacijos. Nes jie klasėje neturi, kur pasireikšti. O pas mane kabinete gali save išreikšti. Klasėje dviese dirbdami jie gali būti labai svarbūs. Tai įgauna savivertę.

6) Kaip manote, kokie SUP turinčio mokinio gebėjimai atsiskleidžia taikant pasiekimų įsivertinimo metodus ugdymo procese?

Kelia mokymosi motyvaciją, savivertę, saviugdą. Pats mokinys ugdo save, geba pats save atrasti mokymosi procese. Mokinys ši veikla skatina daug ką pačiam sužinoti ir atlikti savarankiškai.

7) Su kokiais sunkumais susiduriate taikydami įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

Vienintelis sunkumas, kad mokytojai tam nepritaria ir savo pamokose to netaiko. Jie nesudaro galimybių įsivertinti save. Tai žlugdo vaikų asmenybę.

8) Kokie pasiekimų įsivertinimo metodai Jūsų praktikoje nepasiteisino? Kodėl?

Buvo toks vienas. Aš surašydavau daug žodžių ir vaiko paprašydavau išsirinkti tinkamą, koku žodžiu tu šiandien save įsivertintum. Mokiniai išsirenka, bet tie žodžiai labai panašūs ir mokiniai dažnai nesuprasdavo tų žodžių reikšmės. Pvz. man dirbti buvo gera/gerai jaučiausi/gerai

atlikau visas užduotis. Mokinys visa tai supranta kaip vieną. Tad aš nebeįkvėju energijos surašinėdama žodžius. Dar buvo toks, kur mokiniui reikėdavo nuvesti rodyklę prie tokio apibūdinimo, kuris jam tinka. Jis man privedžioja taip, kad aš nieko nebesuprantu. Ir dar viena problema, kad kai duodi išsirinkti iš tų žodžių, vaikas pasimeta, nes jam tų žodžių ir pasirinkimų yra gerokai per daug.

9) Kokius SUP turinčių mokinių įsivertinimo metodus Jūs rekomenduotumėte savo kolegoms? Kodėl?

Kreivių braižymą ir grafikų metodą. Jie akivaizdžiai leidžia pačiam mokiniui matyti, kaip jis vertina save. Jis pamato, kad mokymosi rezultatai turi įtakos aukštam savo veiklos įvertinimui. Jeigu kreivė nuvažiavo žemyn, mokinys akivaizdžiai mato, kad jam pačiam reikia pasistengti ir pakilti į viršų. Tad kartais man nebereikia pačiam to pasakyti, viską mato pats vaikas.

10) Ką Jūs manote apie pasiekimų įsivertinimų metodų taikymą ugdymo procese?

Aš manau, kad savęs pažinimas yra labai gerai. Mokinys tokiu būdu sužino savo realias galimybes.

5 priedas

Interviu (3b)

Demografinis blokas:

1. Kokioje įstaigoje dirbate?

Šalkauskio gimnazijoje.

2. Kokia Jūsų pedagoginė darbo patirtis?

12 metų.

3. Kokia Jūsų kvalifikacija?

Vyr. specialioji pedagogė ir logopedė.

4. Kokius dalykus mokote mokykloje?

Matematiką ir lietuvių kalbą.

Interviu klausimai

1) Pasidalinkite patirtimi, kaip Jūs vertinate SUP turinčius mokinius?

Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai vertinami neformalioju vertinimu. Pažymiai šiems mokiniams nėra rašomi. Mokiniui gali būti pasiūlyta įsivertinti save, gali vienas kitą vertinti grupėje. Manau, tai skatina mokinių pažangumą.

2) Kaip skatinate SUP turinčius mokinius įsitraukti į savo veiklos analizavimą ir vertinimą?

Tiesiog pamokos pradžioje turėtų būti numatyti pamokos tikslai, kad vertinimas labai svarbus, kad tai skatina mokytis, skatina gauti geresnius rezultatus. Mes kaupiame tokį teigiamų įvertinimų banką ir ten dedame pliusiukus. Tai rašome atskirame sąsiuvinyje ir paskui bendraudama su mokytoja aptariame pasiekimus ir iš visų pliusiukų surenkame kokį papildomą balą.

3) Kokius pasiekimų įsivertinimo metodus Jūs taikote SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

Taikau individualų įsivertinimą, vienas kito vertinimą ir vertinimą grupėje. Mokiniais labiausiai patinka draugo vertinimas. Kai imamas kito draugo sąsiuvinis ir jame tikrinamos užduotyje padarytos klaidos. Imamas darbas, suskaičiuojamos klaidos ir tada mokinys parašo tokį pažymį, koks įsivaizduoja, kad yra teisingas. O grupelėje vėliau visa tai yra aptariama žodžiu. Tai taikau 8-10 klasėms.

4) Kokiuose mokomuosiuose dalykuose Jūs taikote šiuos metodus SUP turintiems mokiniams?

Taikau tik lietuvių kalbos pamokose, nes tai skatina rišliąją kalbą, tinkamą minčių išdėstymą, kalbėjimą išplėstiniais sakiniais. Ši veikla skatina mokinius kalbėti labiau argumentuotai.

5) Kodėl Jūs taikote įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams?

Taikau, kad mokiniai galėtų pabandyti įsivertinti patys savo pasiekimus ir išmoktų teisingai įvertinti kito draugo darbą. Tai ką jie išmoksta pas mane, parsineša į klasę.

6) Kaip manote, kokie SUP turinčio mokinio gebėjimai atsiskleidžia taikant pasiekimų įsivertinimo metodus ugdymo procese?

Didžiausias privalumas, kad tai skatina mokinių pažangumą. Vadinasi, gerėja mokymosi rezultatai. O įsivertinant, pasimato, kaip mokinys sugeba įvertinti savo atlikto darbo rezultatus, teisingai, ar ne.

7) Su kokiais sunkumais susiduriate taikydami įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

Kai kurie mokiniai nesugeba savęs įvertinti adekvačiai. Jie vertina save arba per aukštai, arba per žemai. O aš neturiu tiek daug laiko, kad sugebėčiau mokyti, kaip reikia tinkamai ir teisingai save vertinti.

8) Kokie pasiekimų įsivertinimo metodai Jūsų praktikoje nepasiteisino? Kodėl?

Nepasiteisino lipdukų metodas vyresnių klasių mokiniams. Kadangi tai gimnazija, ir mokiniams atrodo juokinga, kad jie po savo atlikto darbu turi užsiklijuoti kažkokį vaikišką lipduką.

9) Kokius SUP turinčių mokinių įsivertinimo metodus Jūs rekomenduotumėte savo kolegoms? Kodėl?

Rekomenduočiau balų kaupimo banką. Kad mokinys atlikęs puikiai užduotį, be klaidų, sau užsidėtų plusą. Ir kai jau susikauptų 10 tokių plusų, mes juos perduotumėme klasės mokytojui, kad ši galėtų parašyti geresnį pažymį.

10) Ką Jūs manote apie pasiekimų įsivertinimų metodų taikymą ugdymo procese?

Tokiu būdu galima pasiekti savo užsibrėžtą tikslą, matome pažangą ir galima pamatyti ko mokinys dar nemoka. Tai yra labai reikalinga šiems mokiniams. Vertinimas ir įsivertinimas – variklis pažangai.

6 priedas

Interviu (4b)

Demografinis blokas:

1. Kokioje įstaigoje dirbate?

Aš dirbu „Šiaulių Vinco Kudirkos pagrindinėje mokykloje“.

2. Kokia Jūsų pedagoginė darbo patirtis?

15 metų.

3. Kokia Jūsų kvalifikacija?

Specialioji pedagogė logopedė

4. Kokius dalykus mokote mokykloje?

Lietuvių kalbą ir matematiką, kitų dalykų mokytojus konsultuoju.

Interviu klausimai

1) Pasidalinkite patirtimi, kaip Jūs vertinate SUP turinčius mokinius?

Nuo 5 klasės mokiniai vertinami pažymiais, per pusmetį stengiuosi parašyti po 3-4 pažymius, kuriuos įrašau į dienyną, pasakau vaikui ir po to perduodu mokytojui, o ji įrašo į dienyną ir į pažymių knygutę.

Užsiėmimų pabaigoje aš visada paklausiu specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių, kaip tu save įsivertintum, kaip tu manai, kokį balą parašytum sau nuo 1 iki 10 balų, būtent kaip tu šiandien atlikai darbelį. Na ir vaikai paprasčiausiai pasako: 5, 7, 4 ar 9. Na ir aišku analizuojame tai ką atlikome silpniau, tą kitą sykį jau stengėmės nebedaryti tų pačių klaidų ir tikimės tobulesnio įsivertinimo.

2) Kaip skatinate SUP turinčius mokinius įsitraukti į savo veiklos analizavimą ir vertinimą?

Tiesiog skatinu savianalizę: kritiškai žiūrėti į savo darbą, planuoti savo veiklą, kontroliuoti tai ką jie susiplanavę veikti, pasitikrinti save, kaip atlikę užduotį ir įsivertinti. Stengiuosi SUP turinčius mokinius mokyti mokymosi strategijų. Mokau kaip jiems reikėtų mokytis. Aišku, kiekvienas pasirenka pagal save, sau tinkamą strategiją, o jos yra skirtingos. Mokiniai prisitaiko pagal savo sugebėjimus, žinias ir įgūdžius.

3) Kokius pasiekimų įsivertinimo metodus Jūs taikote SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

„Šypsenėlių“ , „Saulėčių ir debesėlių“ metodus ir aišku savęs įsivertinimą žodžiu ir pažymio parašymą pačiam sau. „Šypsenėlės“ – vaikas pasirenka, ar šiandien jis linksmas, ar liūdnas, ar ramus yra. „Saulėčių ir debesėlių“ metodas – jeigu viskas pamokoje sekėsi gerai, nuotaika irgi gera, diena pavykusi – tai mokinys nusipiešia sau saulytę. Tačiau, jeigu saulytę padengta debesėliu – nuotaika prislopinta, jau kažkas nepasisėkė ir reikėtų pasistengti. O jeigu vaikas piešiasi debesėlį ir dar su lietučiu, tai jau pamokoje nesisekė, jis buvo neatidus ir pats mato, kad padarė labai daug klaidų.

4) Kokiuose mokomuosiuose dalykuose Jūs taikote šiuos metodus SUP turintiems mokiniams?

Taikau tiek lietuvių kalbos pamokose, tiek matematikos pamokose. Stengiuosi tai taikyti visiems mokiniams.

5) Kodėl Jūs taikote įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams?

Todėl, kad mokiniai į save pažiūrėtų kritiškais akimis. Kad pats mokinys išmoktų save vertinti ir tai galėtų panaudoti ir kitose pamokose, bei pačiame gyvenime, analizuodamas ką atliko gerai, tinkamai, o ką padarė blogai ir svarbiausia ieškoti priežasčių, kodėl taip atsitiko.

6) Kaip manote, kokie SUP turinčio mokinio gebėjimai atsiskleidžia taikant pasiekimų įsivertinimo metodus ugdymo procese?

Vaikas tiesiog stebi save iš šono ir jo pasiekimai automatiškai gali pagerėti. Tiek elgesio, tiek mokymosi, tiek mokymosi motyvacijos. Ir aišku gerėja mokinio pasiekimai. Nes jis išanalizavęs ką blogai atlikęs – kitą kartą jis to nebekartos ir tobulės tuo pačiu, rinkdamasis naujesnes mokymosi strategijas.

7) Su kokiais sunkumais susiduriate taikydami įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

Ne visada vaikai save vertina adekvačiai. Vaikai linkę save vertinti arba per aukštai, arba per žemai. Tai priklauso nuo paties mokinio, šeimos, socialinės aplinkos, kaip jį priima draugai, mokytojai. Jeigu šeimoje dažnai girdi žodžius – tu nemoki, tu nesugebi išmokti, tai tokie vaikai save yra linkę vertinti žemiau. O tie, kurie gauna palaikymą, jie turi didesnę mokymosi motyvaciją ir save vertina adekvačiai arba net per aukštai.

8) Kokie pasiekimų įsivertinimo metodai Jūsų praktikoje nepasiteisino? Kodėl?

Visokių lipdukų klijavimąsi. Jeigu tu mokiniui leisdavai išsirinkti kokį tik nori lipduką, kuris atitiktų tai, kaip jam sekėsi pamokoje, tai užtrukdavo labai ilgai. Nes reikėdavo mokiniui pirmiausia paaiškinti ką reiškia kiekvienas lipdukas, kontroliuoti, kad užsiklijuotų tik vieną lipduką ir tikrai teisingą lipduką.

9) Kokius SUP turinčių mokinių įsivertinimo metodus Jūs rekomenduotumėte savo kolegoms? Kodėl?

Rekomenduočiau įsivertinimą žodžiu ir „Šypsenėlių“, „Saulių, debesėlių“ metodus. Nes jie yra aiškūs, mažesnieji patys piešia, taip ir save įsivertina ir atsipalaiduoja nuo intensyvaus darbo. O vyresniesiems labai tinka įsivertinti save žodžiu, tegul mokiniai analizuoja, kas jiems nesisekė ir kaip to reikėtų išvengti.

10) Ką Jūs manote apie pasiekimų įsivertinimų metodų taikymą ugdymo procese?

Aš manau, tai yra naudinga. Juk šis mokinys lygiai toks pat, kuris mokosi bendroje klasėje. Be to, tai turi įtakos pasiekimams, savianalizei, savikritikai, taip pat tokiu pat būdu mokiniai analizuoja savo elgesį, emocijas, pasirinkdamas vis naujas ir tobulesnes mokymosi strategijas.

7 priedas

Interviu (5b)

Demografinis blokas:

1. Kokioje įstaigoje dirbate?

„Juliaus Janonio gimnazijoje“ ir „Juventos pagrindinėje mokykloje“.

2. Kokia Jūsų pedagoginė darbo patirtis?

20 metų.

3. Kokia Jūsų kvalifikacija?

Vyresnioji specialioji pedagogė.

4. Kokius dalykus mokote mokykloje?

Lietuvių kalbą ir matematiką.

Interviu klausimai

1) Pasidalinkite patirtimi, kaip Jūs vertinate SUP turinčius mokinius?

Vienaip ar kitaip tai yra bendrojo lavinimo įstaigos, kiek aš dirbu ir SUP turintys mokiniai yra vertinami pagal tam tikras normas, numatytas įstatymuose. Jeigu SUP turintys mokiniai turi modifikuotą programą, jie ir yra vertinami pagal bendrą mokyklos nuostatą, tik programose

numatomi būdai, kur nurodoma, kokios lengvatos yra leidžiamos šiems mokiniams. Tai gali būti laiko padidėjimas, ar tai būtų tam tikrų klaidų grupavimas (kaip disgrafikams), ar tai būtų leidimas naudotis skaičiavimo mašinėle. Kiekvienam vaikui individualiai parenkamos pagalbinės priemonės. Kalbant apie adaptuotus vaikus, kurie jau yra su stipresniais sutrikimais, tada vertinimas yra orientuotas į mokinio programą, sudarant konkrečiai jam programą, tai yra aptariama, kaip bus vertinamas būtent tas konkretus vaikas. Kuo jam bus leidžiama naudotis, arba į ką bus galima nekreipti dėmesio ir panašiai.

Be viso to aš dar taikau, kadangi yra atskira problema elgesys, kuris daro įtaką mokinio rezultatams, tai yra individualiai. Kalbame apie konkretų vaiką, nėra vieno šablono visiems vienodo. Pastaruoju metu norėdama užtikrinti mokinių darbingumą, savarankiškumą, motyvaciją ir elgesį, tuo pačiu sudarau tokias lenteles, kuriose pamokos pabaigoje mokiniai turi įsivertinti save.

2) Kaip skatinate SUP turinčius mokinius įsitraukti į savo veiklos analizavimą ir vertinimą?

Iš tiesų dabar yra daug naujų pedagoginių minčių, tai naujai atsiradęs dalykas. Anksčiau niekas to taip neakcentuodavo. Tai pakankamai nauja ir spec. pedagogai dar tik dabar suvokia, kad jį reikia taikyti, kaip tai yra svarbu. Tai nėra lengva su SUP turinčiais mokiniais.

O mokiniai į tai įsitraukti yra skatinami pamokos pabaigoje, jiems apie tai yra parnešama ir paaiškinama.

3) Kokius pasiekimų įsivertinimo metodus Jūs taikote SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

Vienas niuansas yra pratybos „Pupos“ ir „Riešutėlio“ gale įsivertinimui skirti vagonėliai: kiek aš dariau su mokytojos pagalba, kiek su draugo pagalba, kiek atlikau aš pats. Pati klasės mokytoja to nedarė, aš pamačiusi, kad yra tokia užduotis pradėjau tą daryti. Pasakiau mokiniams, kad kai jūs atliksite visas užduotis savarankiškai, tada jūs būsite pasiekę aukštą lygį. Vėliau mokiniams parodoma: tai buvo su mokytoja, čia jau atsirado su draugo pagalba, arba atsirado, kad aš savarankiškai sugebėjau tai padaryti. Tai padeda SUP turinčiam mokiniui vizualiai pamatyti, kad yra akivaizdūs pokyčiai.

4) Kokiuose mokomuosiuose dalykuose Jūs taikote šiuos metodus SUP turintiems mokiniams?

Dažniausiai lietuvių kalbos pamokose.

5) Kodėl Jūs taikote įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams?

Todėl, kad tai patinka mokiniams. Jeigu sugebi tinkamai mokinį į tai įvesti, tai labai veikia. Tas vizualizavimas jiems yra labai svarbus. Aš esu dar įdėjusi vertinimo lygmenis, užrašiusi: elgesys, pastabos, tvarka. Taip pat įvedžiau spalvas, tam, kad vizualiai matytųsi, jis vadinasi „Šviesoforu“. Pvz. aš turiu visas priemones, stalas tvarkingas ir panašiai, jis deda sau žalią spalvą. Pastabose rašo: ar aš ieškojau sau pagalbos, ar viską atlikau savarankiškai.

6) Kaip manote, kokie SUP turinčio mokinio gebėjimai atsiskleidžia taikant pasiekimų įsivertinimo metodus ugdymo procese?

Pakyla mokinių motyvacija, didėja pasitikėjimas savo jėgomis, gerėja mokymosi rezultatai. Pasikeičia paties mokinio savęs suvokimas. Jeigu pagerėja motyvacija, padidėja ir mokymosi rezultatai, gal ir nežymiai, tačiau jie didėja. Vadinasi, einama tinkama linkme.

7) Su kokiais sunkumais susiduriate taikydami įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

Mokiniai nėra kritiški sau, tačiau intensyviai dirbant tai yra įmanoma išmokyti. O vyresnių klasių mokiniams tai nelabai įdomi veikla, sakyčiau.

8) Kokie pasiekimų įsivertinimo metodai Jūsų praktikoje nepasiteisino? Kodėl?

Tokių nebuvo, nes aš anksčiau to netaikydavau savo darbe.

9) Kokius SUP turinčių mokinių įsivertinimo metodus Jūs rekomenduotumėte savo kolegoms? Kodėl?

Patarčiau ieškoti naujų būdų, pvz. įsivertinimo lapai, „Šviesoforas“ ar tinkamai išnaudoti visas turimas užduotis pratybose. Kad mokiniui būtų akivaizdus rezultatas kaip jis mokosi, ne iš mokytojos lūpų, tačiau iš paties savęs.

10) Ką Jūs manote apie pasiekimų įsivertinimų metodų taikymą ugdymo procese?

Iš pradžių ši veikla mokiniams nėra įdomi, jiems reikia įkalbinėjimo. Tačiau visi taikomi metodai yra laikino pobūdžio. Ir vienas būdas tinka tikrai ne visiems mokiniams.

8 priedas

Interviu (6s)

Demografinis blokas:

1. Kokioje įstaigoje dirbate?

Šiaulių Laužiko specialiojoje mokykloje.

2. Kokia Jūsų pedagoginė darbo patirtis?

17 metų

3. Kokia Jūsų kvalifikacija?

Vyresnioji specialioji pedagogė.

4. Kokius dalykus mokote mokykloje?

Istoriją ir gydomąją kūno kultūrą.

Interviu klausimai

1) Pasidalinkite patirtimi, kaip Jūs vertinate SUP turinčius mokinius?

Vertinu žodžiu – pagyrimais, raštu – po užduoties parašant pastabas ir pažymiais.

2) Kaip skatinate SUP turinčius mokinius įsitraukti į savo veiklos analizavimą ir vertinimą?

Skatinu, kad vaikai užduotį ištaisytų patys, pvz. žiūrint į vadovėlį. Taip pat, kad ištaisytų draugo darbą tuo pačiu principu.

3) Kokius pasiekimų įsivertinimo metodus Jūs taikote SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

„Rask klaidas“, „Įvertink draugą“, „Parašyk pažymį“. Taikant visus metodus skatinu, kad patys mokiniai paargumentuotų, kodėl jie įvertina vienaip ar kitaip darbą, kodėl parašo geresnį pažymį arba prastesnį pažymį, nei mokinys yra vertas.

4) Kokiuose mokomuosiuose dalykuose Jūs taikote šiuos metodus SUP turintiems mokiniams?

Taikau istorijos pamokose ir tik apibendrinamosiose pamokose. Taip pat tai taikau ir tam tikrai amžiaus grupei, nuo 7 klasės iki 10 klasės, kiti mokiniai yra per jauni įsivertinimui.

5) Kodėl Jūs taikote įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams?

Taikau įsivertinimo metodus, kad mokiniai galėtų pamatyti daromas savo klaidas, jas pasibraukti sąsiuvinyje. Pvz. mokinys dažnai neatsimena kokios nors mūšio datos ir užrašant ją nuolat daro klaidas, tada jis pasibraukia ir kitą kartą, kai bus klausimas apie tą mūšį, jis galės atsiversti sąsiuvinį ir pažiūrėti, kokią datą yra užsirašę. Pagrindinis dalykas – kad mokinys ieškotų tų klaidų, suprastų, kad ne viską padaro gerai ir kad mokytoju būti yra labai sunku.

6) Kaip manote, kokie SUP turinčio mokinio gebėjimai atsiskleidžia taikant pasiekimų įsivertinimo metodus ugdymo procese?

Įsivertinimą ir metodus labai tinka taikyti per apibendrinamąsias pamokas. Tada mes sužinome, ko SUP turintys mokiniai neįsisavino, kokios jų žinių spragos, kaip jie vertina išmoktą to skyriaus medžiagą.

Tokiu būdu mokiniai mokosi savo veikloje, mokymosi procese įžvelgti tiek teigiamų, tiek neigiamų niuansų. Bet šiaip SUP turintiems mokiniams šių įsivertinimų metodų neverta taikyti.

7) Su kokiais sunkumais susiduriate taikydami įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

Mokiniai save vertina neadekvačiai. Jie nesuvokia, kodėl turi analizuoti savo mokymąsi. Kai pasiūlau pasirašyti sau pažymį, būna, kad dauguma pasirašo po dešimtuką.

8) Kokie pasiekimų įsivertinimo metodai Jūsų praktikoje nepasiteisino? Kodėl?

Savęs įsivertinimas žodžiu, lipdukai ir saulyčių piešimai. Jie gal tinka pradinių klasių mokiniams, tačiau ne mano mokamiems mokiniams. Seniau leisdavau jiems išsikalbėti pamokos pabaigose apie tai, kaip jie mano, kas sekėsi, o kas nesisekė. Tai visi atsakydavo, kad jiems viskas

sekėsi puikiai ir kalbos nukrypdamo visai kita linkme. Savęs įsivertinimas žodžiu, lipdukai ir saulyčių piešimai. Jie gal tinka pradinių klasių mokiniams, tačiau ne mano mokamiems mokiniams. Seniau leisdavau jiems išsikalbėti pamokos pabaigoje apie tai, kaip jie mano, kas sekėsi, o kas nesisekė. Tai visi atsakydavo, kad jiems viskas sekėsi puikiai ir kalbos nukrypdamo visai kita linkme.

9) Kokius SUP turinčių mokinių įsivertinimo metodus Jūs rekomenduotumėte savo kolegoms? Kodėl?

„Rask savo klaidas“. Jį pasiūlyčiau todėl, kad mokiniai sugebėtų patys atrasti atsakymus ir suvoktų, kad ne viską moka. Be to tai jiems labiau patinka, negu kai paima taisyti darbą mokytoja ir pribrauko sąsiuvinyje raudonai.

10) Ką Jūs manote apie pasiekimų įsivertinimų metodų taikymą ugdymo procese?

Specialiojoje mokykloje tokie kaip įsivertinimai nelabai egzistuoja. Tačiau tai yra dėl per daug „sunkių“ mokinių ir tai, kad jie nesugeba savęs vertinti adekvačiai. Tai kam tada skirti tokio pobūdžio užduočių, jeigu iš to jokios naudos.

9 priedas

Interviu (7s)

Demografinis blokas:

1. Kokioje įstaigoje dirbate?

Šiaulių Laužiko specialiojoje mokykloje.

2. Kokia Jūsų pedagoginė darbo patirtis?

23 metai.

3. Kokia Jūsų kvalifikacija?

Vyresnioji specialioji pedagogė.

4. Kokius dalykus mokote mokykloje?

Dailę ir technologijas.

Interviu klausimai

1) Pasidalinkite patirtimi, kaip Jūs vertinate SUP turinčius mokinius?

SUP turinčius mokinius vertinu tik teigiamai. Už mokinių padarytus darbelius nuo 5 klasės yra rašomi pažymiai, tačiau dažniausiai rašant juos, aš pakeliu, kad būtų stimulus eiti į pamokas, kažkuo džiaugtis ir didžiuotis.

2) Kaip skatinate SUP turinčius mokinius įsitraukti į savo veiklos analizavimą ir vertinimą?

Pamokos pabaigoje paliekame 5 minutes darbelių aptarimui, kurių metu, paklausiu mokinių: kaip jums šiandien sekėsi? Kodėl taip? Kas nesisekė? Paprašau, kad jie įvertintų ir draugo darbą.

3) Kokius pasiekimų įsivertinimo metodus Jūs taikote SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

„Įvertink draugą“, „Parašyk sau pažymį“. Mokiniais didelis stimulas yra įvairios parodos, tai dėl jų mokiniai labai stengiasi. Ir kai draugas duoda kritiką, tai mokiniui yra stimulas tobulėjimui, kad tik jis galėtų sudalyvauti toje parodėlėje ir pasipuikuoti savo gražiai atliktu darbeliu.

4) Kokiuose mokomuosiuose dalykuose Jūs taikote šiuos metodus SUP turintiems mokiniams?

Abiejuose, tačiau kartais per ilgai užsidirbę nebelieka laiko savęs vertinimui. Tačiau bent kelis kartus per mėnesį būtinai tai atliekame.

5) Kodėl Jūs taikote įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams?

Kad ne iš mokytojo lūpų suprastų, kas jo darbelyje yra negerai, o iš draugo arba iš paties savęs. Tai mokiniams patinka. Nors ir ne visi geba tai atlikti. Tačiau reikia dominti mokinius, kad jie turėtų noro dirbti, o leisdama įsivertinti, tai ir vyksta.

6) Kaip manote, kokie SUP turinčio mokinio gebėjimai atsiskleidžia taikant pasiekimų įsivertinimo metodus ugdymo procese?

Tai ugdo mąstymą, kritiškumą į savo darbus. Atsiskleidžia mokinių originalumas – kokiais žodžiais, išsireiškimais save ar draugą vertina.

7) Su kokiais sunkumais susiduriate taikydami įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

Visų prima tai tinka ne visiems mokiniams. Daug mokinių save vertina neadekvačiai. O šiose pamokėlėse rašytinių įsivertinimų nėra kada taikyti.

8) Kokie pasiekimų įsivertinimo metodai Jūsų praktikoje nepasiteisino? Kodėl?

Turbūt mūsų pamokose nelabai tinka ir lieka laiko žodiniams savęs įsivertinimui. Seniau aš leisdavau piešinio kitoje pusėje užsirašyti, pvz. aš šiandien dirbau puikiai/aš šiandien savimi didžiuojuosi. Tačiau tai užimdavo daug laiko, o mes labiau orientuojamės į darbelius. Taip pat negalima vieno metodo taikyti ilgą laiką, nes jis atsibosta mokiniams.

9) Kokius SUP turinčių mokinių įsivertinimo metodus Jūs rekomenduotumėte savo kolegoms? Kodėl?

„Įvertink draugą“ – ugdo mokinių kritišką mąstymą, jį ypač galima taikyti mokiniams su nežymiu protiniu atsilikimu. Tikrinant darbus, juos galima tikrinti ne tik suolo draugo, tačiau ir kito klasioko.

10) Ką Jūs manote apie pasiekimų įsivertinimų metodų taikymą ugdymo procese?

Juos reikia taikyti, kuo įvairesnius metodus, ypač to reikia SUP turintiems mokiniams, skatinti juos tobulėti ir neužsistovėti vienoje vietoje.

10 priedas

Interviu (8s)

Demografinis blokas:

1. Kokioje įstaigoje dirbate?

Šiaulių Laužiko specialiojoje mokykloje.

2. Kokia Jūsų pedagoginė darbo patirtis?

37 metai.

3. Kokia Jūsų kvalifikacija?

Specialioji pedagogė metodininkė.

4. Kokius dalykus mokote mokykloje?

Matematiką, ekonomiką, teatrinius žaidimus, esu mokiusi ir rusų kalbos.

Interviu klausimai

1) Pasidalinkite patirtimi, kaip Jūs vertinate SUP turinčius mokinius?

Penktokams rašau pagyrimus ir pastabas pasiekimų knygelėse pirmą pusmetį. Antrą pusmetį, kaip ir kitus mokinius, taip ir juos, jau vertinu dešimties balų sistemoje, tai yra pažymiais, kurie yra rašomi į dienyną. Mokiniai džiaugiasi gaudami pažymius, o ypač gerus.

Su mokiniais dar vedamas pliusiukų sąsiuvinis, kurį aš pildau pati ir jame žymiuosi tik plusus, minusai nerašomi. Jeigu mokinys jau blogai atsakė į klausimą ar blogai lontoje išsprendė uždavinį, tada nieko nerašau.

Vieno vertinimo metodo nesilaikau, vertinu įvairiai. Ką naujo išgirstu konferencijose, tai stengiuosi išbandyti ir su savo mokinukais.

2)Kaip skatinate SUP turinčius mokinius įsitraukti į savo veiklos analizavimą ir vertinimą?

Vertinimą paverčiant žaidimu. Vieną pamoką mokiniams parodau kokią naujovę, pvz. kortelių pildymą ir mokiniai kitą pamoką laukia, kada patys galės viską pasiimti ir pasirašyti kažką tai.

3) Kokius pasiekimų įsivertinimo metodus Jūs taikote SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

„Mano savijauta“ – mokiniai pamokos pradžioje lapo vienoje pusėje užsirašo, kaip jis dabar jaučiasi. Tai atlieka stipresni mokiniai, o silpnesni mokinukai nusipiešia veiduką, kuris atspindi jo savijautą šiuo metu. Lygiai tą patį mokiniai atlieka pamokos pabaigoje. Ir mes šiuos užrašus ar šypsenėles analizuojama kartu su mokiniais: kas pasikeitė? Kodėl pasikeitė savijauta? Į kokią pusę – blogąją ar gerąją - pasikeitė savijauta?

„Užduočių analizė“ – mokiniai žodžiu turi išreikšti savo nuomonę apie konkrečią užduotį: kas joje tau patiko? Kodėl tai patiko? Kas nepatiko užduotyje? Kodėl tau tai nepatiko? Būna ir taip, kad mokiniai atsako: „Neturiu ką pasakyti“ arba „Jie man tiesiog nepatiko“.

„Įsivertinimas kortelėse“ – mokiniams atšvietusi išdalinu korteles. Kortelės susideda iš kelių skyrių. Pvz. pirmame skyriuje parašyta MAN PUIKIAI SEKASI, antrame skyriuje MAN REIKIA PASISTENGTI, trečiame – MAN SEKASI VIS GERIAU ir t.t. Mokiniui reikia pasirinkti vieną tinkantį variantą ir jį apibraukti. Tuos užrašymus kortelėse keičiu gana dažnai, nors realiai jų reikšmė lieka tokia pati.

„Vokai“ – dažniausiai du kartus per metus, mokslų metų pradžioje ir pabaigoje mokiniams skiriu užduotį tokiu pačiu pavadinimu „Vokai“. Mokiniams išdalinu vokus ir po tuščią popieriaus lapą. Jame jie rašo laisva forma, orientuodamiesi į tokius klausimus: ko norėtum išmokti per metus? Kaip norėtum mokytis? Kaip pažadi elgtis pamokų metu? O mokslų metų pabaigoje parašo: kaip jam sekėsi mokytis visus metus ar pusmetį laiko? Kur nesisekė? Kaip jis mano, kodėl nesisekė? Ką dabar darytų kitaip? Kur ieškai informacijos, kai jos nerandi vadovėlyje? Ir pačią paskutinę mokslų dieną aš tuos vokelius išsitraukiu ir mes kartu su mokiniu perskaitome ką jis užrašė, lyginame. Jis turi atsakyti tik į vieną klausimą – Į kokius klausimus jis dabar atsakytų kitaip, ir kaip atsakytų tada į juos?

Taip pat taikau „Draugo vertinimą“ – mokinys klasės draugui klijuoja žvaigždutes. Jų yra nuo didžiausios iki mažiausios. Mokinys, vertinantis draugą, išsirenka tokią žvaigždę, kurios nusipelno draugas ir ją įklijuoja į sąsiuvinį ar ant užduoties.

4) Kokiuose mokomuosiuose dalykuose Jūs taikote šiuos metodus SUP turintiems mokiniams?

Tik matematikoje ir klasės valandėlės metu, kad turiu galimybę daugiau laiko skirti vaikučiams.

5) Kodėl Jūs taikote įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams?

Kad pamatyčiau, kaip mokiniai sugeba save įsivertinti, ar įžvelgia tik plusus, ar tik minusus. Tada mano užduotis yra išsiaiškinti, kodėl taip yra su juo.

6) Kaip manote, kokie SUP turinčio mokinio gebėjimai atsiskleidžia taikant pasiekimų įsivertinimo metodus ugdymo procese?

Tai yra paskatinimas šiems mokiniams. Įsivertinimas kelia savivertę, mokiniai tokiu būdu mokosi bendrauti su klasės draugais. Taip pat tokiu būdu mokiniai mokosi nenuvertinti draugo darbo, o tai labai svarbu. Per tai paaiškėja, ką vaikas jaučia ir ką jis mąsto apie save kaip asmenybę.

7) Su kokiais sunkumais susiduriate taikydami įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

To negaliu skirti kiekvieną pamoką. Dažnai tai atlieku su mokiniais per klasės valandėlę. Dalis mokinių yra nesavikritiški, kiti iš viso nesugeba savęs vertinti, nesuvokia apie ką jam čia reikia parašyti, ko iš jo čia nori.

8) Kokie pasiekimų įsivertinimo metodai Jūsų praktikoje nepasiteisino? Kodėl?

Metodai pasiteisina visi, tik ne visose pamokose. Pvz. šie metodai man nepasiteisino per ekonomikos ir rusų kalbos pamokas.

9) Kokius SUP turinčių mokinių įsivertinimo metodus Jūs rekomenduotumėte savo kolegoms? Kodėl?

„Vokai“ – tai apima didesnę laiko tarpą ir mokiniai gali palyginti savo atsakymus. Taip rekomenduočiau „Draugo vertinimą“, kuris pasiteisina ypač žemesniųjų klasių mokiniams, mokiniams labai patinka klijuoti tas žvaigždutes. Jie ilgai ieško, galvoja, kokia čia jam žvaigždutė tiktų.

10) Ką Jūs manote apie pasiekimų įsivertinimų metodų taikymą ugdymo procese?

Skatinkime, dominkime ir mylėkime šiuos vaikučius. Įsivertinimas – tai vienas iš būdų suvokti mums, pedagogams, kaip jis jaučiasi. Tokiu būdu mes galime prie jo prieiti ir jam padėti.

11 priedas

Interviu (9s)

Demografinis blokas:

1. Kokioje įstaigoje dirbate?

Specialiojo ugdymo centre

2. Kokia Jūsų pedagoginė darbo patirtis?

10 metų

3. Kokia Jūsų kvalifikacija?

Spec. pedagogė - logopedė

4. Kokius dalykus mokote mokykloje?

Matematiką, lietuvių kalbą, anglų kalbą, istoriją, geografiją.

Interviu klausimai

1) Pasidalinkite patirtimi, kaip Jūs vertinate SUP turinčius mokinius?

Vertinant žiūriu į mokinio įdėtas pastangas. Daugiau atsižvelgiu ne į jų daromas klaidas, tačiau į jų pastangas įdėtas, atliekant vieną ar kitą užduotį. Visada mokinius pagiriu, paskatinu.

2) Kaip skatinate SUP turinčius mokinius įsitraukti į savo veiklos analizavimą ir vertinimą?

Aptariame su mokiniais, kaip mokiniams sekėsi. Dažniausiai tai atliekame po kontrolinių darbų rašymų. Tada kartu su mokiniu analizuojame padarytas klaidas, pats mokinys turi galimybę patikrinti ir išsitaisyti parašytus darbus.

3) Kokius pasiekimų įsivertinimo metodus Jūs taikote SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

„Pasitikrink darbą pats“, „Patikrink draugo darbą“, „Šypsenėlės“. „Pasitikrink darbą pats“ – tai po kontrolinio darbo duodamas be klaidų parašytas darbas ir mokinio paprašoma pačiam išsitaisyti savo parašytą darbą, žiūrint į teisingai atliktą darbą. Mokiniui duodamas raudonas tušinukas, kad jis galėtų pats pamatyti, kur darė klaidas. „Patikrink draugo darbą“ – esmė ta pati, tik, kad apsikeičiami mokinių darbai ir ištaisomi, mokinys gali pasiūlyti, kokį pažymį rašytų draugui. „Šypsenėlės“ – su mažesniais mokiniais klijuojame lipdukus, piešiame šypsenėles.

4) Kokiuose mokomuosiuose dalykuose Jūs taikote šiuos metodus SUP turintiems mokiniams?

Stengiuosi taikyti visuose savo mokomuosiuose dalykuose, o kaip išeina, tai taip. Tai netaikoma kiekvieną pamoką, dažniausiai porą kartų per mėnesį.

5) Kodėl Jūs taikote įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams?

Kad mokiniai keltųsi savo savivertę, galėtų pats pamatyti, kokią pažangą padarė. Tiesiog aš noriu, kad mano mokiniai, kad mokinys pats save skatintųsi geriau mokytis ir siekti geresnių mokymosi rezultatų ir žinoma, geresnių pažymių.

6) Kaip manote, kokie SUP turinčio mokinio gebėjimai atsiskleidžia taikant pasiekimų įsivertinimo metodus ugdymo procese?

Sugebėjimas save tinkamai įsivertinti, savo galimybes. Kartais paaiškėja, kad mokinys vertindamas save ir analizuodamas klaidas pagerina savo mokymosi rezultatus.

7) Su kokiais sunkumais susiduriate taikydami įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

Pedagogai negauna žinių apie tai kokie yra tie įsivertinimo metodai, mes patys galvojame, bet niekur nerandame jų aprašytų. Su SUP mokiniais yra didžiausia problema, kad jie visada save vertina per aukštai, net ir bendraklasių akivaizdoje.

8) Kokie pasiekimų įsivertinimo metodai Jūsų praktikoje nepasiteisino? Kodėl?

Kai leisdavau analizuoti savo pasiekimus, nesėkmes žodžiu. Tada mokiniai kalba ką nori, nukrypsta nuo temos, arba visai nesuvokia apie ką jiems čia reikia kalbėti.

9) Kokius SUP turinčių mokinių įsivertinimo metodus Jūs rekomenduotumėte savo kolegoms? Kodėl?

„Pasitikrink darbą pats“ – tai yra savo darbo analizė, mokinys matydamas raudonai savo apvestas klaidas, jas labiau įsimena ir stengiasi jų nebedaryti ne dėl to, kad tai liepia mokytoja, tačiau iš to, kad pats taip mato.

10) Ką Jūs manote apie pasiekimų įsivertinimų metodų taikymą ugdymo procese?

Tai geras dalykas, ypač mūsų mokiniams. Juos reikia taikyti ugdyme, visose pamokose, analizuoti mokymąsi klasių valandėlių metu ir panašiai.

12 priedas

Interviu (10s)

Demografinis blokas:

1. Kokioje įstaigoje dirbate?

Specialiojo ugdymo centre

2. Kokia Jūsų pedagoginė darbo patirtis?

13 metų

3. Kokia Jūsų kvalifikacija?

Vyr. spec. pedagogė

4. Kokius dalykus mokote mokykloje?

Matematiką, lietuvių kalbą, istoriją, geografiją.

Interviu klausimai

1) Pasidalinkite patirtimi, kaip Jūs vertinate SUP turinčius mokinius?

Vertiname pagal savo vertinimo kriterijus. Praktiškai dažniausiai atsižvelgiame į vaikų pastangas, jų gebėjimus. Vertinu ne visada, netgi ne kiekvieną pamoką.

2) Kaip skatinate SUP turinčius mokinius įsitraukti į savo veiklos analizavimą ir vertinimą?

Apsitariame, padiskutuojame, palyginame mokinių darbus, kaip jiems sekėsi pasakoti, atsakinėti, jie patys mato ryškų skirtumą. Pamokos gale aptariame kaip kas atsakinėjo, vaikai patys mato – aš stengiausi, aš truputėlį patingėjau. Tai vyksta dažniausiai diskusijos forma.

3) Kokius pasiekimų įsivertinimo metodus Jūs taikote SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

Taikau žodinius įsivertinimo metodus – lyginimą, diskusijas. Tačiau juos taikau ne visada, netaikau visai, kai mokiniai rašo rašto darbus.

4) O Kokiuose mokomuosiuose dalykuose Jūs taikote šiuos metodus SUP turintiems mokiniams?

Visuose stengiuosi taikyti, tačiau tai skirta ne visiems mokiniams

5) Kodėl Jūs taikote įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams?

Kad galėtų išsikalbėti apie mokymąsi, apie tai, kas jiems sekasi/nesiseka, ką reikėtų daryti, kad pagerėtų mokinių pažymiai.

6) Kaip manote, kokie SUP turinčio mokinio gebėjimai atsiskleidžia taikant pasiekimų įsivertinimo metodus ugdymo procese?

Gebėjimas save vertinti adekvačiai.

7) Su kokiais sunkumais susiduriate taikydami įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams ugdymo procese?

Mūsų vaikai negeba savęs vertinti adekvačiai. Jiems sunku kažką naujo taikyti, nes šie mokiniai dažnai yra linkę priešintis prieš naujoves.

8) Kokie pasiekimų įsivertinimo metodai Jūsų praktikoje nepasiteisino? Kodėl?

Rašytiniai, kur reikia pačiam mokiniui paanalizuoti savo mokymąsi.

9) Kokius SUP turinčių mokinių įsivertinimo metodus Jūs rekomenduotumėte savo kolegoms? Kodėl?

Žodinius, ypač diskusijas bendraklasių akivaizdoje.

10) Ką Jūs manote apie pasiekimų įsivertinimų metodų taikymą ugdymo procese?

Nelabai verta taikyti, reikia atsižvelgti pagal vaikų gebėjimus, intelekto lygį. Kiti vaikai gali atsakyti nedaug ir gauti 10, nors gebėjimai vos siekia 5. O kitas labai save nusimenkina. Žiūrime daugiau į vaikų psichologinius ypatumus.

13 priedas

2 lentelė

SUP turinčių mokinių vertinimas: teiginių kategorizacija

Kate- gorija	Subkategorija	Karto- tinių skaičius	Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai
Vertinimo tipai	Diagnostinis	4	<i>Vadovaujuosi Bendrųjų programų reikalavimais. Ten yra 9 ir 10 punktai, kuriuose nurodyta, kaip mes turime vertinti mokinį. [2b]. Už mokinių padarytus darbelius nuo 5 klasės yra rašomi pažymiai. [7s]. Mokinius vertinu 10 balų sistemoje. [8s]. Nuo 5 klasės mokiniai vertinami pažymiais. [4b].</i>

	Formuojamasis	1	<i>Visada mokinius pagiriu, paskatinu. Kartu su mokiniu analizuojame padarytas klaidas, pats mokinys turi galimybę pasitikrinti ir išsitaisyti parašytus darbus. [9s].</i>
	Apibendrinamasis	1	<i>Taikau apibendrinamąjį vertinimą [2b].</i>
	Norminis	2	<i>Palyginame mokinių darbus, kaip jiems sekėsi pasakoti, atsakinėti, ir patys mato ryškų skirtumą. [10s]. Vienaip ar kitaip, tai yra bendrojo lavinimo įstaiga, kiek aš dirbu ir SUP turintys mokiniai yra vertinami pagal tam tikras normas, numatytas įstatymuose. [5b].</i>
	Kriterinis	2	<i>Vertiname pagal vertinimo kriterijus. [10s]. Programose numatomi būdai. Kur nurodoma, kokios lengvatos yra leidžiamos šiems mokiniams. [5b].</i>
	Kaupiamasis	2	<i>Mes kaupiame tokį teigiamų įvertinimų banką ir ten dedame pliusiukus ir iš visų pliusiukų surenkame kokį papildomą balą. [3b]. Su mokiniais dar vedamas pliusiukų sąsiuvinis, kurį aš pildau ir jame žymiuosi tik pliusus, minusai nerašomi. [8s].</i>
	Neformalusis vertinimas	1	<i>SUP turintys mokiniai vertinami neformalioju vertinimu. Pažymiai šiems mokiniams nėra rašomi. [3b].</i>
	Ideografinis	3	<i>Aptariame, kaip kas atsakinėjo, vaikai patys mato – „aš stengiausi“, „aš truputį patingėjau“. [7s]. Penktokams rašau pagyrimus ir pastabas pasiekimų knygelėse pirmą pusmetį. [8s]. Aš mokinius pagiriu, pasakau pastabas ir komentarus. [1b].</i>
Vertinimo metodai	Kontrolinis darbas	1	<i>Dažniausiai tai atliekame po kontrolinių darbų rašymo. [9s].</i>
	Apklausa raštu	1	<i>Patikrinus mokinių rašto darbus – užklįjuoju įvairius lipdukus arba nupiešiu saulytę, debesėlį at lietutį. [1b].</i>
	Apklausa žodžiu	2	<i>Klausinėju žodžiu ir vertinu pasakymą žodžiu. [8s]. Vertinu žodžiu. [1b].</i>
	Mokymo(si) sutartis	1	<i>Be viso to, aš dar taikau, kadangi yra atskira problema elgesys, kuris daro įtaką mokinio rezultatams, tai yra individualiai sudaromos sutartys tarp mokinio ir manęs. [5b].</i>
Vertinimo periodiškumas	Pamokos pabaigoje	3	<i>Kiekvienos pamokos pabaigoje paliekame 5 minutes darbėlių aptarimui. [7s]. Vertinu kiekvienos pamokos pabaigoje. [2b]. Užsiėmimų pabaigoje aš visada vertinu mokinius. [4b].</i>

	Po užduoties	2	<i>Po kiekvienos atliktos užduoties aš mokinius pagiriu, pasakau pastabas ir komentarus. [1b]. Pagrindinį dėmesį kreipiame į konkrečios užduoties vertinimą. [2b].</i>
	Nepastovus vertinimas	1	<i>Vertinu ne visada, netgi ne kiekvieną pamoką. [10s].</i>
Vertinimo prasmingumas	Vertinimas orientuotas į mokinių pastangas	3	<i>Praktiškai dažniausiai atsižvelgiu į mokinių pastangas. [10s]. ... dažniausiai rašant pažymius, aš juos pakeliu, kad būtų stimulus, kažkuo džiaugtis ir didžiulis. [7s]. Daugiau atsižvelgiu ne į jų daromas klaidas, tačiau į jų įdėtą pastangą. [9s].</i>
	Pamokos tikslai, orientuoti į vertinimą	3	<i>Tiesiog pamokos pradžioje turėtų būti numatyti pamokos tikslai. [3b]. Kalbame su mokiniais ką reiktų daryti, kad pagerėtų mokinių mokymosi rezultatai. [10s]. Vertindami pažangą mes pažymime ir sau, ir vaikui pasakome. [2b].</i>
	Informacijos pasidalijimas su kolegomis	4	<i>Mokymosi pasiekimus aptariu su kitais VGK komisijos nariais. [2b]. ...per pusmetį stengiuosi parašyti po 3-4 pažymius, kuriuos įrašau į dienyną, pasakau vaikui ir po to perduodu mokytojui, o ji įrašo į dienyną ir į pažymių knygutę. [4b]. Yra aptariama, kaip bus vertinamas būtent tas konkretus vaikas. Kuo jam bus leidžiama naudotis, arba į ką bus galima nekreipti dėmesio ir panašiai. [5b]. Tai rašome atskirame sąsiuvinyje ir paskui bendraudama su mokytoja, aptariame pasiekimus. [3b].</i>
	Motyvacijos skatinimas	2	<i>...kad vertinimas labai svarbus, kad tai skatina mokytis, gauti geresnius rezultatus. [3b]. Pamokos pradžioje mokiniams pasakau, kad jie labai stengtųsi gerai atlikti užduotis. Mokiniams svarbiausia ir yra tas galutinis rezultatas. [1b].</i>

SUP turinčių mokinių pasiekimų įsivertinimo metodai	Klaidų paieška	2	<i>Po kontrolinio darbo duodamas be klaidų parašytas darbas ir mokinio paprašoma pačiam išsitaityti savo parašytą darbą, žiūrint į teisingai atliktą darbą. Mokiniui duodamas raudonas tušinukas, kad jis galėtų pats pamatyti, kur darė klaidas. [9s]. Skatinu, kad vaikai užduotį išsitaitytų patys, pvz. žiūrint į vadovėlį. [6s].</i>
---	----------------	---	---

Pažymio parašymas sau	2	<i>Aišku taikau savęs įsivertinimą žodžiu ir pažymio parašymą sau. Užsiėmimų pabaigoje aš visada paklausiu SUP turinčio mokinio: „Kaip tu save įsivertintum? Kaip tu manai, kokį balą parašytum sau nuo 1 iki 10?“. [4b]. Taikau „Parašyk pažymį“ metodą. [6s].</i>
Įsivertinimas pratybų sąsiuvinyje	1	<i>Vienas niuansas yra „Pupos“ ir „Riešutėlio“ gale įsivertinimui skirti vagonėliai: kiek aš su mokytojos pagalba, kiek su draugo pagalba, kiek atlikau pats. Pati klasės mokytoja to nedarė, aš pamačiusi, kad yra tokia užduotis, pradėjau tai daryti. [5b].</i>
Mokinių įsivertinimas žodžiu	2	<i>Pamokos pabaigoje mokiniams leidžiu save įsivertinti žodžiu, paklausdama: „Kaip manai, kaip tau šiandien sekėsi atlikti užduotis“. [1b]. Mokinių klausiu: „Kaip jums šiandien sekėsi? Kodėl taip? Kas nesisekė? [7s].</i>
Draugo vertinimas	5	<i>Esmė ta pati, tik, kad apsikeičiami mokinių darbai ir ištaisomi, mokinys gali pasiūlyti, kokį pažymį rašytų draugui. [9s]. Ir kai draugui duoda kritiką, tai mokiniui yra stimulus tobulėjimui. [7s]. Kai imamas kito draugo sąsiuvinis ir jame tikrinamos užduotyje padarytos klaidos. [3b]. Antras dažniausiai taikomas, tai draugo įvertinimas. Atlikus užduotį lentoje ar sąsiuvinyje, mokiniai sąsiuviniais gali apsikeisti ir pasitikrinti klaidas. Tada suskaičiuoja klaidėles ir pagal atitinkamą klaidų kiekį, pažymi ženkliuką, kuris ir priklauso. [1b]. Taip pat, kad ištaisytų draugo darbą tuo pačiu principu. [6s].</i>
Įvertink save grupėje	2	<i>O grupelėje visa tai yra aptariama žodžiu. [3b]. Jeigu yra didesnė mokinių grupė, tai labai svarbu save įsivertinti draugų akivaizdoje. Klausiu: kas tau šiandien pavyko/nepavyko? Aišku prieš draugus mokinys stengiasi išvardinti tik tai, kad jam šiandien pavyko. O kiti mokiniai pakomentuoja, gal ką neigiamo pastebėjo – tarkim tu padarei neteisingai tą ir tą. Tarpusavyje vertindamas save mokinys pasidžiaugia, pasigiria. [2b].</i>
Įsivertinimas simboliais	4	<i>Su mažesniais kljuojame lipdukus su šypsenėlėmis arba piešiasi sau šypsenėles. [9s]. Šypsenėles vaikas pasirenka, ar šiandien jis linksmas, ar liūdnas yra. [4b]. Visai mažiems taikau šypsenėlių metodą. [2b]. Jeigu viskas pamokoje sekėsi gerai, nuotaika irgi gera, diena pavykusi – tai mokinys</i>

		<i>nusipiešia sau saulytę. Tačiau, jeigu saulytė padengta debesėliu – nuotaika prislopinta, jau kažkas nepasisekė ir reikėtų pasistengti. O jeigu vaikas piešiasi debesėlį ir dar su lietučiu, tai jau pamokoje – nesisekė, jis buvo neatidus ir pats mato, kad padarė labai daug klaidų. [4b].</i>
Įsivertinimas ženkliukais	1	<i>Pirmasis ir labiausiai mokinių mėgstamas – antspaudėlių metodas. Tai skirtingi ženkliukai: pvz. avelė, kaip ir gyvūnelis – švelnus, meilus, bet man dar reikia pasistengti. Raudonas kiškutis – tai vadinasi aš šiandien dirbau kaip mokytojas, tai jau pats geriausias ženkliukas. Atbėgęs kiškutis iš miško – truputį šiandien nuklydau į šoną. Esmė – vaikai po užduoties ir pamokos pabaigoje, pažiūrėję į sąsiuvinį, kurį aš ištikrinus, išklausius mano pastabų ir pagyrimų, pasirenka atitinkamą ženkliuką ir jį užsideda. [1b].</i>
Mokinio savęs vertinimo diagrama/skalė	2	<i>Su mokiniais mes braižome diagramą – labai geri pasiekimai, patenkinami ir blogi. Kiekvieną kartą mokinys užsirašęs datą ir deda atitinkamą taškelį. Pvz. „man šiandien sekėsi labai gerai“, bet dieną jis taškelį deda žemiau, o trečią užsiėmimą jam vėl kažkas nepasisekė ir jis taškelį deda dar žemiau. Taip jis akivaizdžiai mato, kad jis važiuoja žemyn ir kaip jam reikia pakilti į viršų ir kitą dieną jis man visokiais būdais bando įrodyti, kad taškelis turi būti aukščiau. [2b]. Turime dar tokią skalę, kurioje žymime, kaip sekėsi, ką mes padarėme per pamoką. [2b].</i>
Diskusijos	2	<i>Taikau diskusijas, kad galėtų išsikalbėti apie mokymąsi, apie tai, kas jiems sekasi, nesiseka, ką reikėtų daryti, kad pagerėtų mokinių pažymiai. Diskusijos vyksta bendrąklasių akivaizdoje. [10s]. Kai skiriu kūrybinį darbą, tai vertinimas vyksta dažniausiai diskusijos forma. [8s].</i>
Įsivertinimas šviesoforo spalvomis	2	<i>Taip pat įvedžiau spalvas, tam, kad vizualiai matytųsi, jis vadinasi „Šviesoforu“. Pvz. „aš turiu visas priemones“, „stalas tvarkingas“ ir pan., jis deda sau žalią spalvą. [5b]. Dar užsiklijuojame juosteles – žalia, geltona, raudona. Jas atitinkamai mokinys turi pakelti. [2b].</i>
Mokinio įsivertinimas lentelėse	1	<i>Sudarau tokias lenteles, kuriose pamokos pabaigoje mokiniai turi įsivertinti save. [5b].</i>

	Įsivertinimas orientuotas į mokinių savijautą	1	<i>Mokiniai pamokos pradžioje lapo vienoje pusėje užsirašo, kaip jis dabar jaučiasi. Tai atlieka stipresni mokiniai, o silpnesni mokiniai nusipiešia veiduką, kuris atspindi jų savijautą šiuo metu. Lygiai tą patį mokiniai atlieka pamokos pabaigoje ir užrašius analizuojame kartu su mokiniais: kas pasikeitė? Kodėl pasikeitė jūsų savijautą? Į kurią pusę – blogąją ar gerąją pusę?[8s].</i>
	Mokinio įsivertinimas kortelėse	2	<i>Yra dvi kortelės su ženkliais ☺ ir ☹, vaikas įsivertindamas save, kelia atitinkamą kortelę. Kortelė turi tinkamai atspindėti mokinio pasiekimus pamokos metu. [2b]. Mokiniam atsišvietusi išdalinu korteles. Kortelės susideda iš kelių skyrių. Pvz. I skyriuje parašyta MAN PUIKIAI SEKASI, II – MAN REIKIA PASISTENGTI, III – MAN SEKASI VIS GERIAU ir t.t. Mokiniam reikia pasirinkti vieną tinkantį variantą ir jį apibraukti. [8s].</i>
	Į tikslą orientuotas įsivertinimas	1	<i>Mokiniam išdalinami vokai ir po tuščių popieriaus lapų. Jame jie rašo laisva forma, orientuodamiesi į tokius klausimus: ko norėtum išmokyti per metus? Kaip norėtum mokytis? Kaip pažadi elgtis pamokų metu? O mokslo metų pabaigoje parašo, kaip jam sekėsi mokytis visus metus ar pusmetį laiko: kas nesisekė? Kodėl nesisekė? Ir pačią paskutinę mokslo dieną aš tuos vokelius išsitraukiu ir mes kartu su mokiniu perskaitome ką jis užrašė, lyginame. [8s].</i>
	Užduočių analizė	2	<i>Mokiniai žodžiu turi išreikšti savo nuomonę apie konkrečią užduotį: kas joje tau patiko? Kodėl? Kas nepatiko užduotyje? Kodėl? Būna ir taip, kad mokiniai atsako: „Neturiu ką pasakyti“ arba „Ji man tiesiog nepatiko“. [8s]. Aptariame su mokiniais, kaip mokiniam sekėsi, analizuojame padarytas klaidas. [9s].</i>
Pasiiekimų įsivertinimo raiška ugdymo procese	Įsivertinimas – savivertės kėlimas	2	<i>Įsivertinimas kelia savivertę, taip pat tokiu būdu mokiniai mokosi nenuvertinti draugo darbo, o tai labai svarbu. Per tai paaiškėja, ką vaikas jaučia ir ką jis mąsto apie save kaip asmenybę. [8s]. Atsiskleidžia pasitikėjimas savimi, savo jėgomis. Mokinys pradeda galvoti: „Aš pats padariau, aš galiu, aš žinau“. Ir kitą pamoką jis nebijotų suklysti kažką darydamas. [1b].</i>
	Įsivertinimas –	2	<i>Kad pats mokinys išmokyti save vertinti ir tai galėtų panaudoti</i>

refleksyvaus mąstymo atspindys		<i>ir kitose pamokose, bei gyvenime, analizuodamas ką atliko gerai, tinkamai, o ką padarė blogai, ir svarbiausia ieškoti priežasčių, kodėl taip atsitiko. [4b]. Kad jie patys išmokyti analizuoti savo padarytas klaidas, tokiu būdu jie jas atsimena ir jų nebekartoja. [1b].</i>
Įsivertinimas – į tikslą orientuota veikla	4	<i>Tokiu būdu galime pasiekti savo užsibrėžtą tikslą, matome pažangą ir galime pamatyti ko dar mokinys nemoka. Vertinimas ir įsivertinimas – variklis pažangai. [3b]. Jeigu pagerėja motyvacija, padidėja ir mokymosi rezultatai, gal ir nežymiai, jie didėja. Vadinasi, einama tinkama linkme. [5b]. Tiesiog aš noriu, kad mokinys pats save skatintųsi geriau mokytis ir siekti geresnių mokymosi rezultatų, ir žinoma, geresnių pažymių. [9s]. Tai malonu ir pačiam, ir tėveliams pamatyti rezultatus, kaip mokinys pats vertina atliktus darbus. [1b].</i>
Įsivertinimas – mokinių mėgstama veikla	3	<i>Tai yra vienas iš stimulų, dėl kurių mokiniai eina pas mane į kabinetą. Tiesiog tai patiems mokiniams labai patinka. [1b]. Be to, tai jiems labiau patinka, negu, kai paima taisyti darbą mokytoja ir pribrauko sąsiuvinyje raudonai. [6s]. Todėl, kad tai patinka mokiniams. Tas vizualizavimas jiems yra labai svarbus. [5b].</i>
Įsivertinimas – skirtas ne visiems	5	<i>Patys vaikai gali save įsivertinti tik tie, kurie objektyviai supranta. Bet dažniausiai, jeigu mokinys yra vidutinių SUP poreikių, tai objektyviai nesugeba savęs įsivertinti. [1b]. Nors ir ne visi geba tai atlikti. [7s]. Specialiojoje mokykloje tokie kaip įsivertinimai nelabai egzistuoja. Tačiau tai yra dėl per daug „sunkių“ mokinių ir tai, kad jie nesugeba savęs vertinti adekvačiai. Tai kam tada skirti tokio pobūdžio užduočių, jeigu iš to jokios naudos. [6s]. Dalis mokinių yra nesavikritiški, kiti iš viso nesugeba savęs vertinti, nesuvokia ką jam čia reikia parašyti, ko iš jo nori. Ir įsivertinimas nieko čia nepadedo. [8s]. Su SUP mokiniams yra didžiausia problema, kad jie visada vertina per aukštai, net ir bendraklasių akivaizdoje. [9s].</i>
Įsivertinimas – kritiško mąstymo	3	<i>Mokiniai nėra kritiški sau, tačiau intensyviai dirbant, tai yra įmanoma išmokyti. [5b]. Tai ugdo mokinių kritišką mąstymą, jį ypač galima taikyti mokiniams su nežymiu protiniu atsilikimu.</i>

	ugdymas		<i>[7s]. Taikant įsivertinimo metodus, atsiskleidžia mokinių gebėjimas save vertinti adekvačiai. [10b].</i>
	Įsivertinimas, skatinantis mokymosi motyvaciją	2	<i>Todėl, kad tai skatina mokinius. [5b]. Mokinius ši veikla skatina daug ką pačiam sužinoti. [2b].</i>
	Laiko stoka įsivertinimui	1	<i>...o šiose pamokėlėse nėra kada taikyti. [7s].</i>
	Įsivertinimo bevertiškumas	2	<i>Turbūt mūsų pamokose nelabai tinka ir lieka laiko žodiniam sąvegos įsivertinimui. Tai užima daug laiko, o mes orientuojamės į darbelius. [7s]. Nelabai verta taikyti ugdyme, nes reikia atsižvelgti pagal vaikų gebėjimus, intelekto lygį. [10b].</i>
	Įsivertinimas – sudėtinė pamokos dalis	1	<i>Atsižvelgiant į mokinio galimybes ir gebėjimą įvertinti save, tai yra labai reikalinga pamokos sudėtinė dalis. [1b].</i>
	Įsivertinimas – viena iš mokymosi strategijų	1	<i>Stengiuosi SUP turinčius mokinius mokyti mokymosi strategijų. Mokau kaip jiems reikėtų mokytis. Aišku, kiekvienas pasirenka pagal save, sau tinkamą strategiją, o jos yra skirtingos. Mokiniai prisitaiko pagal savo gebėjimus, žinias ir įgūdžius. [4b].</i>
	Įsivertinimo metodai – pagal mokinių poreikius	1	<i>Tačiau visi taikomi metodai yra laikino pobūdžio. Ir vienas būdas tinka tikrai ne visiems mokiniams. [5b].</i>
	Įsivertinimas – viena iš mokinių komunikavimo formų	4	<i>Tarpusavyje vertindami save, mokiniai pasidžiaugia, pasigiria. [2b]. Tikrinant darbus, juos galima tikrinti ne tik suolo draugo, tačiau ir kito klasioko. [7s]. Mokiniai tokiu būdu mokosi bendrauti su klasės draugais. [8s]. Diskusijos vyksta bendraklasių akivaizdoje. [10s].</i>

Pasiekimų įsivertinimo metodų prasingumas SUP turintiems mokiniams: teiginių kategorizacija

Kate- gorija	Subkategorija	Karto- tinių skaičius	Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai
Įsivertinimo metodų taikymas ugdymosi procese	Skatinama mokinių mokymosi motyvacija	7	<p><i>Mokiniai objektyviau save vertina, kyla jų motyvacija [96].</i></p> <p><i>Didėja mokinių motyvacija [12].</i></p> <p><i>Tai skatina mokinius, juos motyvuoja [3].</i></p> <p><i>Skatina mokinius motyvacijai [85].</i></p> <p><i>Keliama mokymosi motyvacija [63].</i></p> <p><i>Kiek teko pastebėti tai visai neblogas mokymosi motyvacijos kėlimosi būdas [15].</i></p> <p><i>... nes skatina mokymosi motyvaciją [10].</i></p> <p><i>... jiems yra galimybė pasistengti pasiekti vis geresnių rezultatų skatinant save [3].</i></p>
	Skatinamas mokinių refleksyvus mąstymas	8	<p><i>Kad analizuotų savo veiklą, suvoktų veiklos pasekmes [112].</i></p> <p><i>Tai galimybė mokiniui analizuoti savo veiklą [10].</i></p> <p><i>Įsivertindami save mokiniai bando suvokti savo veiklos pasekmes, turi galimybę įsitraukti į vertinimą [75].</i></p> <p><i>SUP turintys mokiniai noriai bei aktyviai dalyvauja įsivertinimo procese, tai pajvairina mokymo(si) procesą [45].</i></p> <p><i>Kad mokiniai patys vertintų savo darbą, matytų pažangą [72].</i></p> <p><i>Kad pamatyčiau jų nuomonę apie savo darbus [8].</i></p> <p><i>... formuoja suvokimą apie gebėjimus [7].</i></p> <p><i>Pakelti nuomonei apie save ... [37].</i></p>
	Aktyvus įsitraukimas į vertinimo procesą	4	<p><i>Tai gebėjimas aktyviai įsitraukti į savo < ... > vertinimo procesą [69].</i></p> <p><i>Mokosi įsivertinti savo darbą...[7].</i></p> <p><i>SUP mokiniai nori patys vertinti save [83].</i></p> <p><i>... per tam tikras užduotis, įdomu sužinoti kaip mokinys save vertina [7].</i></p>
	Dėl formalių reikalavimų	3	<p><i>Lengviau įsisavina mokomąją medžiagą [5].</i></p> <p><i>Nes mokiniai lengviau įsisavina mokomąją medžiagą [29].</i></p> <p><i>Jog pasiektų minimaliųjų išsilavinimo lygmenų [113].</i></p>

	Dėl mokinių bendradarbiavimo tarpusavyje	6	<i>Tai veiksminga bendradarbiavimo forma [8]. Dėl mokinių bendradarbiavimo ir mokinio savybių atsiskleidimo [52]. ... tai yra puiki mokinių bendradarbiavimo forma [45]. ... savotiška bendradarbiavimo forma [71]. ... bei kitų mokinių vertinimo procesą [46]. ... įvertinti draugų veiklą [71].</i>
Įsivertinimo metodų netaikymas ugdymosi procese	Retai taikomi įsivertinimo metodai SUP turintiems mokiniams	6	<i>Taikau labai retai [19]. Taikau retai...[103]. Taikau įsivertinimo metodus SUP turintiems mokiniams... [96]. Labai retai taikau...[36]. ... nes tai yra beprasmiška veikla [1]. Taikau labai minimaliai, nes mokiniai to neįvertina [7].</i>
	Dėl neadekvataus savęs vertinimo	1	<i>SUP mokiniai ne visi geba objektyviai save įsivertinti [7].</i>
	Dėl mokinių intelektinių gebėjimų	2	<i>Mokiniai negeba suvokti, nes intelektas yra per žemas [8]. Per žemas intelekto lygis, kad mokiniai tai suvoktų [6].</i>
	Dėl įsivertinimo metodų netinkamumo	1	<i>Ne visi įsivertinimo metodai atitinka mokomuosius dalykus, mokinių individualius gebėjimus: analizuoti, komunikuoti ir mokinių amžių, pvz. dirbant su vyresniais netinka šypsenėlių metodas ir pan. [92].</i>

15 priedas

4 lentelė

Mokinių turinčių SUP įsitraukimas į savo veiklos bei pasiekimų analizę: kategorizacijos lentelė

Kate- gorija	Subkategorija	Karto- tinių skaičius	Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai
Aktyvus mokinių įsitraukimas į įsivertinimo procesą	Įsitraukia su specialiojo pedagogo pagalba	2	<i>Reikia dažnai priminti, paaiškinti daugiau [15]. ... linkę savo klaidas analizuoti su mokytoju [96].</i>
	Noriai įsitraukia į įsivertinimo procesą	9	<i>Noriai įsitraukia su mano pagalba [7]. Noriai [13]. Noriai [91]. Noriai įsitraukia [2].</i>

			<p><i>Dirba noriai, nors ne visada gali objektyviai save vertinti [57].</i></p> <p><i>Kai kurie labai noriai [37].</i></p> <p><i>Į pasiekimų analizę SUP turintys mokiniai įsitraukia gana noriai [12].</i></p> <p><i>... vertinasi noriai [82].</i></p> <p><i>... bando įsivertinti stipresni mokiniai [63].</i></p>
	Įsitraukia atlikdami įvairias užduotis	4	<p><i>Įsitraukia atlikdami užduotis ir jas analizuodami [63].</i></p> <p><i>Po kiekvienos užduoties, jeigu yra laiko – aptariama [12].</i></p> <p><i>Mokiniai stengiasi, džiaugiasi aptarinėję jų darbus [57].</i></p> <p><i>...kuomet taikomas užduotys ir įsivertinimas su žaidybiniais elementais [87].</i></p>
	Įsitraukia vertinant vieni kitų darbus	4	<p><i>Kartu diskutuoja, analizuoja [54].</i></p> <p><i>Kartu diskutuoja [13].</i></p> <p><i>Mokiniai džiugiai vertina draugo darbą [1].</i></p> <p><i>... ypač kai reikia įvertinti klasės draugo atliktą darbą [110].</i></p>
Neaktyvus mokinių įsitraukimas į įsivertinimo procesą	Mokinių vangus įsitraukimas	12	<p><i>Mokiniai labai sunkiai įsitraukia [43].</i></p> <p><i>Vangiai [41].</i></p> <p><i>Labai sunkiai [71].</i></p> <p><i>Sunkiai [20].</i></p> <p><i>SUP mokiniams sunkiai sekasi savarankiškai įsitraukti į savo veiklos bei pasiekimų analizę [30].</i></p> <p><i>Sunkiai [19].</i></p> <p><i>Ne visada noriai [91].</i></p> <p><i>SUP mokiniai labai sunkiai įsitraukia į pasiekimų analizę [78],</i></p> <p><i>SUP turintys mokiniai į savo veiklos pasiekimų analizę įsitraukia gan vangiai [43].</i></p> <p><i>SUP turintys mokiniai ne visada noriai įsitraukia į savo veiklos bei pasiekimų analizę [65].</i></p> <p><i>Jie neįsitraukia [2].</i></p> <p><i>SUP mokiniai nemėgsta analizuoti savo veiklos bei pasiekimų [102].</i></p>
	Mokinių neadekvatus savęs vertinimas	3	<p><i>Vertina save teigiamai be jokios priežasties [12].</i></p> <p><i>SUP mokiniai ne visada savikritiškai, ne visuomet savęs vertinimas atitinka realybę [19].</i></p>

			... nesigilina į klaidas [17].
	Dėl pažinimo procesų sutrikimų	2	... dėl pažinimo procesų sutrikimų [2]. .. trūksta susikaupimo, dėmesio išlaikymo [1].
	Mokymosi motyvacijos trūkumas	1	dažnai jiems pritrūksta motyvacijos ir kantrybės [58].

16 priedas

5 lentelė

SUP turinčių mokinių įsivertinimo proceso mokymo prioritetai, specialiųjų pedagogų nuomone%

Teiginys	Visada %	Dažnai %	Kartais %	Niekada %
Sudarote mokiniams galimybes pamąstyti ir pasakyti, kas jiems padeda mokytis, kada jiems lengviausia mokytis	28,19	50,34	20,81	0,67
Paaškinate vertinimo schemą/kriterijus, demonstruodami atliktą darbą	32,89	40,94	20,13	6,04
Skatinate įsivertinti darbą pagal sutartus kriterijus	34,23	40,27	22,15	3,36
Pratinate mokinius įsivertinti dirbant poromis ir/ar grupėmis	23,49	38,26	36,24	2,01
Suteikiate mokiniams galimybių pakalbėti apie tai, ką jie išmoko, kas buvo sunku	32,89	46,98	18,79	1,34
Skatinate mokinius diskutuoti apie tai, kaip būtų galima atliktą darbą tobulinti	18,12	55,03	22,50	1,34
Skiriate laiko mokiniams, kad reflektuotų savo mąstymą, prašote paaiškinti mąstymo žingsnius	12,75	42,28	36,91	8,05
Kartu su mokiniais numatote laiką tolesniems jų mokymosi žingsniams aptarti	24,16	31,54	36,24	8,05

SUP turinčių mokinių įsivertinimo proceso mokymo prioritetai, mokinių nuomone %

Teiginys	Visada %	Dažnai %	Retai %	Niekada %
Mokytojai skiria laiko, kad mus išmokytų, kaip reikia įsivertinti pasiekimus.	14,65	39,93	36,63	8,79
Pamokos pradžioje mokytojai žodžiu ar raštu nurodo pamokos uždavinius (ką jūs šiandien išmokssite)	33,70	32,23	21,61	12,45
Mokytoja aptaria, kaip vertins rezultatus	31,14	32,97	27,11	8,79
Moko apmąstyti veiklą pamokoje	27,47	26,01	31,14	15,38
Skatina grupėje diskutuoti apie tai, kaip galima atliktą darbą patobulinti	30,40	33,70	22,34	13,55
Moko tinkamai vertinti savo, draugo, grupės veiklą ir jos rezultatus	21,61	43,96	24,18	10,26
Skatina įsivertinti dirbant poromis ar mažomis grupėmis.	30,04	35,53	22,34	12,09

Įsivertinimo proceso skirtumai tarp SUP turinčių mokinių ir kitų mokinių: teiginių kategorizacija

Kate-gorija	Subkategorija	Karto-tinių skaičius	Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai
Įsivertinimo proceso skirtumai tarp SUP turinčių mokinių ir kitų mokinių	Teikiama individuali pagalba	3	<i>Pirmiausiai su šiais mokiniais dirba atskiras specialistas [3]. Reikalinga individuali pagalba [17]. Daugiau skiriama dėmesio individualiems poreikiams [37].</i>
	SUP turintiems mokiniams trūksta adekvatumo vertinant save	17	<i>Vertina neobjektyviai [96]. Ne visada turi objektyvumo vertinant atliktą užduotį [85]. Mokiniai negeba objektyviai įsivertinti savo veiklą [43]. Objektyvumo trūkumas [37]. Skiriasi negebėjimu adekvačiai save vertinti [1]. Mokiniai turintys SUP negeba savęs vertinti adekvačiai, kiti mokiniai – geba [52]. Nevertina savęs objektyviai [98]. Neadekvačiai suvokia [109]. ... kas ir trukdo objektyviai įsivertinti savo gebėjimus, žinias [2]. Jie vertina save arba labai gerai arba labai prastai 3]. Dažniau save įsivertina teigiamai, mėgsta didžiuotis nereikšmingais dalykais [1]. SUP turinčių mokinių įsivertinimas dažnai neadekvatus, trūksta kritiškumo [10]. SUP turintys mokiniai dažnai neadekvačiai įsivertina savo žinias, pasiekimus [103] Iš savo patirties galiu teigti, jog savo pasiekimus įsivertina pernelyg teigiamai [74]. SUP mokiniai negeba savikritiškai mąstyti [13]. SUP mokiniai nemoka kritiškai vertinti savęs [2]. Suvokimo stoka [7].</i>
	Pažymių nerašymu	1	<i>Jų pažymių negali parašyti spec. pedagogas [10].</i>
	Mokinių nesigilinimas	6	<i>SUP turintys mokiniai dažnai nepripažįsta daromų klaidų, nesugeba suprasti ir įvertinti padarytų sprendimų svarbą savo</i>

	į mokymąsi		<i>bei kitų atžvilgiu [86].</i> <i>Mokiniai sunkiai suvokia nesėkmes [41].</i> <i>Mokiniai nepasako esmės [3].</i> <i>SUP turintys mokiniai sunkiai įsigilina į savo gebėjimus [2].</i> <i>... paviršutiniškumas [1].</i> <i>... nesėkmių suvokimo mokymosi procese [91].</i>
	Mažai skiriasi	1	<i>Mažai kuo skiriasi [44].</i>
	Skiriasi viskuo	2	<i>Skiriasi praktiškai viskuo [61].</i> <i>Skiriasi viskuo [6].</i>
	Savarankiško stoka įsivertinant	2	<i>Trūksta savarankiškumo [3].</i> <i>... trūksta savarankiškumo įsivertinant [78].</i>

19 priedas
8 lentelė

Specialiųjų pedagogų nuomonė apie pasiekimų įsivertinimo metodų reikšmę SUP turintiems mokiniams, standartinis nuokrypis (n=149)

Mokytojų ir mokinių bendradarbiavimo forma	0,55
Mokymosi motyvacijos kėlimosi būdas	0,67
Galimybė mokiniams analizuoti savo veiklą	0,70
Mokymasis suvokti savo veiklos pasekmes	0,71
Galimybė aktyviai įsitraukti į vertinimą	0,73
Bereikalingas laiko gaišimas pamokoje	0,79
Menkai veiksminga veikla	0,91
Vienas iš prasčiausių būdų mokiniui pasikelti pažymį	1,03

20 priedas

9 lentelė

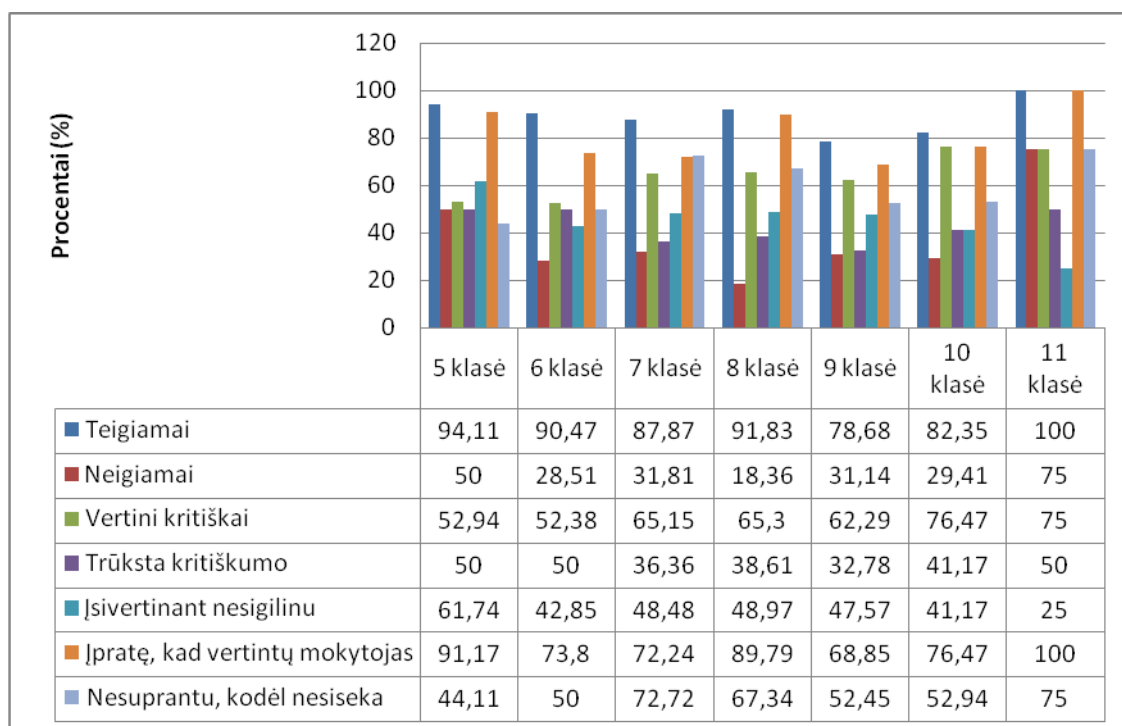
Specialiųjų pedagogų nuomonė apie tai kodėl mokinių vienas kito vertinimas yra svarbus įsivertinant pasiekimus, standartinis nuokrypis (n=149)

Teiginys	Standartinis nuokrypis
Mokytojas gali laisvai stebėti ir apmąstyti, kas vyksta, formuoti naudingas pastabas	0,74
Vertindami vienas kito darbą, mokiniai ugdo bendradarbiavimo įgūdžius ir gebėjimus	0,75
Mokiniai kalbasi ta kalba, kurią natūraliai vartoja (jie drąsiai pertraukia savo bendraamžį, ko nepadarytų diskutuodami su mokytoju)	0,76
Mokiniai mokosi būti tolerantiškesni, mandagiai išsakyti ir neigiamą nuomonę	0,79
Tokiu būdu skatinamas mokinių pasitikėjimas savo jėgomis	0,79
Vienas kito vertinimas padeda mokiniams ugdytis objektyvumą	0,86

Vertindami mokiniai vadovaujasi savo asmeninėmis nuostatomis	1,04
Mokiniai pervertina draugų darbus	1,22
Mokiniai neigiamai įvertina nepatikusio klasioko darbą	1,27

21 priedas

1 pav. Mokinių nuomonė apie pasiekimų įsivertinimą, %

22 priedas

10 lentelė

Specialiųjų pedagogų siūlymai dėl SUP turinčių mokinių įsivertinimo proceso: teiginių kategorizacija

Kategorija	Subkategorija	Kartotinių skaičius	Tipiniai požymių (teiginių) pavyzdžiai
Specialiųjų pedagogų siūlymai, kaip tobulinti įsivertinimo procesą	Atsižvelgti į individualias mokinio savybes	4	<p><i>Dirbant su SUP mokiniais turbūt geriausiai įsivertinimo procesą taikyti pagal individualius mokinio pasiekimus [10].</i></p> <p><i>Svarbu atsižvelgti ne tik į mokinių amžių, bet ir į ugdytinių mokymosi galimybes, siekiant taikyti mokinių įsivertinimo metodus ir būdus [95].</i></p> <p><i>Parinkti individualų įsivertinimo metodą, kad mokinys suvoktų veiklos pasekmes, keltųsi mokymosi motyvaciją [21].</i></p>

			<i>Atsižvelgiant į kiekvieną mokinį smulkinti žingsnius, kad geriau stebėtų savo tobulėjimą [11].</i>
	Didesnį dėmesį skirti mokinių vertinimo procesui	2	<i>Vertinimai turi būti lengvi, aiškūs ir pastovūs, kad mokiniai įprastų prie vertinimo [12]. Tiktų, jei būtų leidžiama įrašyti SUP mokiniui pažymį į žurnalą (bent vieną per mėnesį) už sukauptas, gerai atliktas užduotis spec. pedagogo kabinete [11].</i>
	Orientuotis į mokinių bendradarbiavimą tarpusavyje	2	<i>...mokyti bendradarbiauti [45]. Skatinti mokinius tartis tarpusavyje [93].</i>
	Specialiojo pedagogo ir kitų pedagogų bendradarbiavimas	3	<i>Ne tik specialusis pedagogas, bet ir kitų mokomųjų dalykų pedagogas tuo turėtų domėtis ir imtis atitinkamų veiksmų [3]. Padirbėti su SUP mokiniais visiems pedagogams [54]. Specialistų ir pedagogų bendradarbiavimas tuo klausimu [2].</i>
	Kiti siūlymai		<i>Pasinaudosime Jūsų anketoje nurodytais pasiūlymais [11]. Man atrodo, kad vaikui svarbesnis darbas pamokoje, negu įsivertinimas [2].</i>